T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE GENÇ İŞSİZLİĞİNİN SOSYO-EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

Özlem Serap ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sedat UĞUR

Çankırı – 2022

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE GENÇ İŞSİZLİĞİNİN SOSYO-EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

Özlem Serap ÖZTÜRK
ORCID: 0000-0001-7853-9776

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sedat UĞUR

Çankırı – 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ i
TEZ KABUL VE ONAY ii
ÖN SÖZ iii
ÖZET iv
ABSTRACT vi
KISALTMALAR vii
TABLO LİSTESİ viii
ŞEKİL LİSTESİ viii

1. GİRİŞ 1

2. İŞSİZLİK: TANIMI, TEORİLERİ VE TÜRLERİ 3
2.1. İşsizlik Kavramının Tanımı ve Tarihsel Olarak Gelişimi 3
2.2. İşsizlik Teorileri 6
2.2.1 Klasik İşsizlik Teorisi 6
2.2.2 Keynesyen İşsizlik Teorisi 8
2.2.3 Marksist İşsizlik Teorisi 10
2.3. İşsizlik Türleri 11
2.3.1.Açık İşsizlik 14
2.3.1.1.Konjonktürel (Devri) İşsizlik 15
2.3.1.2. Mevsimlik İşsizlik 16
2.3.1.3. Yapısal (Bünyevi) İşsizlik 17
2.3.1.4. Friksiyonel (Arızi) İşsizlik 18
2.3.1.5. Doğal (NAIRU) İşsizlik 18
2.3.2.Gizli İşsizlik 19
2.3.3.Sürekli Durgunluk 20

3. GENÇ İŞSİZLİĞİ PROFİLİ VE GENÇ İŞSİZLİĞİNİN SOSYO-EKONOMİK NEDENLERİ 21
3.1. Genç İşsizliği Profili 21
3.1.1. Gençlik Kavramı 21
3.1.2. Genç Nüfus Potansiyeli 23
3.1.3. Genç İşsizliği Kavramı 25
3.2. Genç İşsizliğini Oluşturan Nedenler 28
3.2.1.Ekonomik Nedenler 29
3.2.1.1. Toplam Talep Yetersizliği 30
3.2.1.2. Ekonomik Krizler 31
3.2.1.3. Eğitimden İşe Geçiş Sürecinde Yaşanan Zorluklar 33
3.2.1.4. İşgücü Piyasasındaki Politikalar 34
3.2.1.5. Ekonomik Yetersizlikler (Maddi Yoksunluk) 35
3.2.1.6. Gençlere Ait Nitelikler 37
3.2.2. Sosyo-Demografik Nedenler 38
3.2.2.1. Genç Nüfusun Büyüklüğü 39

3.2.2.2. Yaş Gruplarına Göre Genç İşsizliği 40
3.2.2.3. Cinsiyete Göre Genç İşsizliği 40
3.2.2.4. Eğitim Düzeylerine Göre Genç İşsizliği 41
3.2.2.5. Medeni Duruma Göre Genç İşsizliği 42
3.2.3. Psikolojik Nedenler 43

4. TÜRKİYE'DE GENÇ İŞSİZLİĞİNİN SOSYO-EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ: YÖNTEM, VERİ VE ANALİZ 44
4.1. Nitel Tercih Modelleri 44
4.1.1. İkili Nitel Tercih Modelleri 45
4.1.2. Doğrusal Olasılık Modeli 45
4.1.3. Probit Modeli 49
4.1.4. Logit Modeli 51
4.2. Veri Seti Yapısı ve Tanımlayıcı İstatistikler 56
4.3. Model, Analiz ve Bulgular 62

5. SONUÇ VE ÖNERİLER 78

KAYNAKÇA 82
EKLER 93
ÖZGEÇMİŞ 98

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Türkiye'de Genç İşsizliğin Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri Üzerine Bir Analiz* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

18/ 03/ 2022

İmza

Özlem Serap ÖZTÜRK

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Özlem Serap ÖZTÜRK tarafından hazırlanan *Türkiye'de Genç İşsizliğinin Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri Üzerine Bir Analiz* başlıklı bu çalışma, *18.03.2022* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliğiyle* başarılı bulunarak jürimiz *tarafından İktisat* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sedat UĞUR	İmza: ……..
Üye	: Prof. Dr. Harun YAKIŞIK	İmza: ……..
Üye	: Prof. Dr. Ahmet Kibar ÇETİN	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 201.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Günümüzün en önemli sosyal ve ekonomik sorunlarından biri olan genç işsizliği üzerinde belirleyici olan faktörler, ekonomik, sosyo-demografik ve psikolojik nedenler olmak üzere farklı boyutlarda incelenerek, ekonometrik bir analiz ile test edilmiştir. Analiz sonucunda bu tezde genç işsizliği üzerinde belirleyici ve etkili faktörler, sosyo-ekonomik değişkenler ile açıklanmıştır.

Bu tezin hazırlanmasında büyük katkısı ve emeği olan, bu süreç boyunca her zaman sabır ve hoşgörüyle yardımlarını esirgemeyen değerli hocam *Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sedat UĞUR' a* sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Katkılarından dolayı jüri üyeleri *Prof. Dr. Harun YAKIŞIK* ve *Prof. Dr. Ahmet Kibar ÇETİN* hocalarıma, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimde emeği olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez yazım sürecinde moral ve motivasyonları için değerli arkadaşlarım *Aydanur AKÇAN, Göktenur KOÇAK ve Nagihan BOZALİ' ye* ve tabi ki sonsuz desteği ve anlayışı ile her zaman yanımda olan annem *Cennet ÖZTÜRK' e* minnettarım.

18/03/2022

Özlem Serap ÖZTÜRK

ÖZET

Tezin Başlığı: Türkiye'de Genç İşsizliğinin Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri Üzerine Bir Analiz

Tezin Yazarı: Özlem Serap ÖZTÜRK

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sedat UĞUR

Anabilim Dalı: İktisat Anabilim Dalı

Tezin Türü: Yüksek Lisans

Kabul Tarihi: 18.03.2022

İşsizlik, dünya genelinde birçok ülkede toplumun sosyo-ekonomik düzeyini yansıtan önemli göstergelerden biridir. Genç nüfusun iş bulamama durumunu ifade eden genç işsizlik, Türkiye gibi gelişmekte olan ve yüksek genç nüfus potansiyeline sahip ülkelerde sosyo-ekonomik boyutta birçok soruna yol açmaktadır. Bu tezin temel motivasyonu, Türkiye'de genç işsizliği sorununun çözülebilmesi için genç işsizliğin sosyo-ekonomik profilinin ortaya konulmasıdır.

Bu bağlamda, Türkiye'de 15-29 yaş aralığındaki gençlerin işsiz kalmalarını etkileyen sosyo-ekonomik belirleyicilerin neler olduğu ve bu faktörlerin gençlerin işsiz kalma olasılığını hangi yönde ve ne kadar etkilediğinin belirlenmesi bu tezin temel amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasının 2013 ve 2017 yıllarına ait mikro-kesit verileri kullanılarak, genç bireylerin işsizliği üzerinde belirleyici olan faktörler logit model ile analiz edilmiştir. Elde edilen analiz bulgularına göre, genç bireylerin eğitim düzeyleri yükseldikçe işsiz olma olasılıklarının arttığı, yaş gruplarına göre gençlerin yaşları arttıkça işsiz olma olasılıklarının azaldığı, sağlık durumları kötüleştikçe ve hanenin geçinebilme durumu zorlaştıkça genç bireylerin işsiz olma olasılıklarının arttığı, genç bireylerin sosyalleşmeleri ve kültürel faaliyetlere katılmalarının işsiz olma olasılıklarını azalttığı, yaşanılan çevrede suç, şiddet ve çevresel sorunların olmasının ve gencin yaşadığı hanenin kalabalık olmasının gencin işsiz olma olasılığını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Genç İşsizlik, Sosyo-Ekonomik Belirleyiciler, Logit Modeli

ABSTRACT

Thesis Title: An Analysis on Socio-Economic Determinants of Youth Unemployment in Turkey

Author: Özlem Serap ÖZTÜRK

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mehmet Sedat UĞUR

Department: Department of Economics

Thesis Type: Master's Thesis

Date: 18.03.2022

In many nations worldwide, unemployment is one of the key indicators that reflects the socioeconomic status of the society. Youth unemployment, defined as the inability of the young population to find a job, generates a slew of socioeconomic issues in developing countries with considerable youth populations, such as Turkey. The basic motivation of the study is to reveal the socio-economic profile of youth unemployment in Turkey in order to understand the solution of this problem.

In this context, the primary purpose of this study is to identify the socioeconomic factors that influence the unemployment of young people aged 15 to 29 in Turkey, as well as the direction and magnitude with which these factors influence the probability of youth unemployment. In this regard, using cross-sectional data from the Turkish Statistical Institute's Survey of Income and Living Conditions for the years 2013 and 2017, the factors that determine young people's unemployment were investigated using logit model. According to the findings, the probability of being unemployed increases as the education level of young individuals increases. The probability of being unemployed reduces as young individuals get older, according to age categories. Young people are more likely to be unemployed as their health worsens and households struggle to make ends meet. Socialization of young individuals and their ability to participate in cultural activities reduce their probability of being unemployed. Finally, a sufficient area of use in the residence reduces the probability of youths being unemployed, the occurrence of crime and violence in the living environment, the existence of noise and pollution, and the crowdedness of the household increases the probability of youths being unemployed.

Keywords: Youth unemployment, socio-economic determinants, logit model.

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AIC	Akaike Bilgi Kriteri
BDF	Birikimli Dağılım Fonksiyonu
CDF	Kümülatif Dağılım Fonksiyonu
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
GYKA	Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
LPM	Doğrusal Olasılık Modeli
MB	Merkez Bankası
NAIRU	Enflasyonu Artırmayan İşsizlik Oranı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	Birleşmiş Milletler
UNDESA	Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi
WB	Dünya Bankası

TABLO LİSTESİ

Tablo No **Sayfa**

Tablo 3.1:Dünya Genelinde Gençlik Dönemi İçin Belirlenen Yaş Grupları 22
Tablo 3.2: Avrupa Birliği Üye Ülkelerde Genç Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı 24
Tablo 3.3: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Genel İşsizlik Oranları 26
Tablo 3.4: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Genç İşsizlik Oranları 27
Tablo 3.5: Genç İşsizliğin Yüksek Olma Nedenleri 30
Tablo 4.1: Bağımlı Değişkenin Oluşturulması ……...…...57
Tablo 4.2: 2013 Yılı Bağımsız Değişken Tanımları ……..59
Tablo 4.3: 2013 Yılı Tanımlayıcı İstatistikler..... 60
Tablo 4.4: 2017 Yılı Bağımsız Değişken Tanımları 61
Tablo 4.5: 2017 Yılı Tanımlayıcı İstatistikleri ……..62
Tablo 4.6: 2013 yılı Logit Modeli Odds Oranları Sonuçları..... 64
Tablo 4.7: 2013 yılı Logit Modeli Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları 66
Tablo 4.8: 2017 yılı Logit Modeli Odds Oranları Sonuçları..... 68
Tablo 4.9: 2017 Yılı Logit Modeli Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları 70

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No **Sayfa**

Şekil 2.1: İşsizlik Türleri 13
Şekil 3.1: Türkiye'de Genç Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 1935-2080 Dönemi……..…….24
Şekil 4.1: Sınırlandırılmamış Doğrusal Olasılık Modeli 48
Şekil 4.2: Sınırlandırılmış Doğrusal Olasılık Modeli 48
Şekil 4.3: Probit Kümülatif Dağılım Fonksiyonu Grafiği 50
Şekil 4.4: Probit Modelin Tahmini 50
Şekil 4.5: Lojistik Kümülatif Dağılım Fonksiyonu (CDF) Grafiği 51
Şekil 4.6: Probit ve Logit Modeli Kümülatif Dağılım Fonksiyonu Grafikleri 55

1. GİRİŞ

19.yy. ortalarında yaşanan Sanayi Devrimi ile başlayan işsizlik sorunu, günümüze kadar uzanan süreçte tüm dünyada ciddi ve kronik bir sorun haline dönüşmüştür. İşsizlik sorununun, son dönemlerde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan birçok ülkede en çok genç bireyleri etkilediği görülmektedir. Özelikle Türkiye gibi gelişmekte olan, yüksek genç nüfusa sahip ülke ekonomileri incelendiğinde genç işsizlik oranlarının, genel işsizlik oranlarından daha yüksek olması bu durumu desteklemektedir (İncekara ve Bayraktar, 2013, s. 15-18). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Birleşmiş Milletler (UN) ve Dünya Bankası (WB)'nın veri istatistiklerine göre gençlik dönemi 15-24 yaş aralığındaki bireyleri kapsamaktadır. Ancak gençlik dönemi, dünya genelinde ülkelerin sahip oldukları kültürel değerler, demografik ve toplumsal yapı gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (UN,2011, s.2). Genç yaş aralığının sınırlarının belirlenmesinde önemli bir diğer kriter ise gençlerin eğitimde geçirdikleri süredir. Ülkelere göre değişmekle birlikte dünya genelinde 25 yılı aşan eğitim süresi gençlerin üst yaş sınırlamasının 15-29'a yükseltilmesine olanak sağlamaktadır (Yentürk ve Başlevent, 2007, s. 2-5; Woodin vd., 2013, s. 13-17).

Genç işsizlik bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı ve kalkınmışlık düzeyi ile yakından ilişkili bir göstergedir. Özellikle yüksek genç nüfus potansiyeline sahip ülkelerde genç işsizlik sorunu ile mücadele edilmesi ve ülkenin refah seviyesinin yükseltilmesi, ülkenin geleceği olan gençler açısından son derece önemlidir. İşsizliğin yol açtığı sorunlar, gençleri yaşam içerisinde sadece ekonomik değil, fizyolojik, sosyolojik, demografik, sosyolojik ve psikolojik olarak birçok boyutta zorlamaktadır. Fizyolojik yapıları gereği yüksek enerjiye, isteğe ve çalışma azmine sahip olan genç bireylerin sosyo-ekonomik, demografik ve psikolojik nedenlere bağlı olarak işsiz kalmaları, zaman içerisinde umut ve mutluluk düzeylerinin ve yaşam beklentilerinin azalmasına sebep olmaktadır. Bu durumlar gençler için stres, depresyon gibi ruhsal hastalıklar, bedensel hastalıklar, aile ve arkadaş ilişkilerinde zayıflama ve kopma, suç ve şiddet olaylarına karışma gibi daha birçok sorunu beraberinde getirmektedir (Bell ve Blanchflower, 2011; Candratov, 2014; Konya vd., 2018).

Literatürde genç işsizliğinin ekonomik boyutlarından çokça bahsedilirken, işsizliğin gençler üzerindeki sosyolojik, demografik, fizyolojik ve psikolojik boyutlarının arka planda kaldığı, ancak bu unsurların da genç işsizliği üzerindeki etkilerinin oldukça önemli olduğunun vurgulanması gerektiği düşünülmektedir. Genç işsizliği üzerindeki etkileri bu tür mikro boyutlarda inceleyen çalışmaların literatürde eksik kalmış olması nedeniyle bu tez ile Türkiye'de 15-29 yaş aralığındaki genç bireylerin işsiz kalmalarını etkileyen sosyo-ekonomik belirleyicilerin neler olduğu ve bu faktörlerin gençlerin işsiz kalma olasılığını hangi yönde ve ne kadar etkilediğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, tezin temel motivasyonu, Türkiye'de genç işsizliği sorununun çözülebilmesi için genç işsizliğinin sosyo-ekonomik profilinin ortaya konulmasıdır.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, işsizlik, işsizlik teorileri ve işsizlik türleri incelenmiştir. İlk olarak işsizliğin tanımı açıklanmış, daha sonra işsizlik teorileri anlatılmış ve son kısımda ise işsizlik türleri açıklanmıştır. İkinci bölümde, genç işsizliği profili ve sosyo-ekonomik boyutta genç işsizliğinin nedenleri incelenmiştir. İlk kısımda gençlik, genç işsizlik kavramları anlatılmış ve genç nüfus profili incelenmiştir. İkinci kısımda genç işsizliğine neden olan faktörler açıklanmıştır ve son kısımda sosyo-ekonomik boyutta genç işsizliği incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise veri, yöntem ve analiz bulguları yer almaktadır. İlk olarak çalışmada kullanılacak olan yöntem detaylı bir şekilde anlatılmış, daha sonra çalışmada kullanılan veriler tanıtılmıştır. Son kısımda ise elde edilen analiz sonuçları yorumlanmış ve literatür karşılaştırması yapılmıştır.

2. İŞSİZLİK: TANIMI, TEORİLERİ VE TÜRLERİ

2.1. İşsizlik Kavramının Tanımı ve Tarihsel Olarak Gelişimi

Günümüzün en önemli sosyal ve ekonomik sorunlarından biri olan işsizlik, tarihsel perspektiften bakıldığında, geçmişten günümüze yaşamın içinde sürekli var olan bir olgudur. Bireyler, yaşamlarını devam ettirebilmek amacıyla içinde bulundukları dönemin şartları ne olursa olsun her zaman üretimin ve tüketimin içinde yer almış ve bu şartlar da emek, sermaye, istihdam ve işsizlik gibi olguları beraberinde getirmiştir. Böylece sosyal ve ekonomik boyutları yaşanılan dönemin zorluk ve kolaylığına göre değişmekle birlikte istihdam ve işsizlik, 18.yüzyılın ortalarındaki Sanayi Devrimi'nden günümüzün teknoloji toplumuna kadar her toplumu etkileyen en önemli sosyal ve ekonomik sorunlardan biri olarak önemini her dönem hissettirmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu, 18.yüzyılın sonlarında Batı Avrupa'da başlayıp, devamında tüm dünyada hızla yayılan sanayi devrimini yakalamakta ve ona ayak uydurmakta oldukça zorlanmıştır. 19.yüzyılda Avrupa'da gerçekleşmeye başlayan hızlı ve kitlesel üretim karşısında, Osmanlı İmparatorluğu tarım ve geleneksel zanaatkarlar ile var olma savaşı içine girmiş ve ekonomik olarak yetersiz ve oldukça geri planda kalmıştır. Tarımda yıllarca güçlü bir hüküm süren İmparatorluğun, daha sonra verdiği sanayileşme çabaları bir süre imparatorluğu ayakta tutsa da yeterli olmamıştır (Şahin ve Yıldırım, 2015, s. 112). Sonrasında çıkan savaşlar ve sonucunda kaybedilen topraklar ekonomiyi iyice çıkmaza sokarak, ekonomik istikrarsızlık sosyal yapının ve hayatın tüm dengelerini değiştirmiş, işsizlik yalnız ekonomik olarak değil sosyal, kültürel, bireysel sorunları da beraberinde getiren bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda işsizlik sorununun ve sonuçlarının ilk olarak tarihteki en önemli devrimlerden biri olan sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıktığı ve gelişmişlik düzeyleri değişiklik gösterse bile birçok ülkede farklı boyutlarda görülmeye başlandığı bilinmelidir (Şahin ve Yıldırım, 2015, s.141).

İktisat literatüründe işsizlik sorununun tüm boyutlarıyla yaşanılması, anlaşılması, öneminin benimsenmesi açısından 1929 Dünya Büyük Buhranı ayrıca bir öneme sahiptir. Dünya Büyük Buhranı, işsizliğin zirve yaptığı ve yıkıcı sonuçlarının gözler önüne serildiği, çok boyutlu sosyal ve ekonomik etkileriyle tüm toplumları tesir altına

alan bir olaydır. Daha önce sanayileşme sürecini başarıyla tamamlamış birçok batılı Avrupa ülkesi ekonomik anlamda tam bir çöküş yaşamış, başta ABD ve İngiltere'de devamında tüm Avrupa'da işsizlik oranları iki katına çıkmış ve kontrol edilemez bir hal almıştır. ABD için 1929'un başlarında %8.2 olan işsizlik oranı, 1930'da %14.5 olarak kayıt edilmiş, bu artış sürekli bir şekilde devam ederek 1933'de %24.9'a çıkarak zirve seviyelere ulaşmış, 1933 ve 1940 arası dönemde işsizlik oranı yaklaşık olarak %10.5'lere gerilemiş fakat uzun bir süre savaş koşullarının da etkisiyle tek haneli rakamlara düşmemiştir (Mamudi, 2009).

Tarihsel süreçte işsizliğin kavramsal döngüsü oldukça önemlidir ve ayrıca ele alınmalıdır. Öyle ki işsizliğin kavramsal olarak belirlenebilmesi, açıklanabilmesi ve toplum tarafından kullanılabilmesi uzun zaman almıştır. Bunun sebebi bireylerin işsizlik sorununa farklı bakış açılarıyla yaklaşıp, sonucun ortaya çıkardığı sosyal, siyasal, ekonomik ve psikolojik sorunları farklı boyutlarda yaşamasıdır. Dolayısıyla 19. yüzyıla kadar işsizlik kavramı kişilerin isteksizlik, yeteneksizlik, geçimsizlik ve mesleki yetersizlik gibi durumlarıyla ilişkilendirilmiş, bireylerin kendi eksiklikleri nedeniyle iradi olarak işsiz kaldıkları şeklinde yorumlanmıştır. Bu süreçte kavramın kullanılmasıyla ilgili ilk örnek olarak 1890 yılında Alfred Marshall tarafından yayımlanan 'Principles of Economics'adlı kitabının ilk cildi gösterilmektedir. Ancak, eserde işsizlik kavramının günümüzde genel kabul gören tanımı ile değil, bireylerin yetenek, eğitim, deneyim ve cinsiyet gibi kriterleri ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır. İşsizlik kavramının tam bir çerçevede belirlenebilmesi 1909 yılında William Beveridge tarafından yayımlanan 'Unemployment: A Problem of Industry' kitabı ile mümkün olmuş, eserde işsizliğin açıklanması, türlerinin belirtilmesi, nedenlerinin ortaya konması ve dönemin sorunlarına yönelik çözüm önerileri gibi işsizlikle ilgili birçok konuya ilk kez değinilmiştir (Beveridge, 1909).

İşsizliğin, geçmişten günümüze hem kavramsal olarak hem de toplumsal olarak farklı ölçütlerle değerlendirilmesi, ekonomi tarihi boyunca birçok iktisadi görüşte fikir ayrılıkları oluşturarak, iktisadi teorilerde tartışma yaratmıştır. Bu da farklı kriterlerle ele alınan işsizlik tanımlarının oluşmasına sebep olmuştur. Kavramsal olarak işsizlik, en genel tanımı ile ekonomide çalışma gücü, yeteneği ve isteği bulunan kişilerin işgücü piyasasında geçerli olan ücreti (cari ücret) kabul edip, iş aradığı halde iş bulamaması durumudur. İşsizlik kavramı açıklanırken belirlenen kriterler oldukça önemlidir, bu

sebeple bireyin işsiz olarak kabul edilmesi için belirtilen kriterleri kesinlikle taşıması gerekir. Öncelikle birey o iş için ihtiyaç duyulan güç ve yeteneğe sahip olmalıdır, çünkü çalışma hayatı için ruhsal ve bedensel sağlık, yeterli bilgi birimi ve eğitim düzeyi oldukça önemlidir. İkinci kritere göre, birey kesinlikle piyasa için geçerli olan ücreti kabul ederek iş aramalıdır, çünkü eğer bireyler cari ücret düzeyinde çalışmayı kabul etmedikleri için beklentileri dolayısıyla işsiz kalır ise kavramsal çerçevede işsiz olarak tanımlanamazlar. Son kritere göre ise bireylerin faal (aktif) olarak iş arıyor olması gerekir ve bu koşul sağlanmalıdır. Bu doğrultuda belirtilen kriterler mevcut iken bireyler ekonomik olarak işsiz olarak kabul edilmektedir (Özdurak, 2015, s.129).

Günümüzde işsizlik kavramı belirlenirken genel olarak Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) kriterleri ve tanımı kabul edilmiş, ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) olmak üzere, Birleşmiş Milletler (UN) ve Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) gibi birçok kuruluş da kendi işsizlik tanımlarını bu çerçeveye uygun olarak belirlemiştir. Uluslararası Çalışma Örgütünün tanımına göre, 15 ve üzeri yaşta olup, son bir hafta içerisinde herhangi bir işte çalışmayan, gelecek iki hafta içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olan ve son dört hafta içerisinde aktif olarak iş arayan kişiler işsiz olarak belirtilmiştir (ILO,2016). Türkiye İstatistik Kurumu'nun işsiz tanımı ise;

"*Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan kişilerden iş aramak için son dört hafta içinde aktif iş arama kanallarından*[1] *en az birini kullanmış, iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki*[2] *tüm kişiler işsiz nüfusa dahildir. Ayrıca üç ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş ancak işe başlamak için çeşitli eksiklerini tamamlamak amacıyla bekleyenler de işsiz nüfus kapsamına dahildir"* şeklinde belirtilmiştir (TUİK, 2019).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınması önündeki önemli engellerden biri olan işsizlik, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından ele alınması ve çözüme ulaşması gereken önemli sorunlardan birisidir. Bu noktada işsizlik kavramını,

[1] TÜİK 'e göre aktif iş arama kanalları; "doğrudan bir işverene başvurma, eşe dosta ricada bulunma, İŞKUR'a başvurma, özel istihdam ofislerine başvurma, gazete, dergi, internet, aracılığıyla iş arama, gazeteye iş ilanı verme veya cevaplama, online cv paylaşma veya güncelleme, sözlü ya da yazılı iş sınavına/mülakatına girme, kendi işini kurmak için hazırlıklar yapmak" şeklinde belirtilmektedir (TÜİK, 2021, s. 7).

[2] Kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus; "15 ve üzeri yaşta olup, üniversite yurtları, yetiştirme yurtları (yetimhane), huzurevi, özel nitelikteki hastane, hapishane, kışla vb. yerlerde ikamet edenler" dışında kalan nüfustur (TÜİK, 2018, s.2).

tarihini, işsizliğin ortaya çıkış sebeplerini, beraberinde getirdiği sosyal, siyasal, ekonomik ve psikolojik sorunları iyi anlamak, sorunun çözümüne yönelik geliştirilecek politikaların doğru belirlenebilmesi açısından oldukça önemli olacaktır.

2.2. İşsizlik Teorileri

İşgücü piyasası, temelinde emek arzı ve emek talebini barındırır. Diğer piyasalardan farklı olarak piyasa dinamiklerinin 'insan unsuru' üzerine kurulu olması iktisat literatüründe konunun oldukça önemli olduğunu göstermekle birlikte, hassasiyetle değerlendirilmesi gerektiğini de düşündürmektedir. İnsan emeğinin, bir mal gibi alınıp satıldığı işgücü piyasalarında, emeğin sadece mal piyasalarında olduğu gibi ekonomik çıktılarla değil, insan olmanın doğası gereği psikolojik ve sosyal sonuçlarının da dahil edilerek değerlendirilmesi gerekir. Öyle ki işgücü piyasasında oluşabilecek dengesizlikler sonucu ortaya çıkabilecek olan işsizlik, insanları hem sosyal hem de ekonomik olarak olumsuz yönde etkileyecek birçok soruna sebep olmaktadır (Ataman, 1998).

Bu doğrultuda teorik olarak işsizlik sorunu ele alınırken, işgücü piyasalarının genel durumunu sadece mutlak ekonomi kuralları ile değil toplumsal bir sorunu daha net ortaya koyabilmek adına sosyal ve psikolojik faktörleri de dahil ederek incelemek oldukça yararlı olacaktır. İktisat teorisinde işsizlik, geçmişten günümüze uzanan tarihsel süreçte sürekli değişmekte olan ekonomik şartlar, sosyal yapı ve kültürel değerleri içerisinde barındıran bir unsur olduğu için birbirinden farklı birçok teorik yaklaşımla açıklanmıştır. Bu çerçevede işgücü piyasalarına bakış açıları oldukça farklı olan Klasik, Keynesyen ve Marksist işsizlik teorilerine ait yaklaşımların temellerini bilmenin, işsizliğin tarihsel süreçteki değişimini anlamak adına büyük öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

2.2.1 Klasik İşsizlik Teorisi

1700'lü yılların ortalarında başlayıp, 1929 Dünya Büyük Buhranına kadar ekonomiye hakim olan bu iktisadi görüşte işsizlik, bireylerin gönüllü (iradi) olarak işsiz kalma durumunu ifade eden bir sorun olarak görülmüştür. Öyle ki klasik teoriye göre kusursuz işleyen işgücü piyasasında, geçerli olan ücreti (cari ücret) kabul eden tüm bireyler iş bulabilmektedir. Dolayısıyla gayri iradi işsizlik piyasada hiçbir zaman söz

konusu olmayacaktır. Birey cari ücret düzeyinde çalışmayı kabul etmeyerek, iş aradığı halde bulamaması durumunda ise iradi işsiz olarak nitelendirilmektedir (Özdurak, 2015, s.31-34). Bu teoride üzerinde durulması gereken asıl nokta bireylerin farklı sebeplerden dolayı gönülsüz olarak işsiz kalma (gayri iradi işsizlik) ve iş bulamama durumlarının göz ardı edilerek teoride bu sebeplere yer verilmemesidir. Klasik görüşün işsizlik teorisi diğer görüşlerin aksine, gönüllü (iradi) işsizlik üzerine kuruludur.

Klasik iktisatçılara göre ekonomide tam istihdam varsayımı geçerli olup, işgücü piyasasında işgücü arzı ve işgücü talebinin bir denge oluşturduğu noktada, gerçek ücret düzeyi belirlenir. Dengenin oluştuğu bu noktada işgücü arzı, işgücü talebine eşit olacak, piyasada geçici işsizlik (friksiyonel işsizlik) dışında, herhangi bir işsizlik sorunu görülmeyecektir. Öyle ki tam rekabet koşullarının geçerli olduğu piyasada işsizliğe yol açabilecek tek sebep, gerçek ücret düzeylerinin düşmesi olarak görülmüştür. Bu durum oluşmadığı sürece, piyasadaki işsizlik geçici olacak ve tam rekabet koşullarının işleyişi doğrultusunda kendiliğinden ortadan kalkarak ekonomi tam istihdam durumuna gelecektir. Klasik iktisadın işgücüne yönelik önemli teorilerinden biri olan David Ricardo'nun geliştirdiği *Ücret Teorisi* incelendiğinde, emeğin piyasa ve doğal fiyatı olmak üzere iki fiyatının mevcut olduğu görülmektedir. Teoriye göre, emeğin piyasa ücret haddi işçilere ödenecek olan para miktarı olarak belirtilmekte, emek arz ve talebi ile belirlenmektedir. Emeğin doğal ücret haddi ise, işçilerin kuşaklarını sürdürebilmelerine ve koruyabilmelerine olanak sağlayan ücret haddi olarak belirtilmiştir (Ünsal, 2016, s.60). Ricardo'ya göre piyasa ücreti ve doğal ücret kısa dönemde birbiri ile farklılaşsa bile uzun dönemde piyasa ücretinin, doğal ücrete yaklaşması ile birbirlerine eşit olacaklardır. Buna göre ücret haddinin uzun dönemde işçilerin nesillerini sürdürmelerini ve korumalarını sağlayacak düzeyde yani asgari geçimlik düzeyinde sabit tutulması geçimlik ücret olarak ifade edilmektedir. Tam istihdam koşullarında piyasada geçerli olan gerçek ücreti kabul ederek işgücü piyasasında çalışmayı isteyen tüm bireyler iş bulabilecektir. Ancak bu denge ücret düzeyi üzerinde bir ücret beklentisi ve çalışma isteğindeki bireyler piyasada iş bulamayacak ve dolayısıyla klasik teoriye göre bu bireyler gönüllü (iradi) işsiz olarak tanımlanacaktır (Bulutay, 1995, s. 21-23).

Klasik görüşe göre işsizlik ile mücadele etmenin birincil yolu piyasa ekonomisi kurallarının koşulsuz uygulanmasından geçer. Piyasa ekonomisi kurallarına uyulması durumunda işsizlik ve beraberindeki ekonomik sorunlar kendiliğinden çözüme ulaşır. Teoriye göre piyasada bir görünmez el vardır. Yani ekonomide oluşabilecek aksaklıklar ve piyasada oluşan dengesizlikler, herhangi bir müdahaleye ihtiyaç duymadan bireylerin akılcı davranışları sayesinde ortadan kalkacak ve denge yeniden kendiliğinden kurulacaktır. Klasik iktisatçılara göre tüm bireyler "Homo Economicus" olarak kabul edilir ve her bireyin kendi ekonomik çıkarlarını maksimize edecek en doğru seçimleri yapacağı varsayımı üzerinde durulur. Böylelikle tüm bireyler kendi ekonomik çıkarını maksimize ederken, farkında olmadan toplumsal refahı da maksimize edecek, görünmez el prensibi kendiliğinden işlemiş olacak, ekonomi herhangi bir devlet müdahalesine gerek kalmaksızın mükemmel bir döngüyle daima dengede olacaktır.

2.2.2 Keynesyen İşsizlik Teorisi

Keynesyen teori, 1929'da yaşanan Büyük Buhran sonrası gelişmiş ülkeler dahil olmak üzere tüm dünyada uzun yıllar devam eden durgunluk ve yüksek işsizlik oranları ile çıkmaza giren dünya ekonomisine çözüm yolları bulmak amacıyla İngiliz iktisatçı John Maynard Keynes tarafından ortaya konmuştur. J. M. Keynes ilk olarak 1936 yılında yayınladığı İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi (The General Theory of Employment, Interest and Money) adlı kitabında, Klasik Teori'yi eleştirerek kendi modeli çerçevesinde açıklamalar yapmış, krizin aşılmasında Klasik modelin uygulanmasının yeterli olmayacağını öngörmüştür. Keynes, 1929 Büyük Buhranı sonrası milyonlarca kişinin işsiz kalması sonucunda, piyasada kendiliğinden gerçekleşen bir denge varsayımının geçerli olamayacağını savunmuştur (Dinler, 2015, s. 329-331).

Keynesyen teoriye göre, 1929 Buhranının yaşanmasının sebebi toplam talebin (efektif talep) yetersiz olmasıdır. Toplam talebin yetersiz olması kitlesel işsizliğin başlıca nedeni olarak görülmüştür. Öyle ki toplam talepteki büyük düşüşler işgücü piyasasında kitlesel işsizlikte artış olarak kendini göstermektedir. Keynesyen görüşe göre, işsizlik teorisi eksik istihdam üzerine kuruludur. Bunun nedeni ekonomide fiyatların ve ücretlerin esnek olmadığı düşüncesidir. Çünkü fiyat ve ücretler düşüş yönünde esnek

olmadığından fiyat ve ücret esnekliği ekonomide sürekli olarak tam istihdamın sağlanacağı konusunda etkili olamaz (Kesici, 2013, s. 62).

Keynes'e göre, Klasik iktisatçıların savunduğu devletin ekonomiye müdahale etmesine gerek kalmadan daima tam istihdamın sağlanacağı, dengesizlikler sonucu ekonomide eksik istihdam oluşsa dahi kısa süre içerinde kendiliğinden tam istihdama ulaşacağı görüşü olanaksızdır. Öte yandan ekonomide bu durumu otomatik olarak sağlayacak mekanizmalar mevcut değildir (Yıldırım vd., 2011, s. 96-104).

Keynes'in bu ekonomik modeli sonrası politika yapıcıların ve toplumun işsizliğe bakış açısı köklü bir değişime uğramıştır. Klasik görüşün savunduğu iradi işsizlik anlayışı terkedilmiş, Keynes'in gayri iradi işsizlik görüşü dikkat çekmeye başlamıştır. Teoriye göre işsizliğin asıl sebebi ise ekonomideki talep yetersizliğidir ve işsizlik gayri iradı bir sorun olarak görülmektedir. Çünkü teorinin özünde yer alan piyasada talebin yetersiz olması, işgücü piyasasında firmaların daha az emek talep etmeleri demektir. Dolayısıyla çalışma isteği bulunan bireyler cari ücret düzeyinde çalışmayı kabul etseler dahi piyasada iş bulamayacak ve burada gayri iradi bir işsizlik söz konusu olmuş olacaktır. Keynes'e göre ekonomide işsizliği kendiliğinden çözüme ulaştıracak bir sistem mevcut değildir (Ataman, 1998, s. 61).

Bu doğrultuda, işsizlik sorununun çözümü için devletin işgücü piyasalarına doğru para[3] ve maliye politikaları[4] ile müdahale ederek ekonomide tam istihdam seviyesine ulaşmak amacıyla toplam talebi yeniden artırması gerekmektedir. Bu amaçla uygulanacak olan para politikası ile Merkez Bankası (MB) açık piyasa işlemleri (tahvil, bono, hisse senedi vb.) gibi para politikası araçları yoluyla alım satım yaparak para arzını artırır, faiz oranlarını düşürür ve toplam talebi ve geliri artırmış olur. Bu işleme genişletici para politikası denmektedir. Diğer taraftan toplam talep yetersizliğinden kaynaklanan işsizliği azaltabilmek için ekonomiye genişletici maliye politikası ile kamu harcamalarını artırarak veya vergi indirimi yapılarak müdahale edilebilir. Keynesyen teoriye göre, tam istihdam dengesine ulaşabilmek için

[3] Para Politikası: Bir ülkede, Merkez Bankası tarafından yönetilen para arzının, para politikası araçları kullanılarak belirlenen ekonomik hedeflere ulaşılması için kullanılan politikadır (Yıldırım vd., 2012, s.211).

[4] Maliye Politikası: Devletin belirlenen hedeflere ulaşmak amacıyla ekonomiye kamu harcamaları, vergiler ve borçlanmalar aracılığıyla müdahale etmesidir (Yıldırım vd., 2012, s .216).

kullanılacak politikalardan maliye politikası, para politikasına göre daha etkin olacaktır. Maliye politikası yoluyla kamu harcamalarını artırıp, vergileri azaltmak toplam talepte bir artış sağlayacağı için istihdam seviyesini yükseltecektir (Kazgan, 1974, s. 269).

2.2.3 Marksist İşsizlik Teorisi

Temel dinamikleri Marksizme bağlı olan, Marksist istihdam teorisi, emek-değer teorisi üzerine kuruludur. Emek-değer teorisine göre bir malın değeri, malın üretiminde gerekli olan toplam işgücü zamanı ve malı üretirken kullanılacak üretim araçlarının kapsadığı dolaylı işgücü ve bu araçları kullanarak malın üretimine olanak sağlayacak dolaysız işgücü ile belirlenmektedir (Akyüz, 1890, s. 11-18). Diğer iktisadi istihdam teorilerinden farklı olarak bu teori kendine has kuramlar ve varsayımlar ile geliştirilmiştir. Marksizm'in felsefi görüşüne göre temel amaç kapitalizmin önüne geçmek, kapitalist sistemin insan emeğini sömürmesine engel olmak ve emek sömürüsü üzerine kurulu olan bu sistemi tüm dünyaya duyurmaktır. İnsanların hayatta kalabilmeleri ve geçimlerini sağlayabilmeleri için, kullandıkları temel unsur emektir. Bu sebeple Marksist istihdam teorisine göre değerli olan insan ve insan emeği olmalıdır. Karl Marx'ın bu teorisine göre emek yüceltilmeli ve emeğin yüceltilmesine karşı olan kapitalist anlayış terk edilmelidir (Kazgan, 1974, s. 355).

Marksist istihdam teorisine göre emek, üretim faktörlerinin en temel yapı taşlarından birisidir. Bu teoride işsizlik, emek piyasasında oluşan arz fazlası sebebiyle kapitalizmin ortaya çıkardığı bir sorun olarak görülmüştür. Marksist teoriye göre, işgücü piyasasında birbiri ile bağlantılı iki tür işsizlik sorunu vardır. İlki kapitalist sistem için önemli araçlardan biri olan teknolojinin üretim faktörlerini değiştirerek 'yedek işsizler ordusu' olarak adlandırılan grubun oluşturduğu teknolojik işsizliktir. Teknolojik gelişmelerle birlikte, üretim tekniğinde makine kullanımı, kas gücünün yerini almış, dolayısıyla insan emeğine olan bağımlılığı azaltarak, emek talebine olan ihtiyacı ortadan kaldırmak istemiştir. Bu da sayıları hızla artan işsizler (yedek işsizler ordusu) sınıfının oluşmasına sebep olmuştur. İkincisi ise yedek işsizler ordusu sonrası yığılan ve bu yığılmaya kaynak olan karın azalması sonrası ortaya çıkan kronik işsizliktir. Burada oluşan yığılma ve teknolojik gelişmelerin oluşturduğu artık, yeni

teknolojik gelişmeler ve üretim tekniklerinin oluşmasını sağlayacak, dolayısıyla yedek işgücü ordusunun sürekli artmasına sebep olacaktır (Ataman, 1998, s. 62).

Marksist teoriye göre, kapitalizmin yol açtığı bu yeni üretim teknikleri sermaye birikiminde hareketlenmelere neden olacak, sermaye birikimi ise emek talebi üzerinde oldukça etkili olacaktır. Eğer ki, sermaye birikimi, emek talebi üzerinde olumlu bir etki yaratıyorsa piyasadaki emek talebi artacak, olumsuz bir etki yaratır ise emek talebi düşecektir. Marks'ın görüşüne göre etki genel itibariyle düşüş eğiliminde olacak, sermaye birikimi emek talebini olumsuz yönde etkileyecektir. Çünkü ekonomide etkin teknolojik üretim araçlarının kullanımı, emek gücüne olan ihtiyacı azaltacak alternatif yollar sunacaktır. Ancak, Marksist istihdam teorisine göre bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus vardır; üretim tekniklerinde yeni teknolojilerin kullanımı, üretim maliyetlerini artırarak sermaye birikimindeki karı eritmeye başlayacaktır (Ataman, 1998, s. 62-63).

2.3. İşsizlik Türleri

İşsizlik, farklı iktisadi görüşlere göre açıklanırken birbirinden farklı kriterler ile ele alınmış ve birbirine zıt görüşler ile yorumlanmıştır. Bunun asıl nedeni işsizliğin çok boyutlu olması ile ilgilidir. Öyle ki işsizlik, içerisinde sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyolojik, demografik ve psikolojik unsurları barındıran tekdüze olmaktan çok uzak bir kavramdır. İşsizlik, içinde bulunduğu dönemin şartları doğrultusunda, savaş, göç, doğal afet gibi başlıca faktörlerin yanı sıra ekonomik krizler, coğrafi konum ve yaş, medeni durum, cinsiyet, etnik köken eğitim durumu, yetenek ve sağlık durumu gibi birçok unsurdan etkilenmektedir. Bu nedenle işsizliğe sebep olan faktörler ve beraberinde getirdiği sorunlar da sürekli olarak farklılaşmaktadır. Bu durum işsizliğin yapısal ve kavramsal olarak derinleşmesine, sonuçları itibariyle aynı gözükse de niteliği birbirine benzemeyen işsizlik türlerinin ortaya çıkmasına ve türlerinin çeşitlenmesine neden olmaktadır. İşsizliğe sebep olan faktörlerin net olarak saptanması, bu faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan farklı türdeki işsizlik yapılarını iyi anlayabilmek ve yapılarına göre sorunun çözümü adına geliştirilerek uygun politikalar bulmak için son derece önemlidir.

İşsizliğin kavramsal olarak genel bir tanıma sığdırılması, yapısı dolayısıyla ayrıntıda birçok faktör barındıran bu olgunun tam manada anlaşılmasına engel olacaktır. Bu

faktörler sonuçları itibariyle birbiriyle aynı gözüken işsizlik sorununa yol açsa da aslında sebeplerine göre incelendiklerinde farklı türdeki işsizlikleri ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla, işsizlik kavramsal olarak genel bir tanıma sığdırılsa bile, ortaya çıkış sebeplerine göre ayrıştırıldığında soruna farklı bakış açıları kazandıracağı şüphesizdir. Bu doğrultuda sebeplerine göre incelendiğinde farklı türdeki sorunları irdelemek amacıyla çeşitlilik kazanacak olan işsizlik kavramını kategorize etme ihtiyacı doğacaktır.

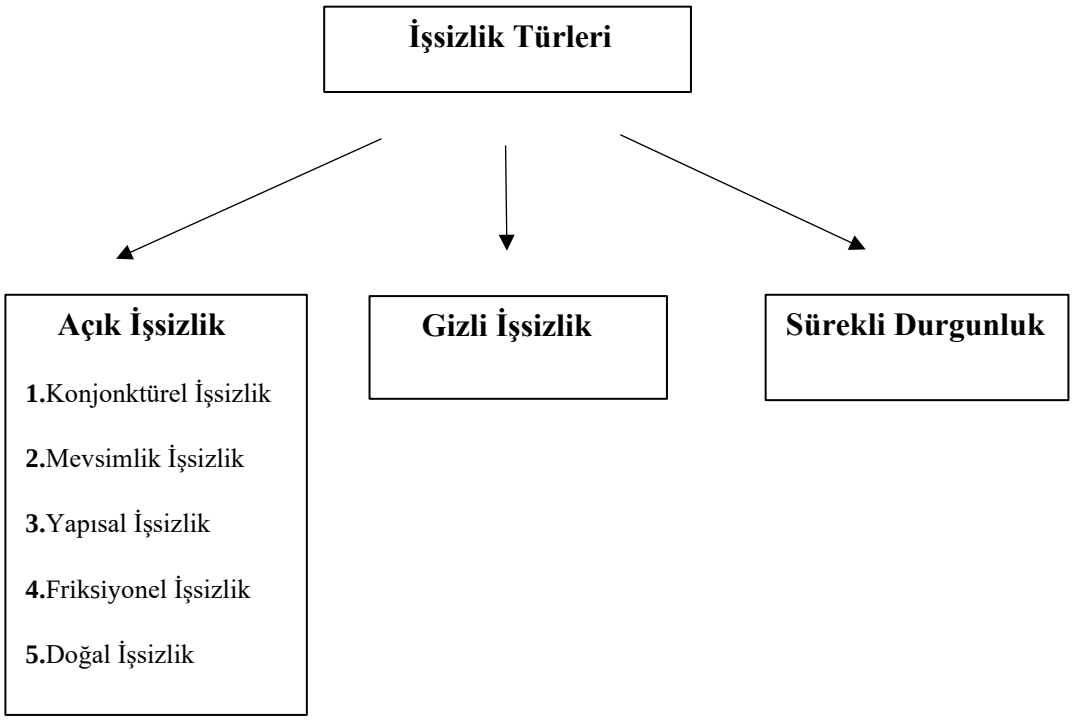
İşsizliğin mutlak, genel olarak kabul edilmiş bir sınıflandırması olmadığı için farklı şekillerde kategorize edilebilmektedir. Burada önemli olan işsizliğe sebebiyet veren faktörleri net bir şekilde analiz etmektir. İşsizlik kavramı, birçok parametre ile ilişkili olduğu için farklı boyutlarda kendini göstermektedir. Öyle ki kavram hem makro hem de mikro bir ekonomik gösterge niteliğindedir. İşsizlik ekonomik olarak bir ülkenin gelişmişlik düzeyini belirleyen ve refah seviyesini gösteren önemli bir makro ekonomik göstergedir. Diğer taraftan işsizlik sadece ülke ekonomisini değil, toplumun en küçük parçası olan bireyleri de hem ekonomik hem de sosyal açıdan etkilemektedir. İşsizliğin bireyler üzerinde etkileri gösteren tüm sosyo-ekonomik göstergeler aslında mikro ekonomik gösterge niteliğindedir.

Literatürde ise işsizlik çoğunlukla makro bir gösterge olarak kabul edildiği için çoğu kaynak, işsizliği türlerine göre ayırmış, buna göre bir hesaplama yöntemi kullanmış ve ölçümü diğer yöntemlere göre daha kolay olduğu için temel olarak açık işsizlik türünü veri olarak kabul etmiştir (Lordoğlu ve Özkaplan, 2014, s. 178-179). Halbuki mikro ekonomik göstergeler, bireyin yaşamı içerisinde yer alan ekonomik, sosyolojik, demografik ve psikolojik tüm sorunları barındırması nedeniyle bireysel olarak işsizliğin nedenlerinin ve türlerinin araştırılması hakkında birçok konuyu açıklama olanağı sağlayacaktır.

İşsizlik kavramını kategorize ederken fayda sağlayabilecek farklı ayrımlar söz konusudur. Temelde ayrımının yapılmasında etken olan asıl kriter işsizliğin nedenlerinin gözlemlenmesi ile ilgilidir. Bu kriter işsizliğin "Açık İşsizlik", "Gizli İşsizlik" ve "Sürekli Durgunluk" olmak üzere genel olarak üç grupta sınıflandırılmasına ve yaygın olarak kullanılmasına yol açmaktadır. Açık işsizlik, oluş sebeplerinin birbirine bağlı olması nedeniyle beş farklı işsizlik türünü aynı başlık

altında toplamaktadır (Bkz. Şekil 2.1). Bunun yanı sıra işsizlik nedenlerine ve sürelerine göre ayrıntılı sınıflandırmalara da tabi tutulabilir. Öyle ki işsizlik derece yönünden; "tam ve kısmi", süre yönünden; "uzun-kısa süreli", istem yönünden; "gönüllü-gönülsüz" olarak sınıflandırılabilir.

Şekil 2.1: İşsizlik Türleri

Tam ve kısmi süreli işsizlik sorunu bireylerin çalışabilecek bir işinin olup olmaması ile ilgilidir. Birey çalışma potansiyeline sahip ve çalışmak için istekli fakat çalışabileceği bir iş bulamıyorsa tam süreli işsiz olarak nitelendirilir. Diğer taraftan kısmi süreli işsizlikte ise birey çalışabileceği bir iş bulmuş, ancak beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan kriz ve durgunluk gibi dönemlerde yaşanan ekonomik sorunlar sonucu kendi isteği dışında zorunlu olarak işi bırakmak durumunda kalmıştır (Tokol, 2007, s. 97).

İşsizlikte yapılacak bir diğer önemli sınıflandırma çalışma istemi koşuluna bağlı olan "iradi (gönüllü) işsizlik" ve "gayri iradi (gönülsüz) işsizlik" ayrımıdır. Bu ayrım işsizliğin psikolojik etkisini açığa çıkarma konusunda oldukça önemli rol bir oynar. İşsizlik teorisi literatürüne göre, bir birey işgücü piyasası koşullarında geçerli olan cari ücreti kabul ederek çalışma isteği bulunduğu halde iş arıyor ve bulamıyor ise gayri

iradi işsiz kategorisine girer. İradi işsizlikte ise birey sahip olduğu özellikler, sosyal yapı veya çalışmayı istememesi gibi faktörlerin etkisiyle piyasada geçerli olan ücreti kabul etmeyerek gönüllü olarak işsiz kalır. İşgücü piyasasında karşılaşılan emek istismarı, çalışma şartlarındaki zorluklar, çalışma hayatlarındaki eşitsizlik ve adaletsizlikler bireyleri psikolojik olarak yıpratacaktır. Bu durum bireylerin çalışmaya olan tutumlarını olumsuz yönde etkileyecek ve devamında iradi işsizliğe yönelme eğilimini artıracaktır. İşsizliğe ait bir diğer ayrım ise işsiz kalınan süre bakımından yapılan "uzun süreli ve kısa süreli işsizlik" sınıflandırmasıdır. Referans alınan dönem içerisinde iş arama süresi 1 yıllık süreci aşmasına rağmen iş bulamayan bireyler için uzun süreli işsizlik, iş arama süresi 1 yıllık süreci aşmamış ise kısa süreli işsizlik söz konusudur (Işığıçok, 2017, s. 97-99).

2.3.1.Açık İşsizlik

Gayri iradi işsizlik için yapılan tanım, aslında açık işsizliği de içerisinde barındırmaktadır. Öyle ki açık işsizliğin sebebi çoğunlukla piyasada iş imkanlarının olmaması ve bunun sonucu olarak da bireylerin gayri iradi olarak işsiz kalma durumuna katlanmalarıdır. Açık işsizlik, çalışma isteği ve kabiliyeti bulunan bireylerin cari ücret düzeyinde çalışmayı kabul ederek işgücü piyasasında aktif olarak iş aradığı halde iş bulamaması olarak tanımlanır. Ekonomide sürekli olarak iş arayan fakat bulamayan kişilerin toplam sayısını belirlemek için kullanılan açık işsizlik aynı zamanda ülkedeki işsizlik oranını belirlemek için veri olarak kabul edilir (Dinler, 2015, s. 502).

Gayri iradi işsizlik anlayışının benimsendiği açık işsizlikte, çalışmak için istekli ve kabiliyetli bireylerin işsiz kalmalarının birden fazla sebebi olabilir. Burada, işsizlik, bireylerin dışında gelişen ekonomik koşullara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de bu ekonomik sorunlara odaklanarak, işsizliğin giderilmesi için öncelikli çözümlerin bulunması gerekmektedir. Bu sebepleri ortaya çıkarabilmek ve açıklayabilmek adına yapılan araştırmalar sonucunda birçok açık işsizlik türü ortaya çıkmıştır. Oluş sebeplerine bağlı olarak açık işsizlik genellikle; konjonktürel (devri) işsizlik, mevsimlik işsizlik, yapısal (bünyevi) işsizlik, friksiyonel (arızi) işsizlik ve doğal (NAIRU) işsizlik olmak üzere beş türe ayrılarak incelenmektedir (Dinler, 2015, s. 502-508).

2.3.1.1.Konjonktürel (Devri) İşsizlik

Ekonominin sürekli olarak kusursuz bir sistem içerisinde işleyişini sürdürmesi beklenemez. Kuşkusuz ani olarak gerçekleşen dalgalanmalar ve bu dalgalanmaların etkisiyle birlikte ekonomide canlanma, daralma ve durgunluk dönemleri yaşanacaktır. Ekonomideki durgunluk süreci sonrasında yaşanan toplam talep yetersizliği, konjonktürel işsizliğin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle konjonktürel işsizlik "yetersiz talep işsizliği" olarak da değerlendirilmektedir. Böyle dönemlerde üretilen mallara ve hizmetlere olan talebin azalması veya yetersiz olması sonucu bunlar için üretim yapılan tesislerin birçoğu kapanmak zorunda kalacak ve üretim tesislerinin kapanması sonucu buralarda istihdam edilen birçok kişi çalışırken ani bir şekilde işini kaybederek konjonktürel işsiz konumuna düşecektir. İşgücüne olan talepteki azalmaya bağlı olarak istihdam seviyesi düşmeye başlayacak, işsizlik hızla artacak ve milli gelirde azalma meydana gelecektir. Konjonktürel işsizlik kavramı işsizlik teorisine J. M. Keynes tarafından kazandırılmıştır. Keynes'e göre ekonomi tarihinde en yüksek konjonktürel işsizlik 1929 Dünya Büyük Buhranı'nda ve sonrasında yaşanmıştır. Öyle ki, bu dönemde de işsizliğin asıl nedeni talep yetersizliğidir ve çözümü ise toplam talebi arttıracak olan para ve maliye politikalarını uygulamaktır (Özdurak, 2015, s. 136).

Konjonktürel işsizlik, işgücü piyasasında yeterince açık iş bulunmaması sebebiyle ortaya çıkan bir işsizlik türüdür. Açık iş, işgücü piyasasında işverenlerin ihtiyaçları doğrultusunda belirlenen meslek, yetenek, tecrübe ve eğitim düzeyi gibi bilgileri içerisinde barındıran işverenler tarafından ilgili kuruma (İşkur) gelen işçi talebidir (Arslan ve Solak, 2020, s. 16). Ayrıca açık iş, iş arayan kişilerin özellikleri doğrultusunda doğru meslek gruplarına yönlendirilmesi, işverenlere verilebilecek olası teşvik kararlarının alınması ve işgücü piyasasında talebe ait önemli bilgileri içermesi sebebiyle önemli bir gösterge niteliğindedir (İşkur, 2017, s. 14). İşsizliğin bu türü, yeterli miktarda sermaye birikimine ve yatırım gücüne sahip gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişen ülkelerde de bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yaşanan konjonktürel işsizliğin ortaya çıkardığı sorunlar sektörler arasında farklılaşma gösterebilmektedir. Bazı sektörler oluşan sorunlardan direkt olarak etkilenirken, bazı

sektörler ise bu sorunlardan kısmen veya dolaylı olarak etkilenmektedir. Konjonktürel işsizlik dayanıklı tüketim ve üretim malları üreten endüstrilerin yanında madencilik ve inşaat sektörü gibi iş kollarında etkisini oldukça hissettiren bir işsizlik türü olarak kendini gösterir. Diğer taraftan dayanıksız yarı mamül malları üreten ve dayanıklı üretim malları üreten endüstrilerin girdilerini üreten sektörlerde etkisinin daha az hissedildiği, bu nedenle konjonktürel işsizliğin daha az görüleceği öne sürülmektedir. Bu sektörlerin birbirine bağlı olması, konjonktürel işsizliğin, piyasada sadece belirli sektörlerde değil aslında etkileşim içinde olan birçok iş kolunda ortaya çıkabileceğinin göstergesidir (Baştaymaz, 1983, s. 250-251).

2.3.1.2. Mevsimlik İşsizlik

Mevsimlik işsizlik, doğa şartları nedeniyle mevsim koşulları ve iklim değişikliklerine bağlı olarak mal ve hizmet üretiminin sekteye uğraması ya da durması sonucu ekonomide meydana gelen durgunluk ile ortaya çıkan işsizlik türüdür (Gündoğan ve Biçerli, 2003, s. 209). Mevsimlik işsizliğin nedeni de konjonktürel işsizlikte olduğu gibi ekonomik dalgalanmaların etkisiyle oluşan talep yetersizliği olarak görülmektedir. Diğer bir deyişle mevsimlik işsizlik, bu dalgalanmalar sonucunda emek talebinin azalmasına sebep olan bir işsizlik türüdür. Fakat, konjonktürel işsizlikte beklenmedik bir şekilde oluşan ekonomik dalgalanmalar sonucu talep yetersizliğine bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik, mevsimlik işsizlikte yılın belirli zamanlarında önceden beklenen ve mevsimsel değişimlerin etkisiyle sistematik olarak aynı dönemlerde ortaya çıkmaktadır (Ataman, 2016, s. 210-211). Yaşanılan zorlu doğa koşulları ve mevsim değişiklerinin etkisiyle tarım, turizm, inşaat, balıkçılık ve ormancılık gibi belirli sektörlerde üretim bir süreliğine yavaşlar veya durma noktasına gelir. Bu sektörlerde yaz ve kış mevsiminin etkisi son derece önemlidir. Öyle ki mevsime bağlı olarak üretimin artması veya azalması sonucu bazı sektörlerde işgücüne olan talep de artacak veya azalacak, bu durum kişilerin belirli bir süre işsiz kalmasına, dolayısıyla ekonomik sıkıntılar yaşamasına yol açacaktır.

Mevsimlik işsizlik, özellikle tarım ve inşaat sektörlerinde ciddi bir sorun olarak yaşanmakta ve kendini hissettirmektedir. Ekonomileri tarım veya inşaat üzerine kurulu olan ülkelerde üretimin yoğun olarak arttığı dönemlerde yüksek oranda işgücüne ihtiyaç duyulur. Ancak beklenmedik bir şekilde gerçekleşen mevsimsel değişimler

işgücü teminini zorlaştırır, dolayısıyla ülke ekonomisinde önemli krizlerin yaşanmasına neden olur (Zaim, 1997, s. 179-182). Mevsimlik işsizliği diğer işsizlik türlerinden farklı kılan en önemli özelliği doğa şartları gereği işsizlikle mücadelede sınırlı kalınmasıdır. Ekonomik müdahaleler ile talep yetersizliğini ortadan kaldırmak, mevsimlik işsizlik sorunu için çözüm olmayacaktır. Çünkü buradaki sorun mevsimsel koşulların emeğin kullanımına izin vermemesi ve verimliliğini yok etmesidir. Burada genellikle emek hareketliliği ile bireylerin farklı sektörlerde istihdam edilmelerinin sağlanması, mevsimlik işsizlik sorununa yönelik çözüm yollarından biridir. Tıpkı konjonktürel işsizlikte olduğu gibi, mevsimlik işsizlik de öngörülemez ve önlenemez bir yapıya sahip bir işsizlik türüdür (Ataman, 2016, s.211).

2.3.1.3. Yapısal (Bünyevi) İşsizlik

Yapısal işsizlik, bir ülke ekonomisinde meydana gelen yapısal değişikliklere ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak aktif işgücü içerisinde niteliksel olarak bu sürece uyum sağlayamayan kişilerin işsiz kalması sonucunda ortaya çıkan işsizlik türüdür. İşsizliğin bu türünde, işgücü içerisinde istihdam edilen bu bireyler eğitim düzeyi, yetenek, yaş, cinsiyet gibi nitelikler bakımından hızla gelişen teknolojik ve yapısal gelişmelerin gerekliliği doğrultusunda istenen vasıflı emek talebine uyum sağlayamaz ve işsiz konumuna geçerler. Yapısal değişmelerin ve teknolojik gelişmelerin sebep olduğu yapısal işsizlikte bireyler iradeleri dışından gelişen nedenlerden dolayı cari ücret düzeyinde çalışmaya devam etmeyi istedikleri halde "gayri iradi" olarak işsiz kalırlar. Ekonominin sürekli olarak değişim içinde olmasına paralel olarak üretim teknikleri de teknoloji sayesinde emek yoğun üretimden, sermaye yoğun üretime geçecektir. Bu yapısal geçişle birlikte ortaya çıkan işsizlik aslında teknolojik işsizlik olarak da tanımlanabilmektedir.

Teknolojik işsizlik, teknolojik gelişmelerin etkisiyle üretim sürecinde yeni yöntem ve tekniklerin kullanılması sebebiyle insan emeği yerine makine kullanımının ikame edilmesi sonucu ortaya çıkan işsizlik türüdür (Zaim, 1997, s.182). Teknolojik işsizlikte, işsizliğin oluşmasına sebep olan tek faktör teknolojidir ve direkt olarak insan emeğinin yerini almaktadır. Teknolojik işsizlik, 20. yüzyılın başlarında başlayan ve tüm dünyada hızla gelişen teknolojik üretim süreciyle ortaya çıkmıştır. Marksist anlayışa göre, teknolojik gelişme sonrası makinaların insan emeğinin yerini alması

ekonomide kitlesel işsizliğe yol açacak ve "işsizler ordusunu" oluşturacaktır. Yapısal işsizlikte ise teknolojik gelişmenin etkisiyle ekonomik yapı değişmektedir ve bireylerden teknolojiye uyum sağlaması beklenmektedir. Bu sebeple yapısal işsizlik aslında birey ve teknoloji uyumsuzluğu sorunu olarak da açıklanabilir. Diğer taraftan yapısal işsizliğin tek nedeni teknolojik gelişmeler ve yapısal değişimler değildir. Bir ülkenin demografik ve sosyo-kültürel yapısının değişimi, siyasi yapı düzeni ve kurumsal yapısındaki değişiklikler de yapısal işsizliğin ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır (Ataman, 2003, s. 34; Mahiroğulları ve Korkmaz, 2018, s. 51-55).

Bu işsizlik türünün en önemli özelliklerinden biri "uzun süreli işsizlik" yapısına sahip olmasıdır. Yapısal işsizlikte çözüme ulaşabilmek için ciddi bir mücadele, emek ve uzunca bir zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Yapısal işsizlik ile eğitim düzeyi arasında bulanan ters yönlü ilişki sebebiyle, ekonomideki yapısal veya teknolojik değişmeler sonucu yaşanacak olan işten çıkarılmada eğitim seviyesi düşük olan bireyler daha yüksek oranda etkilenecek ve işsiz kalacaklardır (Özgüler, 2018, s. 55-58). Bu nedenle bireyler işsiz kalmalarına sebep olan niteliksel eksiklerini tamamlamalı ve teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek gelişen ekonomik yapıya hızla uyum sağlamalıdır.

2.3.1.4. Friksiyonel (Arızi) İşsizlik

Bir ekonomide iş gücüne yeni dahil olan veya halihazırdaki işini değiştirmek amacıyla işini bırakan bireylerin, yeni iş bulmaları ya da işlerini değiştirmeleri istemlerinden kaynaklanan "geçici süreli işsizlik" durumuna "friksiyonel veya arızi işsizlik" denmektedir (Özdurak, 2015, s. 132-133). Burada ilk kez işe başlama veya iş değiştirmenin zaman almasından kaynaklanan kısa süreli bir işsizlik söz konusudur. Friksiyonel işsizlik türünü, diğer işsizlik türlerinden ayıran en önemli özellik bireye kısmen bir zararı olsa da ekonomiye olumsuz bir etkisinin olmamasıdır. Öyle ki ekonomi genel denge düzeyinde olsa bile piyasada minimum düzeyde friksiyonel işsizliğin mevcut olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple friksiyonel işsizlik piyasada daima var olan ve ortadan kaldırılamayan tek işsizlik türüdür (Işığıçok, 2017, s. 113).

2.3.1.5. Doğal (NAIRU) İşsizlik

Bir ekonomide çalışma isteği ve kabiliyeti bulunan tüm bireylerin iş bularak çalışmaları durumunda tam istihdam varsayımı gerçekleşmiş olur. Ekonomi tam

istihdamda iken işe yeni başlayanlar veya mevcut işini değiştirmek isteyenlerin oluşturduğu friksiyonel işsizler ile teknolojik ve yapısal gelişmelere uyum sağlayamayan kişilerin işsiz kalması sonucunda oluşan yapısal işsizlerin toplamı doğal işsizliği oluşturmaktır. Bu nedenle doğal işsizlik, ekonomi tam istihdamda (denge durumunda) olsa bile işgücü piyasasından kaynaklanan sorunlar ve aksaklıklar itibariyle oluşabilecek bir işsizlik türüdür. Doğal işsizlik kavramı ilk kez Milton Friedman tarafından işgücü piyasasının denge durumunu tanımlamak için kullanılmıştır (İslatince, 2002, ss. 67-72). Friedman'ın görüşüne göre ekonomide kısa dönemde diğer türdeki işsizlik oranlarında bir değişim meydana gelse bile uzun dönemde piyasada oluşabilecek tek işsizlik türü doğal işsizliktir (İslatince, 2002, s. 67-72).

Ekonomide doğal işsizlik oranını etkileyen birçok faktör vardır. İşgücü piyasasında bireylerin iş aramaları ve bulmaları arasında geçecek olan süre ne kadar uzun sürerse, doğal işsizlik de o oranda yükselecektir. Bunun yanı sıra işe yeni başlayan ve işini değiştiren kişilerin yeni işlerine uyum sağlama süreci ne kadar hızlı olursa, doğal işsizlik de o kadar düşük olacaktır. Ayrıca işgücü piyasasında genç bireylerin istihdam oranı ne kadar yüksek olursa, doğal işsizlik oranı da o seviyede yükselecektir. Bunun sebebi gençlerin diğer yaş gruplarındaki bireylere kıyasla çalıştıkları işlerden çabuk sıkılmaları ve daha sık iş değiştirmeleridir (Özdurak, 2015, s. 134-136). İktisat teorisinde doğal işsizlik kavramı, ilk kez Modigliani ve Papademos (1975) tarafından NIRU (Non-Inflationary Rate of Unemployment) şeklinde ortaya atılmış, sonrasında NAIRU (Nonaccelerating Inflation Rate of Unemployment) "Enflasyonu Artırmayan İşsizlik Oranı" olarak ifade edilmiştir. NAIRU'ye göre bir ekonomide mevcut doğal işsizlik oranını kabul ederek, bu oranı yok etmek veya azaltmak için herhangi bir çaba harcamadan, enflasyon oranını belirli bir düzeyde tutabilmek mümkündür (Dinler, 2015, s. 503-504).

2.3.2. Gizli İşsizlik

Gizli işsizliğin incelenmesi tarihsel olarak 1900'lü yıllara kadar uzanmaktadır (Baştaymaz, 1983, s. 255). Gizli işsizlikte, diğer tüm işsizlik türlerinden farklı olarak birey çalışabildiği bir işe sahiptir, yani aslında işsiz değildir. Özel bir durumu temsil eden işsizliğin bu türü nitelik yönüyle diğer işsizlik türlerinden büyük farklılık

göstermektedir. Birey ekonomide aktif olarak çalıştığı halde üretime herhangi bir katkısı yoktur ya da çok azdır. Dolayısıyla bu kişilerin işten ayrılmaları durumunda üretim düzeyinde hiçbir değişiklik meydana gelmeyecektir. Bu sebeple gizli işsizlik genel olarak, çalışmayan kişilerin çalışıyormuş gibi görünmesi sonucunda verimsiz bir çalışma hali olarak tanımlanabilir (Mahiroğulları ve Korkmaz, 2018, s. 60-61).

Gizli işsizlik ekonomide net olarak gözlemlenebilen bir işsizlik türü olmadığı için kimin işsiz olduğunu tespit etmek oldukça zordur. Fakat belirli sayıda işgücü ile yapılabilecek olan bir üretim, belirtilen sayıdan daha fazla işgücü ile yapılıyorsa burada gizli işsizlik olduğu mutlaktır. Gizli işsizlik özellikle tarım, hizmet ve kamu sektörlerinde görülmektedir (Özgüler, 2014, s. 50-51).

2.3.3. Sürekli Durgunluk

Sürekli durgunluk ülkenin ekonomik yapısındaki sorunlardan kaynaklanan, sürekli ve kalıcı biçimde ortaya çıkan bir işsizlik türü olarak tanımlanmaktadır. Kavramsal olarak sürekli durgunluk 1929 Büyük Krizi'nden sonra kullanılmış ve özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde işsizlik, yoksulluk, gelir adaletsizliği ve birçok sosyal sorun ile toplum içerisindeki büyük kitleleri etkilemiştir (Kocaoğlu, 1997, s. 159). Sürekli durgunluk durumuna göre ekonomik büyüme sonrası yaşanan gerileme döneminde, üretim hacminin küçülmesi, beraberinde ekonomik durgunluğun yaşanmasına yol açarak işgücü piyasasında kronik bir işsizlik sorununun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Korkmaz ve Mahiroğulları, 2007, s. 40). Sürekli durgunluk sonucu ortaya çıkan işsizliğin nedenleri ülkelere göre değişiklik göstermekle birlikte genel anlamda ülkelerin iç ve dış ekonomik faktörlerden etkilenmesinden kaynaklanmaktadır. Öyle ki, kavramın ortaya çıkmasını sağlayan 1929 Büyük Krizi, 1973 Petrol Krizi ve 1980'ler sonrası ekonomik büyümenin dış rekabet koşulları sebebiyle gerilemesi ve yavaşlaması gibi olaylar işsizliğin bu türünün nedenleri arasında görülmektedir (Işığıçok, 2017, s. 119).

3. GENÇ İŞSİZLİĞİ PROFİLİ VE GENÇ İŞSİZLİĞİNİN SOSYO-EKONOMİK NEDENLERİ

3.1. Genç İşsizliği Profili

Geçmişten günümüze uzanan süreçte işsizliğin hem toplumu hem de bireyi sosyo-ekonomik anlamda olumsuz yönde etkileyen önemli sorunlardan biri olduğu bilinmektedir. Son yıllarda dünya genelinde gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede genç nüfusun işsizlik sorunundan en fazla etkilenen dezavantajlı gruplar içerisinde yer aldığı ve birçok ülkede genç işsizlik oranlarının genel işsizlik oranlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Genç bireylerin işsiz kalmaları bir yandan bireysel ve toplumsal birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olurken, bir yandan da bu sorun sonucunda ülkelerin refah ve geleceği olumsuz olarak etkilenmektedir. Bu nedenle, genç işsizliği sorununu anlayabilmek ve sosyo-ekonomik nedenlerini saptayabilmek için öncelikle genç işsizliği profilinin; gençlik kavramının, genç nüfus potansiyelinin ve genç işsizliği kavramlarının incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

3.1.1. Gençlik Kavramı

Gençlik çağı, genel itibariyle biyolojik olarak belirli yaş sınırlamaları ile tek bir kalıba sığdırılan fakat her birey için içerisinde sosyolojik, demografik ve psikolojik birçok farklı özellik barındırması sebebiyle aslında tanımlaması zor bir dönem niteliğindedir (Doğan, 2016). Öyle ki, dünya genelinde gençlik için ortak olarak belirlenmiş ve net olarak kabul edilmiş bir yaş aralığı mevcut değildir. Ülkelerin sahip oldukları kültürel değerler, toplumsal yapı ve demografik özellikler gibi birçok unsurun değişiklik göstermesine bağlı olarak genç yaş aralığı da ülkelere göre değişim göstermektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO), dünya genelinde ülkelere göre değişen eğitim sistemleri ve sürelerini göz önünde bulundurarak yürüttüğü çalışmalar, veri ve analizlere bağlı olarak gençlik çağı için belirlediği en genel tanımlamada 15-24 yaş aralığındaki bireyler genç olarak kabul edilmektedir (ILO, 2015, s. 16-17).

Tablo 3. 1:Dünya Genelinde Gençlik Dönemi İçin Belirlenen Yaş Grupları

Kurum	**Yaş**	**Referans**
UN Secretariat/UNESCO/ILO	Genç: 15-24	UN (2013)
UN Habitat (Agenda 21)	Genç: 15-32	UN Habitat (1992)
UNICEF/WHO/UNFPA	Ergen: 10-19, Genç: 15-24	UNFPA (2008)
UNICEF /The Convention on Rights of the Child	18'ine kadar çocuk	UNICEF (2007)
The African Youth Charter	Genç: 15-35	African Union (2006)

Kaynak: (UN, 2013, s.2)

Tablo 3.1 incelendiğinde ise Birleşmiş Milletler'e bağlı bazı kurum ve bölgesel kuruluşlar tarafından dünya genelinde ülkelerin sahip oldukları sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerin çeşitlilik göstermesi nedeniyle genç bireyler için farklı yaş tanımlamalarının yapıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda gençlik çağı için 15-24 yaş aralığının yanı sıra 15-29, 15-32 ve 15-35 olmak üzere farklı yaş gruplarının da gençlik çağına dahil edildiğini görmek mümkündür (UN, 2013, s.2).

Buradaki sınırların değişmesinin asıl sebebi hiç kuşkusuz gençliği tanımlamaya yardımcı olan kriterlerin ülkelerin sahip oldukları demografik, sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerden etkilenmesidir. Bu özelliklerin yanı sıra ülkelere göre gençlik dönemi için belirlenen yaş sınırlamasında eğitim süreci oldukça önemlidir. Çünkü genç olarak tanımlanan bireyleri, aldıkları eğitim süresi boyunca bilgi, beceri ve yetenek bakımından donanımlı yetişkin bireyler haline getirmek uzun ve meşakkatli bir süreçtir. Bu doğrultuda başta ABD olmak üzere, Hollanda, Belçika ve Macaristan gibi ülkelerde gençlik çağı için belirlenen en alt yaş sınırı zorunlu eğitimin bitmesi ile başlamaktadır ve 18-24 olarak belirlenmiştir (Woodin vd., 2013, s. 13-17). Üst yaş sınırlamasında ise kısıtlayıcı belirli herhangi bir unsur yoktur ve ülkelerin sahip oldukları karakteristik özelliklere göre farklılık göstermektedir. İtalya için genç yaş aralığı kuzey bölgelerinde 14-29 iken güney bölgelerinde 14-32 yaş aralığını, Polonya'da 18-35, Fransa'da 15-34 ve Afrika'da bölgelere göre değişmekle birlikte 15-25 yaş aralığını kapsamaktadır (O'Higgins, 2011, s. 10). Türkiye'de ise Türkiye

İstatistik Kurumu verilerine göre gençlik dönemi için belirlenen yaş aralığı 15-24'tür (TUİK, 2019).

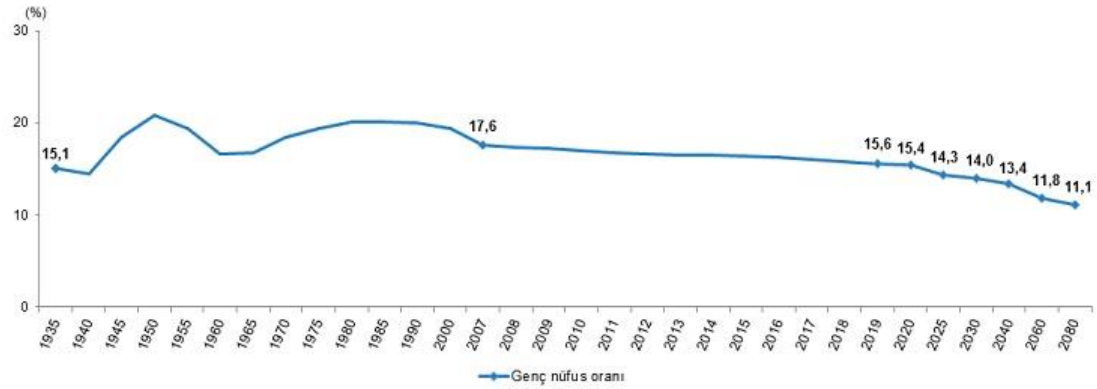
Gençlik dönemi, bireylerin fizyolojik olarak en dinamik oldukları ve verimliliklerinin son derece yüksek olduğu bir evredir. Genç bireyler doğası gereği umut, istek, cesaret ve yüksek enerjiye sahiptir ve fizyolojik yapıları sebebiyle, özümseme kapasiteleri, bilgi, beceri ve yetenekleri hızlıca gelişmektedir. Bu avantajlar sebebiyle gençler, dünya genelinde ülke fark etmeksizin, her toplumun geleceği ve kalkınması için önem verilmesi gereken öncelikli gruplardır. Öyle ki, bir toplumun yapacağı en doğru yatırım kuşkusuz eğitim seviyesi yüksek ve donanımlı genç bireyler yetiştirmektir. Her genç, yaşadığı ülkenin koşulları doğrultusunda sosyal, ekonomik, politik ve kültürel haklara sahiptir. Bu haklar onları kendilerini keşfetme yolunda cesaretlendirecek ve büyük bir özgürlük sağlayacak unsurlar barındırmaktadır. Gençlik çağı, genç yaş grubundaki bireyleri, topluma hazırlama ve kazandırma sürecini içermesi sebebiyle, tüm yaş grupları içerisinde mihenk taşı niteliğindedir.

3.1.2. Genç Nüfus Potansiyeli

Genç nüfus, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin ekonomik olarak gelişmesi ve sosyo-ekonomik bakımdan kalkınması için oldukça önemli bir kaynaktır. Türkiye, son dönemlerdeki doğurganlık oranlarındaki düşüşe bağlı düşük nüfus artış oranlarına rağmen, yüksek genç nüfus potansiyeline sahip bir ülkedir. TÜİK' in yürüttüğü Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre 2020 yılında, Türkiye'deki toplam nüfusun 83 milyon 614 bin 362 kişi, 15-24 yaş grubundaki genç nüfusun ise 12 milyon 893 bin 750 kişi olduğu ve toplam nüfus içerisinde %15,4'lük kısmı genç nüfusun oluşturduğu belirtilmiştir (TÜİK, 2020). Bu da Türkiye'nin "demografik fırsat penceresine[5]" sahip bir ülke konumunda olduğunu göstermektedir.

[5] Demografik fırsat penceresi, ülkenin, nüfus artış hızı azalıyor iken, çalışma çağındaki nüfusun giderek artması durumunu ifade etmektedir (Kaya ve Yalçınkaya, 2014, s. 168).

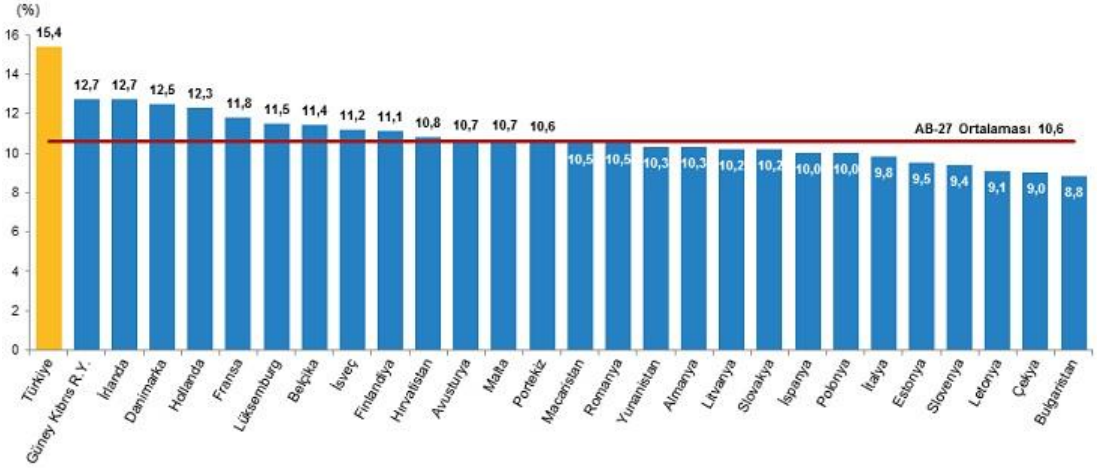
Şekil 3. 1: Türkiye'de Genç Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 1935-2080 Dönemi

Kaynak: (TÜİK, 2020)

Ancak şekil 3.1 incelendiğinde, TÜİK tarafından yürütülen nüfus tahminleri ve projeksiyonlarına göre, Türkiye'de toplam nüfus içindeki genç nüfus oranlarının 2025 yılı itibariyle azalmaya başlayacağı ve 2080 yılına gelindiğinde genç nüfus oranının %11,1'e gerileyeceği öngörülmekte, dolayısıyla sahip olunan "demografik fırsat penceresinin" kullanma olasılığının ve sahip olunan genç nüfus potansiyelinin azalacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 3. 2: Avrupa Birliği Üye Ülkelerde Genç Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı

Kaynak: (TÜİK, 2020)

Tablo 3.2 incelendiğinde, Türkiye'nin sahip olduğu genç nüfus oranının %15,4 olduğu ve bu oran ile Avrupa birliğine üye 27 ülkenin %10,6 olan genç nüfus ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir (TÜİK, 2020). Yüksek genç nüfusun ekonomide etkin ve verimli bir şekilde yer alamaması, sürekli artan genç işsizlik sorununa neden

olmaktadır. Genç işsizlik sorununun çözülmesi, genç nüfus potansiyelinin avantaja dönüştürülmesi ve genç nüfusun ekonomiye kazandırılması her ülkenin geleceği ve refahı için önem taşımaktadır. Türkiye'deki genç işsizliğinin durumunu incelemeden önce Türkiye'nin sahip olduğu genç nüfus potansiyelinin son derece önemli olduğunu vurgulamak gerekmektedir (Özaydın, 2018, s.44). Birçok ülke için çözülmesi gereken karmaşık ve büyük bir problem olan genç işsizliği, genç nüfusun ekonomide etkin ve verimli kullanımı ile doğru yönlendirilirse Türkiye'nin sahip olduğu avantaj ile bir problem olmaktan çıkıp, ülke ekonomisi için bir potansiyel güç olmaya doğru evrilir.

3.1.3. Genç İşsizliği Kavramı

Genç işsizliği, Birleşmiş Milletler (UN) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından genç olarak tanımlanan, 15-24 yaş aralığındaki nüfusun, aktif olarak iş aradığı halde iş bulamama durumunu ifade etmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınması önündeki önemli engellerden biri olan genç işsizlik, özellikle Türkiye gibi yüksek genç nüfusa sahip gelişmekte olan ülkeler açısından ele alınması gereken önemli sorunlardan birisidir. Öyle ki, gelişmekte olan ülke ekonomileri incelendiğinde genç işsizlik oranlarının, genel işsizlik oranlarından daha yüksek olduğu görülür. Bu görüntü birçok gelişmiş ülkede de aslında benzer şekildedir ve bu durum genç işsizliğin tüm ülke ekonomileri için önemli sorunlardan biri olduğunu ifade eder.

Türkiye'nin 2012-2020 yıllarına ait, İşgücü İstatistikleri verileri incelendiğinde genç işsizlik oranlarının, genel işsizlik oranına göre yaklaşık olarak iki kat yüksek olduğu gözlemlenmiştir. 2020 yılına ait verilere göre, 15-64 yaş aralığındaki bireylerde işsizlik oranı %13,4 iken, 15-24 yaş aralığını kapsayan genç bireylere ait genç işsizlik oranı %25,3 seviyesinde gerçekleşmiştir (TÜİK, 2020).

Tablo 3.3 ve tablo 3.4 incelendiğinde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde gençlerin yetişkinlere kıyasla daha yüksek oranda işsizlik oranlarına sahip olduğu görülmektedir. Türkiye gibi yüksek genç nüfusa sahip İrlanda, Fransa, İsveç, Finlandiya, Macaristan ve Yunanistan gibi ülkelerde genç nüfusun yoğunluğuna bağlı olarak genç ve genel işsizlik oranları arasındaki farkın genç bireyler aleyhine giderek

artması genç işsizliğin dikkat edilmesi ve ivedilikle hareket edilmesi gereken önemli bir sorun olduğunu destekler niteliktedir.

Tablo 3. 3: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Seçili Ülkelerde Genel İşsizlik Oranları

Ülkeler	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
Almanya	8.7	7.5	7.7	7	5.8	5.4	5.2	5	4.6	4.1	3.8
Avustralya	4.4	4.2	5.6	5.2	5.1	5.2	5.7	6.1	6	5.7	5.6
Belçika	7.5	7	7.9	8.3	7.1	7.5	8.4	8.5	8.5	7.8	7.1
Birleşmiş Milletler	4.6	5.8	9.2	9.6	8.9	8.1	7.4	6.2	5.3	4.9	4.4
Finlandiya	6.8	6.4	8.2	8.4	7.8	7.7	8.2	8.7	9.4	8.8	8.6
Fransa	7.7	7.1	8.7	8.9	8.8	9.4	9.9	10.3	10.4	10.1	9.4
Norveç	2.5	2.6	3.1	3.5	3.2	3.1	3.4	3.5	4.3	4.7	4.2
Macaristan	7.4	7.8	10	11.2	11	11	10.2	7.7	6.8	5.1	4.2
Kanada	6	6.1	8.3	8.1	7.5	7.3	7.1	6.9	6.9	7	6.3
Polonya	9.6	7.1	8.2	9.6	9.6	10.1	10.3	9	7.5	6.2	4.9
İngiltere	5.3	5.6	7.5	7.8	8	7.9	7.5	6.1	5.3	4.8	4.3
İrlanda	5	6.8	12.6	14.5	15.3	15.4	13.7	11.9	9.9	8.4	6.7
İsviçre	3.6	3.4	4.1	4.8	4.4	4.5	4.8	4.8	4.8	4.9	4.8
İtalya	6.1	6.7	7.8	8.4	8.4	10.7	12.2	12.7	11.9	11.7	11.2
İspanya	8.2	11.2	17.9	19.9	21.4	24.8	24.1	24.9	22.1	19.6	17.2
İsveç	6.2	6.2	8.3	8.6	7.8	8	8.1	8	7.4	7	6.7
Türkiye	8.9	9.7	12.6	10.7	8.8	8.2	8.7	9.9	10.2	10.8	10.8
Yunanistan	8.4	7.8	9.6	12.7	17.9	24.4	27.5	26.5	24.9	23.5	21.5

Kaynak: (ILOSTAT DATA, 2020)

Tablo 3. 4: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Seçili Ülkelerde Genç İşsizlik Oranları

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Almanya	11.9	10.6	11.2	9.8	8.5	8	7.8	7.8	7.2	7	6.8
Avustralya	9.4	8.8	11.5	11.6	11.4	11.7	12.2	13.3	13.1	12.6	12.6
Belçika	18.8	18	21.9	22.4	18.7	19.8	23.7	23.2	22.1	20.1	19.2
Birleşmiş Milletler	10.5	12.8	17.6	18.4	17.3	16.2	15.6	13.4	11.6	10.4	9.2
Finlandiya	16.5	16.4	21.5	21.4	20.1	19	19.9	20.6	22.4	20.1	20.1
Fransa	18.8	18.3	23	22.6	21.9	23.6	24	24.7	24.8	24.5	22.19
Norveç	7.4	7.5	9.2	9.3	8.7	8.5	9.1	7.9	9.9	11.2	6.4
Macaristan	18	19.5	26	26.4	26	28.2	26.6	20.4	17.3	12.9	10.7
Kanada	11.2	11.6	15.3	14.9	14.3	14.4	13.7	13.5	13.2	13.1	11.6
Polonya	21.7	17.3	20.6	23.7	25.8	26.5	27.3	23.9	20.8	17.7	14.8
İngiltere	14.3	15	19.1	19.9	21.3	21.2	20.7	17	14.6	13	12.1
İrlanda	9.2	13.5	24.5	28.1	29.6	30.8	26.7	23.4	20.2	16.8	14.4
İsviçre	7.1	7	8.5	8.2	7.7	8.3	8.8	8.6	8.8	8.6	8.1
İtalya	20.4	21.2	25.3	27.9	29.2	35.3	40	42.7	40.3	37.8	34.7
İspanya	18.1	24.4	37.7	41.5	46.2	52.9	55.5	53.2	48.3	44.4	36.8
İsveç	19.3	20.2	25	24.8	22.8	23.6	23.5	22.9	20.4	18.9	17.9
Türkiye	17.2	18.5	22.8	19.7	16.7	15.7	16.9	17.8	18.5	19.5	20.5
Yunanistan	22.7	21.9	25.7	33	44.7	55.3	58.3	52.4	49.8	47.3	43.6

Kaynak: (ILOSTAT DATA, 2020)

Ülke ekonomilerinde genç işsizlik oranlarının genel işsizlik seviyelerinden daha yüksek seyretmesi genç işsizlik konusuna daha öncelikli olarak eğilmeyi zorunlu kılar. Türkiye'yi diğer gelişmekte olan ülkelere göre farklı kılan, bu soruna sebep olan en önemli faktör ise Türkiye'nin diğer gelişmekte olan ülkelerdeki genç nüfus oranlarına göre genç nüfus oranının oldukça fazla olmasıdır (Bayraktar ve İncekara, 2013, s. 15-20). Diğer taraftan birçok gelişmekte olan ülkeden farklı olarak Türkiye'nin, sahip olduğu genç nüfus oranının yüksekliği, ülkenin kalkınması ve ülke ekonomisin büyümesi için fırsata çevrilme olasılığı yüksek bir potansiyel güç göstergesidir. Ancak Türkiye'deki genç işsizlik oranları incelendiğinde, Türkiye'nin demografik fırsat penceresini avantaja çevirme ihtimalinin azaldığı, genç nüfusun potansiyel bir güç olmaktan çıkıp, büyük bir probleme doğru dönüşmeye başladığı görülmektedir. Bu sebeple, genç nüfusun işsiz kalmasına sebep olan faktörlerin araştırılması ve net olarak saptanması oldukça önemlidir.

3.2. Genç İşsizliğini Oluşturan Nedenler

Tüm Dünya'da genç işsizliğin önemli bir toplumsal sorun haline dönüşmesi, giderek artan ve yüksek oranlarda seyretmesi, bu alanda niceliksel ve niteliksel önemli bir literatür oluşmasına yol açmıştır. Literatür incelendiğinde gerek genç işsizliğinin nedenleri ve belirleyicileri üzerine, gerekse nedenlerinden hareketle oluşturulacak çözüm önerileri ve politikaları üzerine teorik ve ampirik makro ve mikro perspektiften konuyu ele alan birçok çalışmanın olduğu ve her geçen gün bu çalışmaların sayılarının arttığı görülmektedir. Genel olarak genç işsizlik sorununa sebep olan faktörler makro ve mikro ekonomik boyutlarda değerlendirilmektedir. Ancak genç işsizliği, ekonomik, sosyolojik ve psikolojik unsurları içeren çok boyutlu bir olgudur. Literatürde genç işsizliğin ekonomik boyutlarından çokça bahsedilirken, demografik, sosyolojik ve psikolojik boyutlarının arka planda kaldığı, ancak bu unsurların da gençlerin işsiz kalmaları üzerinde oldukça etkili olduğu, bu nedenle genç işsizliğin sosyo-ekonomik boyutta incelenmesinin sorunun çözümü ve literatüre katkı sağlaması adına son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu bağlamda, gençlerin işsiz kalmalarını etkileyen ekonomik, fizyolojik, demografik sosyolojik ve psikolojik belirleyicilerin sosyo-ekonomik bir çerçeveden incelenmesi ve bu belirleyicilerin genç bireyler üzerindeki etkilerinin saptanması iktisadi olarak son derece önemlidir. Ekonomik boyutta, makro perspektiften bakıldığında, toplam talep yetersizliği, krizler ve ekonomik durgunluk süreci, işgücü piyasasındaki politikaların yetersizliği, demografik özellikler, eğitimden işe geçiş sürecinde yaşanan zorluklar ve asgari ücret uygulaması gibi sorunların genç işsizliği üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Mikro perspektiften incelendiğinde ise gençlere ait nitelikler, gençlerin çalışmaya olan tutumları, gençlerin işgücü piyasasına ilk kez girmesi ve etnik köken gibi unsurlar gençlerin işsiz kalma nedenleri olarak görülmektedir (Şahin ve Murat 2011. s. 43-60).

Sosyolojik, demografik ve psikolojik boyutta incelendiğinde ise cinsiyetin, eğitim düzeylerindeki farklılaşmanın, medeni durumun, genel ve özel sağlık durumunun, yaşanılan yer ve bölgeye bağlı olarak suç ve şiddet olayları ile karşılaşmanın ve maddi yoksunluk gibi sosyal belirleyicilerin genç bireylerin işsiz kalmaları üzerinde son derece etkili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki, birçok çalışmada işsizliğin zamanla

genç bireylerde umut ve mutluluk düzeyinde azalma, hastalık, stres, depresyon, aile ilişkilerinde zayıflık, çaresizlik, suça sürüklenme ve intihar gibi birçok problemi beraberinde getirdiği, her bireyde olduğu gibi, gençlerin de hayati ihtiyaçlarını karşılayamaması, sonucunda yoksulluk sürecini başlatmakta aynı zamanda onları yasalara aykırı faaliyetlerde bulunmaya sürüklediği gözlemlenmektedir (Bell ve Blanchflower, 2011, s. 11-25; Candratov, 2014, s. 16; Konya vd., 2018, s. 39).

3.2.1.Ekonomik Nedenler

Sanayi Devrimi'nin başlamasıyla birlikte tüm dünya ekonomik, sosyolojik ve teknolojik bir değişim süreci yaşamaya başlamıştır. Bu süreçle birlikte ülke ekonomilerinde büyük değişimler meydana gelmiştir. Teknolojinin gelişimi, gerek ekonomik gerekse günlük birçok işin işleyişini kolaylaştırmış, makineleşme yolunda hızlı bir ilerleyiş sürecini başlatmıştır. İnsan gücü ile yapılan pek çok iş artık teknolojinin gelişmesiyle birlikte makineler tarafından yapılmaya başlanmış, bu durum emek piyasasındaki dengeleri bozarak, emeğe olan talebin azalmasına sebebiyet vermiştir. Hem toplum hem de piyasalar bu değişime uyum sağlamak ve kendilerini geliştirmek zorunda kalmıştır. Aksi halde bireysel olarak kendini yenilemeyen ve yeni sürecin şartlarına paralel olarak gelişime açık olmayan kişiler işsiz kalmaktadır.

Bireylerin sadece kişisel olarak kendini geliştirmeleri ve bu sürece uyum sağlamaları işsiz kalmamaları için yeterli değildir. Dünya Büyük Buhranı gibi ekonomik şartların kötüye gitmesine sebep olan krizler ekonomik, sosyolojik ve psikolojik beklenmedik birçok toplumsal soruna neden olmaktadır. Gerçekleşen değişim ve ortaya çıkan tüm bu sorunlardan toplum içerisinde en çok etkilenen kişiler genç bireyler olmuştur. Tüm Dünya'da olduğu gibi ABD'nin de işgücü piyasasında gençlerin işsizlik oranlarının, genel işsizlik oranlarından daha yüksek olması hem ekonomik hem de toplumsal olarak endişe yaratmış ve genç işsizlik sorununun altında yatan asıl nedenler araştırılmıştır (Freeman, 1979, s. 6-10). Tablo 3.5'te verilen araştırmanın sonuçlarına göre, gençlerin işsiz kalma nedenleri arz yönlü ve talep yönlü olmak üzere iki görüş altında sıralanmıştır. Talep yönünden, yüksek ve artan genç işsizliğin temel nedeni, ekonomik dalgalanmalar sebebiyle yaşanan düşüşler, ekonomik ilerlemenin yavaşlaması ve yüksek işgücü maliyeti gibi faktörlerin etkisiyle genç işgücüne olan

talebin adaletsiz olması ve yetersiz kalmasıdır. Arz yönünden ise, gençlerin mesleki niteliklerinin zayıf olması ve çalışmaya isteksiz olmaları genç işsizliğin temel nedenleri arasındadır.

Tablo 3. 5: Genç İşsizliğinin Yüksek Olma Nedenleri

Genç İşsizliğin Yüksek Olma Nedenleri	**Talep Yönünden**	**Arz Yönünden**
Mevcut İşler	Ekonomik şartlardan dolayı, gençlere yönelik bir iş kıtlığı mevcuttur.	Düşük düzeyde, birçok boş iş imkanı vardır.
Ücretler	Düşük ücretler ve diğer katı düzenlemeler, düşük düzeyli işlerin sayısını azaltır.	Genç bireyler, gerçekçi olmayan ücret beklentisine sahiptir.
Mobilite	Kısa süreli geçici işler, yüksek genç işsizliğin temel nedenidir.	Genç işgücü, işe devam konusunda istikrarsızdır.
Tutumlar	Gençler gelecek vadeden bir iş ister, işveren ayrımcılığı ise gençlerin işgücü talebini düşürür.	Gençler, iş ahlakı konusunda yetersizdir. Cari ücret düzeyinde işsiz kalmayı tercih ederler.
Nitelikler	Nitelikler işte kazanılır.	Gençler eğitim ve nitelikte yetersizdir.
Doğum Artış Hızı	İşgücü piyasası gençlere yönelik iş fırsatları sunar.	Genç işsizliğin artmasına, genç nüfustaki artış neden olabilir.
Alternatif İşler	Gençler yasal olmayan yollar ile yüksek kazanç sağlarlar.	

Kaynak: (Freeman, 1979, s.7)

3.2.1.1. Toplam Talep Yetersizliği

Ekonomi daralma veya durgunluk sürecinde iken üretilen mallara ve hizmetlere olan talebin azalmasına bağlı olarak toplam talepte bir azalma meydana gelmektedir. Bu azalma sonucu "toplam talep yetersizliği" sebebiyle üretim yavaşlamakta ve beraberinde işgücüne olan talep de azalmaktadır. Bu süreç, devamında işgücü piyasasındaki dengelerin bozulmasına, istihdam seviyesinin düşmesine sebep olmaktadır. İstihdam seviyesindeki düşüşle birlikte sadece yetişkin bireyler değil, genç bireyler de işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Ekonomideki durgunluk süreci sonrasında yaşanan toplam talep yetersizliği, bir işsizlik türü olan "konjonktürel

işsizliğin" ortaya çıkmasına sebep olur. Öyle ki, yaşanan bu talep yetersizliğinden genç bireyler, yetişkinlere kıyasla daha fazla etkilenir (Gündoğan, 2011, s. 70).

Toplam talepte yaşanan değişimlere bağlı olarak gençlerin işsizlikten, yetişkin bireylere kıyasla daha fazla etkilenmesinin birçok nedeni vardır. Öncelikle genç bireyler, işgücü piyasasında yeni oldukları için tecrübesiz ve niteliksiz işçi olarak görülmeleri sebebiyle ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Bu durum Mark Casson tarafından "Okuldan-Ayrılma Hipotezi" (School-Leaver Hypothesis) ile açıklanmıştır (Casson, 1979, s. 55). Teoriye göre, piyasada yaşanan durgunluk sebebiyle genç bireylerin işsizlik sorunundan yetişkinlere kıyasla daha fazla etkilenmesinin nedeni okullarından yeni mezun olmuş gençlerin işverenler tarafından tecrübesiz ve niteliksiz işgücü olarak görülmeleridir. Diğer yandan okulda alınan eğitimin iş hayatına uyuşmaması veya yetersiz kalabilmesi, gençlerin yaşları itibariyle biyolojik ve psikolojik hastalıkları geçirme ihtimallerinin yüksek olması ve farklı etnik kökenlere sahip olmaları gibi unsurlar gençlerin ayrımcılık yaşamalarının nedenleri arasında sıralanmıştır. İşverenler, bu gibi dönemlerde işçi sayısını azaltmak zorunda kaldığından, ilk olarak genç işçileri işten çıkarmayı düşünürler. Çünkü genç bireyleri hem mesleki deneyim hem de nitelikleri bakımından yetişkin bireylere göre yetersiz bulurlar. Dolayısıyla gerek yeterli mesleki tecrübeye sahip olmamaları gerekse işe yeni başlamış olmalarından ötürü işveren tarafından yapılmış mesleki yatırımların az olması sebebiyle işverenlere göre yetişkin bireyleri işten çıkarmanın fırsat maliyeti, genç bireylere göre daha yüksek olacaktır. Bu sebeple işverenler, işçi çıkarmalarda "Son giren ilk çıkar" (Last-in first-out) politikasını kullanır ve ilk olarak genç işçileri işten çıkarmayı düşünürler (Casson, 1979, s. 97-100).

3.2.1.2. Ekonomik Krizler

Genç işsizliğin oluşmasına ve hızlı bir şekilde artış göstermesine sebep olan bir diğer ekonomik faktör yaşanan ekonomik krizlerdir. Genç bireyler kriz dönemlerinde, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de işsiz kalma ve iş bulma konusunda dezavantajlı gruplardır. Bu gibi dönemlerde, yaşanılan krizin türü ve boyutuna göre değişmekle birlikte talebin azalması, üretimin durması veya yavaşlamasına bağlı olarak işgücü piyasası dengeleri de değişmektedir. İşverenler bu sürece göre işçi alımını durdurup, mevcut işgücü içerisinden de işçi çıkarmaya başlamaktadır. Krizin

etkisiyle birlikte, işten çıkarılması düşünülen ilk kişiler şüphesiz gençler olacaktır ve bu nedenle toplumda ekonomik krizlerden en çok etkilenen kişiler genç bireylerdir (Hansen, 1987, s. 130-132).

İlk bölümde, işsizlik teorisini incelerken, işsizliğin 1929 Dünya Büyük Buhranına kadar ekonomik bir sorun olarak görülmediği belirtilmişti. O dönemlerde ekonomiye hakim olan iktisadi anlayışta (klasik iktisat), ekonomi tam istihdam durumunda yani işgücü piyasaları denge konumunda iken ekonomide mevcut olan tek işsizlik iradi işsizliktir. Aksi bir durumda istihdamda bir düşüş yaşansa bile ekonominin görünmez kuralları sayesinde piyasalar kendiliğinden denge konumuna gelecektir. Ancak, 1929 yılına gelindiğinde ABD'de başlayarak tüm dünyaya hızlı bir şekilde yayılan ekonomik kriz, tüm ülkelerde ekonomik dengeleri bozarak bir durgunluk sürecini başlatmıştır ve devamında büyük bir işsizlik oranlarına sebep olarak aslında işsizliğin gayri iradi bir sorun olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu kriz sürecinde başta ABD ve İngiltere olmak üzere tüm Avrupa'da işsizlik oranları ani bir artış ile %25'in üzerine çıkmış ve sonraki yıllarda %20'li değerlerin altına düşse de uzun yıllar tek haneli rakamlara gerileyememiştir. Yaşanan kriz sonrasında, ekonomiye hakim olan Keynesyen görüş uyguladığı talep arttırıcı politikalar ile toplam talep yetersizliğinin sebep olduğu işsizliği kısmi oranda düşürse de işsizlik artık kalıcı bir sorun haline bürünmüştür (Özsağır, 2012, s. 285-286).

1970'li yıllara gelindiğinde ise 1973'de yaşanılan birinci "Petrol Krizi" ve takiben 1979'daki ikinci kriz mevcut olan yüksek işsizlik oranlarının iyice artmasına sebebiyet vermiştir. Birinci Petrol Krizi, petrol fiyatlarının yüksek bir artış göstermesine bağlı olarak başta İngiltere olmak üzere tüm sanayileşmiş ülkelerde, üretimi durma noktasına getirmiş ve ardından ikinci kriz ekonomide kitlesel bir işsizliğe yol açmıştır (Elliott, 1997, s. 731).

ABD'de 2007 yılının sonlarında alt gelir grubuna sahip insanlara, yüksek faizli krediler (Subprime- lending) ile ipotekli ev satışları yapılarak ve geri dönüşte ödeme zorluğunun çekilmesi amaçlanarak insanlar büyük miktarlarda borçlandırılmıştır. Bu işleyiş ardından, denetim yapısının eksikliğinden ve risklerin yanlış değerlendirilmesi sonucu oluşan ekonomik karışıklıklar ve finansal dalgalanmalar kısa süre içerisinde

küresel boyutta bir işsizlik krizinin oluşmasına neden olmuştur (Darıcan, 2013, s.44; Erdal, 2008, s. 22).

2008 Küresel Krizi, diğer krizlerden farklı olarak büyük bir etki alanı ile hem gelişmiş hem de gelişmekte olan birçok ülke ekonomisinde hissedilmiştir. Bu krizin ortaya çıktığı ülkenin, dünya ekonomisindeki yeri ve önemi ile ilişkilidir. Bu nedenle kriz sadece ortaya çıktığı ülkede değil, ekonomik olarak etkileşim içinde olduğu tüm ülkelerde sonuçları itibariyle hissedilmektedir. Krizin henüz başladığı 2008 yılında Türkiye'de genel işsizlik oranı %9.7 ve genç işsizlik oranı %18.5 iken, krizin etkisinin iyice hissedilmeye başlandığı 2009 yılında ise genel işsizlik oranının %12.6 ve genç işsizliğin %22.8'e yükseldiği ve sonraki yıllarda işsizlik oranlarında bir azalış olsa bile genç işsizliğin, genel işsizlikten daha yüksek olması, krizin genç bireyler üzerindeki etkisinin yetişkinlere kıyasla daha yüksek olduğunu kanıtlar niteliktedir (Bkz. Tablo 3.3 ve Tablo 3.4).

3.2.1.3. Eğitimden İşe Geçiş Sürecinde Yaşanan Zorluklar

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan tüm ülkelerde gençlerin işsiz kalmalarına neden bir diğer ekonomik sorun, genç bireylerin eğitimden sonra işgücü piyasasına giriş sürecinde yaşadığı zorluklardır. Genç işsizlik oranlarının tüm ülkelerde yüksek bir artış göstermesi ile birlikte bu durum dikkat çekmiş ve eğitimden işe geçiş sürecinin nedenleri önemli bir sorun olarak araştırılmaya başlanmıştır. Eğitimden işe geçiş süreci, genel olarak genç bireylerin eğitim aldıkları okullardan ayrıldıktan sonraki, çalışabilecekleri bir iş bulana kadar yaşadıkları karmaşık ve zor dönem olarak nitelendirilmektir (Mansuy vd., 2001, s. 19-25). İşe geçiş sürecinin gitgide uzaması ve yeterince karmaşık olan bu sürecin, içinden çıkılamaz bir sorun haline dönüşmesi başta Avrupa Birliği (AB) olmak üzere birçok kurumu bu sürecin dinamiklerini, işgücü piyasası üzerindeki etkilerini ve gençlerin bu sorun karşısında yaşadığı sıkıntılı süreci nasıl aşması gerektiği hakkında çalışma yapmaya teşvik etmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda ise gençlerin eğitimden işe geçiş sürecinde sorun yaşamalarının başlıca nedenleri; eğitim sistemi ve işgücü piyasasındaki politikaların yetersizliği olarak belirlenmiştir (Raffe vd., 2001, s. 112-119). Son yıllarda eğitim sistemlerinde yaşanan sık değişimler etkisini özellikle okuldan yeni ayrılmış genç bireylerin, işgücüne dahil olmak istemesiyle birlikte kendini göstermektedir. Çünkü eğitim sisteminin önemi ve

eğitimin niteliği genç bireylerin işgücü piyasasına adım atma sürecinde oldukça önemli bir unsurdur. Öyle ki, gençler bu sürecin minimum seviyede olması için piyasada rekabet içerisinde olacak ve işsiz kalan gençler lehine ortaya çıkacak eşitsizliğin en temel nedeni mutlak eğitim sistemi olacaktır (Brzinsky-Fay, 2017, s. 347).

Genç bireylerin, iş arama sürecine başlamadan önce eğitim süreleri boyunca yeterli bilgi, beceri ve yetenek birikimine sahip olması işgücü piyasasına girişte büyük avantaj sağlamaktadır. Çünkü eğitimden işe geçiş sürecinde zorluk yaşamasının en önemli nedenlerinden bir diğeri de genç bireylerin okullarda aldıkları eğitimlerin işgücü piyasasındaki işler ile uyuşmaması veya yetersiz kalmasıdır. Bu süreç, mikro düzeyde incelendiğinde, bireylerin eğitimlerinden sağladıkları bilgi ve beceri birikimi, sahip olduğu tüm yetenekler işe geçiş sürecinde büyük oranda etkili olacaktır. Makro düzeyde araştırıldığında ise genç bireylere okuldan ayrılmaları sonrası istihdam alanlarının oluşturulması ve uygun işler ile eşleştirilmelerinin sağlanması kurumsal yapının görevidir (Couppie ve Mansuy, 2001, s. 255-256).

3.2.1.4. İşgücü Piyasasındaki Politikalar

Genç bireyleri, eğitimden işe geçiş sürecinde eğitim sistemi sorunu ile birlikte önemli oranda etkileyen bir diğer ekonomik faktör işgücü piyasasında uygulanan politikaların yanlış ya da yetersiz olmasıdır. İşgücü piyasasındaki politikalar devlet tarafından belirlenen yasal ve kurumsal düzenlemeleri kapsamaktadır. Bu düzenlemeler ile genel kapsamda, iş sözleşmelerindeki düzenlemeleri, formel yasalar ve sendikalar ile toplu sözleşmeler yoluyla mevcut istihdam ilişkilerini korumak ve uygulamak amaçlanmaktadır. Bu nedenle, işgücü piyasasındaki politikalar gerek bireysel gerekse toplu iş ilişkilerinde genç bireyleri korumaya yönelik çalışma saatlerindeki düzenlemeleri, ücret ve maaşların belirlenmesini, bireysel ve toplu işçi çıkarmaları gibi konularda büyük öneme sahiptir. Ancak, burada üzerinde durulması gereken nokta, yasal düzenlemeler yapılırken genç işsizliğin büyük bir sorun haline dönüştüğü tüm ülkelerde bu politikaların gençleri koruyucu ve teşvik edici yönde uygulanmadığı düşünülmektedir. İşgücü piyasasındaki politikaların işleyişini doğru olarak sağlayabilmesi için, yasal düzenlemeler ile resmi kurumlar aracılığıyla gençlerin eğitim sürecinden sonra işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştıracak, işe

alımlarda gençlere yönelik teşvik edici, istihdam sağlayıcı ve koruyucu politikaların genç bireyler lehine kusursuz bir şekilde uygulanması gerekmektedir (Gebel vd., 2008, s. 80-89). İşgücü piyasasındaki politikalar belirlenirken, birçoğunda genç bireylerin göz ardı edilmesi sebebiyle, genç bireylerin bu politikalardan olumsuz yönde etkilendiği düşünülmektedir. Avrupa Birliğine üye ülkelerde yapılan bir araştırmada, işgücü piyasasında genç bireylere uygulanan, esnek olmayan çalışma saatleri ve koşulları, düşük ücret politikaları ve sert işgücü politikaları gibi uygulamalar sebebiyle gençlerin işsizlik sorunu yaşadığı belirtilmektedir (Pastore ve Caroleo, 2007, s. 10-12).

3.2.1.5. Ekonomik Yetersizlikler (Maddi Yoksunluk)

Çalışmak, yaşam içerisinde birey ve toplum ilişkileri için ekonomik boyutta büyük bir öneme sahiptir. Bireyler, yaşamlarını devam ettirebilmek amacıyla çalışmak ve gelir elde etmek zorundadır. Bu hayatın insani şartlarda sürdürülebilmesi için en önemli şartlardan birisidir. Tüm bireylerin yaşam içindeki hak ve özgürlüklerinin bir garantisi olarak çalışma ve işsizlikten korunma hakkı toplumsal haklar içerisinde yer almaktadır. Bunun temelinde toplum yönetiminde "sosyal devlet" anlayışının benimsenmesi vardır. Çünkü sosyal devlet anlayışına göre yönetim, toplumda yer alan dezavantajlı grupları, çocukları, gençleri, kadınları, zayıfları ve güçsüzleri korumaya yönelik tedbirler alarak, ekonomik sorunların oluşturduğu adaletsizlikleri ortadan kaldırmalı gelir dağılımında eşitliği sağlamalıdır. Ayrıca bu anlayışta, devlet ekonomik yetersizlikten kaynaklanan toplumsal farklılaşmaları engelleyici ve düzenleyici politikalar ile tüm bireylerin refahı için ekonomik olarak destek sağlayarak gelişmelerini amaçlamaktadır (Göze, 1976, s. 126).

Bireylerin yaşamları boyunca geçim sıkıntısı olmadan, huzurlu ve sağlıklı bir ömür sürebilmeleri için uygun ekonomik koşulların sağlanması devletin yükümlülükleri arasındadır. Bireye karşı olan bu yükümlülükler yerine getirilmez ise, bireylerin yaşam hakları sınırlandırılmış olup, hayatı yaşanmaya değer kılan nedenlerden uzaklaşılmasına sebebiyet verileceği kuşkusuzdur (Talas, 1990, s. 84-85). Türkiye'de yürürlüğe giren 1982 Anayasası ile devlet, tüm bireyleri ve özelikle gençleri hem ekonomik olarak desteklemeye hem de işsizliğe karşı korumaya yönelik olarak görevlendirilmiştir.

"*Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır"* ve "*Devlet, İstiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır"* (md.49, md.58, 1982 Anayasası). Anayasada, çalışmayı destekleyici tedbirler alınılmış ancak öngörülen sosyal ve ekonomik haklara "ekonomik istikrarın korunmasını gözetme ve mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde yerine getirileceği" eklentisi yapılarak, bu haklara sınırlama getirilmiş ve genç bireylerin çalışma haklarının korunması yeterli ölçüde güvence altına alınmaktan kaçınılmıştır.

Genç bireyler, yaşamları boyunca en üretken, enerjik ve istekli oldukları bu dönemi çalışarak geçirmek isterler. Çünkü istedikleri gibi bir yaşam sürdürebilmeleri için ekonomik anlamda özgür olmaları gerekmektedir. İşsizlik onlar için ekonomik anlamda gelir kaybı demektir. İşsizliğin neden olduğu gelir kaybı, genç bireylerin başta fizyolojik ihtiyaçları olmakla birlikte birçok gereksinimlerinin karşılanmasını zorlaştırmakta ve onları ekonomik yönde olumsuz etkilemektedir. Her şeyden önce işsizlik, ekonomik genç bireylerin yoksullaşmasına, dolayısıyla yaşam şartlarının değişmesine veya zorlaşmasına, sosyal yaşamlarının yok olmasına veya sınırlanmasına ve bir birey olarak sorumluluk bilinçlerinin azalmasına neden olmaktadır. Genç bireylerin, yoksullaşmalarına bağlı olarak, yeme, içme, barınma, eğitim, sağlık ve sosyalleşme gibi gereksinimlerini karşılayamamaları yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ekonomik yetersizlikleri sebebiyle, tüketim alışkanlıklarının değişmesi, eğitimden mahrum kalmaları, sağlık hizmetlerinden yararlanamamaları ve yaşama elverişsiz hijyenik olmayan ortamlarda barınmaları gibi birçok kriter zaman içerisinde gençlerin bedensel ve ruhsal yönde değişime uğramalarına yol açmaktadır (Rayman, 1988, s. 119-134).

İşsizlik, yarattığı ekonomik sıkıntılar ile genç bireylerin aileleriyle ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin yıpranmasına neden olmaktadır. Maddi yetersizlik sebebiyle gençler,

aile içerisinde veya ikili ilişkilerde sahip oldukları görev ve sorumlulukları yerine getirmekte zorlanmaktırlar (Arıkan, 1992, s. 29-31; Rayman, 1988, s. 120). Gençler bakmakla yükümlü oldukları bir yakını annesi, babası, kardeşleri, evli ise eşi, çocuğu var ise bu kişilere karşı olan sorumluluklarını yerine getirebilmek amacıyla çalışmak ve gelir elde etmek isterler, eğer ki bu durum sağlanmaz ise gençlerin aileleri ve eşleri ile olan ilişkilerinin bozulması, anlaşmazlıklara, evden ayrılmalara, boşanmalara ve dolayısıyla onların yalnızlaşmalarına neden olduğu düşünülmektedir (Aldous ve Tutle, 1988; Chilman, 1980; Özer ve Topal, 2017).

İşsizliğin, ekonomik boyutta olumsuz etkilerinden bir diğeri de genç bireyleri asosyalleştirmesidir. Çünkü gençlerin işsiz kalması, bir taraftan gelir kaybı oluştururken diğer taraftan büyük bir boş zaman oluşturmaktadır. Buradaki önemli sorun gençler için bu boş zamanın nasıl değerlendirileceğidir. İşsiz olmaları, gelir elde edemeyen genç bireyleri, toplumsal ilişkilerde asosyalleşme ve kötü alışkanlıklar edinme anlamında olumsuz yönde etkilemektedir (Carle, 1987, s. 149). Ayrıca iş hayatının olanak sağladığı sosyalleşme fırsatının ortadan kalkacak olması, genç bireylerin boş zamanlarının büyük bir kısmını evde yakın çevresi ile geçirmek zorunda kalmasına neden olmaktadır. İşsizliğin sebep olduğu gelir kaybı genç bireylerin, maddi yeterlilik gerektiren gezi, sinema, konser ve tiyatro gibi birçok sosyal aktiviteye katılma imkanlarını ortadan kaldıracağı için gençlerin toplumsal değerlerden uzaklaşmasına, dışlanmasına, yalnızlaşmasına, kötü alışkanlıklar edinmesine dolayısıyla onların yasadışı işlere karışmasına ve suç işlemelerine yol açtığı ileri sürülmektedir (Doğan, 2002; Erdoğan, 1991; Kieselbach, 1988).

3.2.1.6. Gençlere Ait Nitelikler

Mikro ekonomik boyutta incelendiğinde, gençlerin sahip oldukları tüm niteliklerin ve çalışmaya karşı olan eğilimlerinin işgücü piyasasında belirleyici özellikler olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda gençlerin işsiz kalmaları, eksik veya yetersiz bilgi, beceri düzeyleri, yetenekleri, tecrübesiz olmaları ya da çalışmaya karşı isteksiz olmaları gibi özellikler ile ilişkilendirilmektedir. Bireysel eğitimin birikimine önem veren "Beşeri Sermaye Teorisi"nde bireylerin kendilerini yetiştirmelerinin ve eğitime odaklanmalarının işe geçiş sürecinde büyük bir öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır. Teoriye göre, işgücü piyasasındaki bireylerin benzer niteliklere sahip olmaları onlar

için bir dezavantaj oluşturmakla birlikte işe seçilme ihtimallerini de düşürmektedir. Bu nedenle bireylerin, işgücü piyasasına dahil olabilmeleri için yüksek düzeyde bilgi, beceri ve yetenekler ile farklılaşması gerekmektedir. Bu farklılaşma işgücü piyasasında bireylere, yüksek ilgi ve talep yaratılmasına neden olmaktadır (Becker, 1993, s. 30).

Diğer taraftan genç bireyler, aldıkları eğitim doğrultusunda niteliklerine ve ilgilerine uygun bir iş isteğinde oldukları için, işe girme sürecinde son derece seçici davranarak, kendilerine uygun bir iş imkanıyla karşılaşana dek işsiz kalmayı tercih ederler. Öte yandan iş seçiminde yanlış karar verme, mevcut işten çabuk sıkılma veya daha iyi bir iş fırsatı yakalama sebebiyle işten ayrılma konusunda ise yetişkin bireylere kıyasla daha kararsızlardır. Bu durumlar gençlerin işgücü piyasası içerisindeki hareketliliğinin artmasına neden olmaktadır. Genç bireylerin, gösterdikleri bu seçici tavır, yanlış tutum ve davranışların işgücü piyasasında işverenlerin gençlere karşı olumsuz düşünceler barındırmasına ve sonraki süreçlerde onlara karşı önyargılı yaklaşmalarına neden olduğu belirtilmektedir (Hammer, 2007, s. 249-255).

3.2.2. Sosyo-Demografik Nedenler

İşsizlik içerisinde birçok ekonomik, sosyolojik, demografik ve psikolojik unsur barındırması sebebiyle çok boyutlu bir olgu niteliğindedir. İşsizliği, sadece toplumsal bir sorun olarak ele almak oldukça yanlış olacaktır. Çünkü sorunun içerisinde barındırdığı sosyolojik ve psikolojik unsurlar bireylerin işsizlik sorunu sonucu yaşadığı bireysel özellikler ile bağlantılıdır. Zamanla toplumda işsizliğin artması, milyonlarla kişinin işsiz kalması ve bireylerin tüm boyutlarıyla işsizlikten etkilenmesi bu sorunu bireysel olmaktan çıkarıp, toplumsal bir probleme dönüşmesine neden olmaktadır. Konunun, literatürde ağırlıklı olarak ekonomik boyutlarıyla ele alınması hem toplumsal hem de bireysel olarak işsizliğin demografik, sosyolojik ve psikolojik boyutlarının arka planda kalmasına dolayısıyla işsizlik sorununun çözümleme sürecinin uzamasına yol açtığı düşünülmektedir.

Dünya genelinde gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke incelendiğinde gerek nedenleri gerekse sonuçları itibariyle toplum içerisinde işsizlikten en çok etkilenen grubun genç bireyler olduğu görülmektedir. Oysaki, yaşları itibariyle biyolojik ve fizyolojik olarak hayatlarının en verimli ve dinamik süreçlerini yaşayan gençlerin bu

süreçte işsizlik sorunu ile karşılaşması onların sadece üretim sürecinde yer almamasına değil aynı zamanda bireysel ve toplumsal birçok haktan mahrum kalmasına dolayısıyla toplumdan uzaklaşmalarına ve dışlanmalarına yol açmaktadır. Bu durum genç bireylerin işsizliğin sebep olduğu tüm toplumsal ve bireysel sorunlardan, demografik, ekonomik, sosyolojik ve psikolojik boyutta daha fazla etkilenmesine ve işsizliğin genç bireyler üzerinde yarattığı tüm bu olumsuz etkilerin bir kısır döngü halinde tekrar bireye etki etmesi sebebiyle gençlerin işsiz kalmaları üzerinde önemli bir rol oynamasına neden olmaktadır (Karataş, 1996, s. 15-19).

Sosyo-demografik faktörlerin, genç bireyler üzerinde yarattığı farklılıklar, işgücü piyasasının rekabetçi olması sebebiyle, onların bazen avantaj bazen ise dezavantaj yaşamasına sebep olmaktadır. Literatür incelendiğinde genç bireylerin sahip oldukları yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet, medeni durum ve yaşanılan bölge gibi sosyo-demografik özelliklerin, bireylerin işsiz kalmaları üzerinde etkili ve belirleyici oldukları düşünülmektedir (Andersson ve Kreyenfeld, 2014; Obumneke, 2012; Işık, 2016; Murat ve Şahin, 2011).

3.2.2.1. Genç Nüfusun Büyüklüğü

Bir ülkede genç nüfusun işsiz kalmasına neden olan önemli faktörlerden bir diğeri de ülkelerin sahip olduğu demografik özelliklerdir. Demografik özellikler içerisinde genç nüfusun yapısal büyüklüğünün, ülkelerde yaşanan işsizlik sorunu üzerinde önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Genç nüfusun büyüklüğü ile genç işsizliğin arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, 11 Avrupa Birliğine üye ülkenin genç nüfus büyüklükleri karşılaştırılmış ve İtalya, Fransa, İrlanda, İspanya, Finlandiya gibi ülkelerin sahip oldukları yüksek genç nüfusa bağlı olarak daha yüksek oranda işsizlik görüldüğü, genç nüfusun büyüklüğü ile genç işsizliği arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu belirtilmiştir (Korenman ve Neumark, 2000, s. 57).

Genç nüfusun büyüklüğünün, Türkiye için de bir fırsattan çok bir sorun haline dönüşmeye başladığı görülmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu genç nüfus oranı, Avrupa Birliği üye ülkelerin genç nüfus oranları ile kıyaslandığında, birçok ülkenin ortalaması üzerinde bir genç nüfusa sahip olduğu görülmektedir (TÜİK, 2020). Bu durum beraberinde daha yüksek genç işsizlik oranlarının görülmesine neden olmaktadır. Yüksek genç nüfus oranları her ne kadar genç işsizliğine neden olan bir

faktör olarak görülse de aslında doğru değerlendirildiğinde her ülke için büyük bir avantajdır. Çünkü bir ülkede genç nüfusun yüksek olması o ülkenin ekonomik olarak gelişmesi için önemli bir fırsat niteliğindedir. Fakat yanlış uygulanan politikalar ile yönetilen toplumlarda güçlü bir ekonomik sermaye olan genç nüfusun bir tehdit unsuruna dönüşmesi kaçınılmaz bir son olarak görülmektedir. Genç nüfusun büyüklüğü, bir sorun olarak değil de potansiyel bir güç olarak görülmeye ve kullanılmaya başlandığında tüm ülke ekonomileri için kalkınma amaçlı önemli bir hamle olacaktır (Baş, 2017, s. 282-283).

3.2.2.2. Yaş Gruplarına Göre Genç İşsizliği

Türkiye'de toplam nüfusun %15,4'ünü 15-24 yaş grubundaki genç bireyler oluşturmaktadır. Genç nüfusun yapısı incelendiğinde, 15-17 yaş aralığındaki bireylerin genç nüfusun %28,6'sını, 18-19 yaş aralığındaki bireylerin %19,8'ini, 20-22 yaş aralığındaki bireylerin %31,3'ünü, 23-24 yaş aralığındaki bireylerin ise %20,4'ünü oluşturduğu görülmektedir (TUİK, 2020).

Türkiye'nin sahip olduğu toplam nüfusun içerisinde genç nüfus oranının yüksek olması genç bireylerin yaş grupları itibariyle, yetişkin bireylere kıyasla işsizlikten fazla etkilenmelerine neden olmaktadır. Bu durum genel olarak, yüksek genç nüfusa sahip ülkede benzer sonuçlara neden olmaktadır. Avrupa ülkeleri üzerine yapılan bir çalışmada, İrlanda, Almanya, İspanya, İtalya, Yunanistan ve Rusya gibi ülkelerde, gençlerin yaşları dolayısıyla işgücü piyasasındaki olumsuzluklardan daha fazla etkilendiği, bu sebeple genç işsizlik oranlarının genel işsizlik oranlarından daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Marelli ve Vakulenko, 2016; Murat ve Şahin, 2011).

3.2.2.3. Cinsiyete Göre Genç İşsizliği

Cinsiyetin yetişkin bireylerde olduğu gibi genç bireylerin istihdam edilmeleri üzerinde de etkili bir parametre olduğu düşünülmektedir. Genç kadınlar, toplumsal olarak dezavantajlı gruplar içerisinde yer almaktadır. Bu durum toplumsal eşitsizlik ile birlikte özgürlük, eğitim, siyaset, ekonomik bağımsızlık, aile içi görev ve roller ve işsizlik dahil olmak üzere yaşamın içindeki birçok alanda kendisini göstermektedir (Timurturkan, 2009, s. 135-156). Belirtilen özellikler ülkenin sosyo-demografik yapısı

ve kalkınmışlık düzeyi ile yakından ilişkili olan özelliklerdir. Türkiye'de genç nüfusun %48,7'sini genç kadın bireyler oluştururken, %52,3'ünü genç erkek bireyler oluşturmaktadır. Bu durum işgücü piyasalarına da yansımakta ve genç işsizliği, cinsiyete göre de önemli farklılaşmalar göstermektedir. 2019-2020 yılı Hanehalkı İşgücü Araştırması sonuçları incelendiğinde, genç erkeklerin işgücüne katılma oranlarının, kadınlara göre daha yüksek ve işsizlik oranlarının kadınlara kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir (TÜİK, 2020).

Genel olarak genç işsizlik oranları cinsiyet ayrımına göre incelendiğinde, genç kadınların genç erkeklere kıyasla daha yüksek işsizlik oranlarına sahip olduğu görülmektedir. Bu sorun hem gelişmiş hem de gelişmekte olan birçok ülkede benzer özellik göstermektedir. Genç nüfusta, kadın işsizlik oranlarının, erkeklere göre daha yüksek bir seyir izlemesi aradaki farkın son yıllarda kadınlar aleyhine hızla artmasına neden olmaktadır (Andersson ve Kreyenfeld, 2014; Işık, 2016; Marelli ve Vakulenko, 2016; Viitanen, 1999). Yapılan bazı çalışmalara göre kadınların işsizlikten daha fazla etkilenmesinin nedeni, kadınların doğurganlık özellikleri nedeniyle çocuk sahibi olmaları ve çocuk yetiştirmeleri gibi önemli ve zorlayıcı sorumluluklara sahip olmalarıdır. Bu durum onlara iş bulma ve çalışma yaşamında oluşturacağı zorluklar sebebiyle dezavantaj sağlamaktadır (Edin vd., 2006; Gibson ve David, 2009; Kreyenfeld ve Andersson, 2014; Yu ve Sun, 2018).

Türkiye'deki genç işsizliği üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde genel anlamda cinsiyetin gençlerin işsiz kalmaları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır (Selim vd., 2014; Taşçı ve Darıcı, 2010; Taşçı ve Tansel, 2005). Fakat yapılan analizlerin sonuçlarına göre, Selim vd. (2014) ve Taşçı ve Darıcı (2010) çalışmalarında erkeklerin işsiz kalma ihtimallerini kadınlara göre daha yüksek olduğunu, Taşçı ve Tansel (2005) ise kadınların istihdam edilme oranlarının daha düşük olması sebebiyle işsiz kalma olasılıklarının erkeklere göre daha yüksek olduğunu vurgulamışlardır.

3.2.2.4. Eğitim Düzeylerine Göre Genç İşsizliği

Gençlerin işsiz kalmaları üzerinde belirleyici etkiye sahip olan demografik özelliklerden bir diğeri de eğitimdir. Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkeler genç işsizlik sorunu ile başa çıkabilmek adına uygulayacağı politikalar ile eğitimi sıkı

bir şekilde denetlemeli, eğitime destek vermeli, bilgi ve beceri düzeyi yüksek yetenekli gençler yetiştirmelidir. Aksi halde, gençler yanlış ya da yetersiz alınan eğitim nedeniyle işgücü piyasasına dahil olma fırsatını elde edemeyeceklerdir (Taş ve Bilen, 2014, s. 58-65). Genç bireyler aldıkları eğitim ile elde ettikleri bilgi, beceri ve nitelikleri ile doğru orantılı olarak işgücü piyasasında talep görmektedirler (Hess vd., 1994; Taş ve Bozkaya, 2012).

Genç bireylerin işgücü piyasasına girebilmelerinin, eğitim düzeyi, bilgi, beceri, yetenek gibi özelliklere bağlı olmasının koşulu "beşeri sermaye teorisine" dayandırılmaktadır. Teoriye göre sahip olunan tüm bireysel nitelikler insanın kendisine olan yatırımı olarak değerlendirilmekte ve iş hayatında genç bireyler üzerinde olumlu bir etki oluşmasına yol açmaktadır (Alvaro ve Luque, 2005, s. 85-88). Eğitim düzeylerinin, genç işsizliği üzerindeki etkilerinin incelendiği birçok çalışmada yüksek eğitim düzeylerine sahip olan genç bireylerin, diğer düşük eğitim düzeylerindeki gençlere göre işsiz kalma ihtimallerinin daha az olduğu vurgulanmaktadır (Doku vd., 2019; Kostoris ve Lupi, 2002; Rosenbaum vd., 1990). Ancak bazı çalışmalarda ise eğitim düzeylerinin, bilgi, beceri ve yeteneklerin gençlerin üzerinde olumsuz bir etkiye sebep olduğu sonucuna varılmıştır (Hammer, 2003; Selim vd., 2014; Vogel, 2015). Hammer (2003) ve Vogel (2015) yaptıkları çalışmalarda genç bireylerin eğitim düzeylerinin yükseköğretim ve üzeri bir seviyede (lisans, yüksek lisans ve doktora) olması durumunda gençlerin sahip oldukları nitelikler sebebiyle iş konusunda seçici davrandıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, bu sebeple uzun süre işsiz kaldıklarını ve yüksek düzeyde eğitimli gençlerin işsizlik oranlarının diğer eğitim düzeylerindeki gençlere göre daha yüksek gerçekleştiğini açıklamışlardır.

3.2.2.5. Medeni Duruma Göre Genç İşsizliği

Medeni durumun, bireyler üzerinde yaratacağı özgürleştirici ya da kısıtlayıcı ve yıpratıcı etkiler, onları tüm sosyal ilişkilerinde olduğu gibi iş ilişkilerini de etkilemektedir. Medeni durum, genç bireylerin işsiz kalması üzerinde belirleyici bir değişkendir. Çünkü gencin işsiz kalması sadece kendisi üzerinde değil bireyin ailesi üzerinde de yıpratıcı birçok etkiye sebep olmaktadır (Yılmaz vd., 2004, s. 176-178). Ailesine ve yakınlarına karşı oluşan sorumluluk bilinci ile genç bireyler, yalnız olmaları durumunda işsiz kalmayı ya da iş hayatında seçici olmayı düşünebilecekken,

evli olmaları ya da ailelerine karşı sorumlu olmaları nedeniyle iş arama ve bulma konusunda istekli ve ısrarcı olmak zorundadır. Yapılan araştırmalarda genç bireylerin evli olmalarının, bekar olmalarına oranla işsiz kalma ihtimallerini düşürdüğü ve bu durumun bakmakla yükümlü olduğu bireylere karşı sorumluluk bilincinin olması sebebiyle iş arama motivasyonlarının daha yüksek olması ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Aydos, 2018; Amato ve Beattie, 2011; Marelli ve Vakulenko, 2016; Karataş, 1996).

3.2.3. Psikolojik Nedenler

İçinde bulundukları toplumun sosyal ve ekonomik imkanları ile bağlantılı olarak genç bireyler işsizlikten farklı düzeylerde etkilenmektedirler. İşsizliğin sebep olduğu gelir kaybı, gençler üzerinde yoksulluk hissiyatı oluşturmakta ve bu hissiyat onları psikolojik ve sosyolojik boyutta olumsuz etkilemektedir. Bireysel olarak işsizlik, gençlerin ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çekmesine, toplumdan ve çevresinden uzaklaşarak yalnızlaşmasına ve yaşam koşullarının kötüleşmesine bağlı olarak gençler üzerinde psiko-sosyal anlamda birçok soruna yol açmaktadır (Aldous ve Tuttle, 1988, s. 25-30). İşsizlik kaygısı genç bireylerde, büyük oranda strese sebep olmaktadır. Yaşanılan strese bağlı olarak genç bireyler hem psikolojik hem de fizyolojik olmak üzere birçok hastalık riski ile karşılaşmaktadır. Genç bireyler üzerinde yapılan çalışmaların sonuçlarına göre işsizliğin, bireylerin ruh sağlığını olumsuz etkileyerek psikolojik hastalıklara sebebiyet verdiği, strese bağlı olarak sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımına neden olduğu ve bireyin sağlığını olumsuz yönde etkilediği, yüksek tansiyon ve ciddi kalp rahatsızlıklarına yol açtığı belirlenmiştir. (Cullen vd., 1987; Doku vd., 2019; Erdoğan, 1991; Feather ve O'Brien, 1986; Hammarström ve Janlert, 2002; Kieselbach, 1988; Rodgers, 1989; Svensson vd., 1987; Tiggemann ve Winefield, 1984; Watkins, 1983). Psiko-sosyal boyutta incelendiğinde ise işsizlik, genç bireylerin psikolojik olarak geleceğe dair umutsuz olmaları, mutsuz ve depresif bir hale girmeleri sebebiyle suç işleme, madde bağımlılığı, intihar gibi "sapma davranışlara" yönelmelerine ve toplumsal değerlerden uzaklaşmalarına neden olmaktadır (Arıkan, 1986; Arkun, 1978; Banks ve Jackson, 1982; Carle, 1987; Kieselbach, 1988; Sanford ve Mullen, 1985).

4. TÜRKİYE'DE GENÇ İŞSİZLİĞİNİN SOSYO-EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ: YÖNTEM, VERİ VE ANALİZ

4.1. Nitel Tercih Modelleri

Günümüz itibariyle ekonometrik analizler, toplumsal ve bireysel olarak yaşam içerisinde karşılaştığımız ekonomik, sosyolojik, psikolojik, demografik, siyasal ve kültürel vb. daha birçok sorunu veya merak ettiğimiz birçok konuyu bizlere araştırma imkanı sunmaktadır. Araştırma yapılacak olan alan veya konudaki sorun ya da olay arasındaki ilişki bu kriterlere uygun olarak belirlenecek değişkenler ile kurulacak doğru regresyon modelleri aracılığıyla analiz edilir. Regresyon modelleri oluşturulurken, değişkenlerin sahip oldukları niceliksel ve niteliksel özelliklerin değişkenlerin yapısında farklılaşmaya neden olduğu bilinmektedir. Bazı durumlarda bu farklılaşma değişkenler üzerinde, niceliği değil de niteliği vurgulayıcı özellikler ile kendisini göstermektedir. Bağımlı değişkenin niteliği ortaya çıkaran yapısı, gelire sahip olma durumu, işe sahip olma durumu, eğitim durumu, dini inancı, cinsiyeti, yaşı vb. bireysel özelliklerinin yanı sıra bir olayın gerçekleşme ya da gerçekleşmeme olasılığı gibi farklı türde örnekleri araştırmak amacıyla analizler kurmaya olanak sağlamaktadır (Kutlar, 2005, s. 173-174). Bu gibi bağımlı değişkenin niteliksel özellikleri temsil ettiği durumlarda ekonometrik analizlerde kullanılması gereken yöntem "Nitel Tercih Modelleri"dir (Kennedy, 2006, s. 285).

Nitel tercih modelleri, bağımlı değişkenin sahip olduğu nitel özellikler nedeniyle iki değerli veya çok değerli bir yapıya sahip olabilir. Bu sebeple nitel tercih modelleri, nitel bağımlı değişkenin alacağı değerlere göre kendi içinde "İkili Tercih Modelleri" ve "Çoklu Tercih Modelleri" olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. İkili tercih modelleri içerisinde, Doğrusal Olasılık Modeli (DOM), Logit, Probit ve Tobit modelleri yer almaktadır. Çoklu tercih modelleri ise bağımlı değişkenin çok değerli ve kendi içerisinde sıralı, sırasız ve ardışık bir yapıya sahip olması nedeniyle, Multinominal Logit/Probit, Sıralı Logit, Şartlı Logit ve Nested Logit şeklinde kategorize edilmiştir (Şak, 2021, s. 193; Korkmaz, 2021, s. 225; Gujarati & Porter, 2012; Kennedy, 2006).

4.1.1. İkili Nitel Tercih Modelleri

Nitel tercih modellerinde, bağımlı değişkenin nitel değerleri temsil etmesinin temelinde rasyonel fayda teorisi yer almaktadır. Bu sebeple kurulan nitel tercih modellerinde bağımlı değişken, bireyler için alternatif sunan ve farklı seçenekte durumları ifade eden kukla değişkenler ile temsil edilmektedir. Teoriye göre bireyler sahip oldukları farklı özellikler, tutum ve davranışlar doğrultusunda kendileri için en yüksek faydayı elde edecek şekilde tercihlerde bulunmaktadırlar. İkili nitel tercih modelleri bu tercihleri inceleyebilmek amacıyla geliştirilmiş modeller arasındadır. Bu modellere göre, bağımlı değişkenin alacağı 0 ve 1 değerleri bireylere iki seçenek arasında tercih yapabilme imkanı sağlayacağı için yapılacak tercih sonucunda da bireylerin rasyonel fayda teorisine göre hareket ederek, en yüksek faydayı elde etmelerine olanak sağlamaktadır (Şak, 2021, s. 193-194).

Nitel tercih modellerinde kullanılacak olan bağımlı değişkenin niteliksel özellikleri temsil ediyor olması, bu modellere özgü farklı model ve tahmin yöntemlerinin kullanımını zorunlu kılmaktadır (Kennedy, 2006, s.285). Örneğin, bir bireyin ev satın alıp alamaması, geliri ile geçiniyor ya da geçinemiyor olması iki seçenekli olayların incelendiği modellerde bağımlı değişkenin bu değerleri temsil edici ikili nitel bir yapıda olması gerekmektedir. Bağımlı değişkenin bu şekilde iki seçenekli durumları ya da olayları temsil ettiği analizlerde, ikili nitel tercih modellerinden olan DOM, Logit, Probit ve Tobit modellerinden birisi tercih edilmelidir. İkili nitel tercih modellerinde bağımlı değişken bir olayın ya da durumun gerçekleşme ya da gerçekleşmeme olasılığına göre 0 ve 1 değerleri ile temsil edilmektedir. İncelenen bir olayın gerçekleşmesi, yani bireyin bir ev satın alabiliyor olması ya da geliri ile geçinebiliyor olması durumunda bağımlı değişken 1, olayın gerçekleşmemesi yani bireyin ev alamıyor olması ya da geliri ile geçinemiyor olması durumunda ise bağımlı değişken 0 değerini almaktadır (Şak, 2021; Gujarati ve Porter, 2012; Kennedy, 2006).

4.1.2. Doğrusal Olasılık Modeli

Doğrusal olasılık modeli, regresyon modelinde bağımlı değişkenin 0 ve 1 arasında olasılık değeri aldığı ikili nitel tercih modellerinden biridir. Bu modelde açıklayıcı değişkenler ile Y nitel bağımlı değişkenin olasılığı $\Pr(Y=1|X)$ arasında doğrusal bir

ilişki olduğu varsayılmaktadır. DOM için regresyon denklemi şu şekilde gösterilmektedir:

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + u_i \quad (4.1)$$

Regresyonda bağımlı değişken Y_i, 0 ve 1 değerini alabilen kukla bir değişkendir. X_i veri iken, Y_i'nin koşullu beklenen değeri $E(Y_i/X_i)$ olarak belirtilmektedir. X_i veri iken, olayın gerçekleşmesi durumunda koşullu beklenen değerden faydalanılarak koşullu olasılık elde edilmiş olunur ve $Pr(Y_i = 1|X_i)$ şeklinde gösterilir. Olayın gerçekleşmeme durumunda ise koşullu olasılık $Pr(Y_i = 0|X_i)$ şeklinde gösterilmektedir. Olayın gerçekleşmesi durumunda, Y_i'nin olasılık değeri P_i olarak adlandırılmakta ve P_i durumunda Y_i , 1 değerine sahip olmaktadır. Olayın gerçekleşmemesi durumunda ise Y_i , 1-P_i şeklinde adlandırılacak ve Y_i , 0 değerine sahip olacaktır. Bu duruma göre, Y_i 'nin iki değerli yapısının ve dağılımının Bernoulli dağılıma uyum sağladığı görülmektedir. Bu sebeple Y_i 'nin beklenen değeri şu şekilde elde edilmektedir:

$$E(Y_i) = 1.P_i + 0.(1 - P_i) = P_i \quad (4.2)$$

Regresyon modelinin beklenen değeri,

$$E(Y_i|X_i) = \beta_0 + \beta_1 X_i = P_i \quad (4.3)$$

olasılık değerine eşit olacaktır. Dolayısıyla P_i , olasılığı 0 ve 1 arasında olduğuna göre olasılık modelinde koşullu beklenen değer ya da koşullu olasılık 0 ve 1 arasında değer almalıdır (Gujarati, 2004, s. 583).

Doğrusal olasılık modellerinde,

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + u_i \quad (4.4)$$

regresyon modelinin tahmininde en küçük kareler (SEK) yönteminin kullanılması, DOM'ların temel varsayımlarının ihmal edilmesine sebep olmaktadır. Regresyon modeli bu şekilde (3.4) tanımlandığında Y_i 'nin alacağı 0 ve 1 değerleri hata terimlerini (u_i) değerlerini de etkileyecektir.

	Olasılık		u_i	
$Y_i = 1$ ise	P_i	$1 = \beta_{0+}\beta_{1+}X_i + u_i$	$u_i = 1 - \beta_0\text{-}\beta_1 X_i$	(4.5)
$Y_{i=}$ 0 ise	1- P_i	$0 = \beta_{0+}\beta_{1+}X_i + u_i$	$u_i = -\beta_0\text{-}\beta_1 X_i$	(4.6)

Bu durumda bağımlı değişken Y_i 'nin iki değer alması, hata terimlerinin de yalnızca iki değer almasına neden olacak ve hata terimleri de Y_i gibi Bernoulli dağılıma sahip olacaktır. Dolayısıyla hata terimlerinin normal dağıldığı varsayımı ihlal edilecek ve $E(u_i) = 0$ ortalamaya sahip olsalar dahi binom dağıldıkları için sabit varyanslı olma varsayımı da ihlal edilerek, değişen varyans sorunu ortaya çıkmış olacaktır (Gujarati, 2004, s. 583-585).

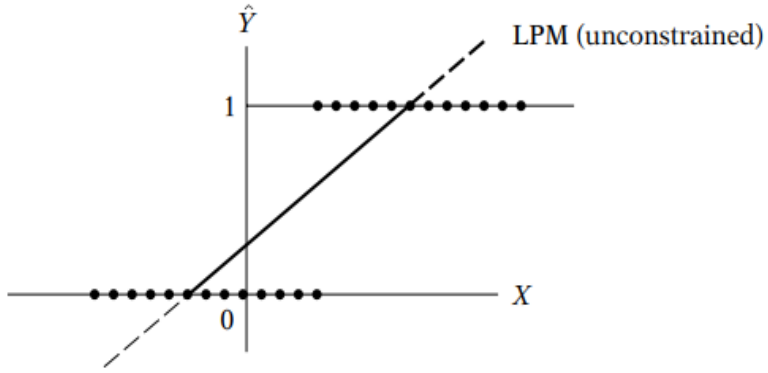
$$\text{Var}\,(u_i) = P_i.(1 - P_i) \quad (4.7)$$

Bu doğrultuda DOM tahmininde en küçük kareler yönteminin kullanılması sonucunda elde edilen sonuçlar hata teriminin değişen varyanslı olmasından dolayı tahminciler sapmasız olmasına rağmen etkinlik özelliğini sağlayamayacaklardır. Etkinlik özelliğinin sağlanabilmesi ve tutarlı tahminlerin elde edilebilmesi için modeldeki değişen varyans sorununun çözülmesi gerekmektedir. Bu sebeple model tahmininde en küçük kareler yöntemi yerine tartılı en küçük kareler yöntemi kullanılmalıdır. Tartılı en küçük kareler yöntemi ile elde edilen tartı, yani $\widehat{Y}_i$ ile tahmin edilen yeni modelde değişen varyans sorunu ortadan kalkacak, ancak $\widehat{Y}_i$ 'nin olasılık değerinin 0 ve 1 değeri dışında farklı değerler alması sorunu ortaya çıkacaktır. Doğrusal olasılık modelinde, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olduğu varsayımı sebebiyle, model SEK ile tahmin edildiğinde $\widehat{Y}_i$ 0 ve 1 değerleri dışında farklı değerler alabilmektedir.

Bu durumda, $0<E(Y_i|X_i)<1$ varsayımının ihlal edildiği görülmektedir. Halbuki doğrusal olasılık modellerinde *X* veriyken *Y*'nin gerçekleşmesinin koşullu olasılığının 0 ve 1 arasında gerçekleşmesi beklenmektedir. Varsayımın sağlanması amacıyla olasılık değerlerinin şekil 4.1 de olduğu gibi 0 ve 1 değerlerinin dışında bir değer alması durumunda, şekil 4.2'deki gibi bir sınırlama yapılarak 0' dan küçük olan değerleri 0, 1' den büyük değerleri 1 şeklinde belirlemek gerekmektedir. Böylelikle

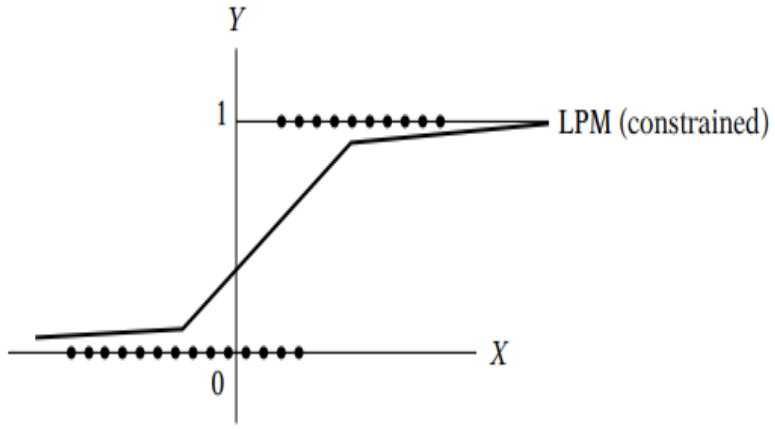
yapılan bu sınırlama sayesinde $\widehat{Y}_i$ değerlerinin 0 ve 1 değerlerinin dışında kalması engellenmiş olacaktır (Gujarati, 2004).

Şekil 4. 1: Sınırlandırılmamış Doğrusal Olasılık Modeli (Unconstrained LPM)

Kaynak: (Gujarati, 2004, s. 587)

Şekil 4. 2: Sınırlandırılmış Doğrusal Olasılık Modeli (Constrained LPM)

Kaynak: (Gujarati, 2004, s. 587)

Genel olarak değerlendirildiğinde, ikili nitel tercih modellerinden biri olan doğrusal olasılık modelinde, bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olduğu varsayımının, $\widehat{Y}_i$ 'nin olasılık değerlerinin 0 ve 1 dışında değerler alabilmesinin, hata terimlerinin normal dağılıma sahip olmamasının ve değişen varyans sorununun yaşanmasının modelin sonuçlarının sapmalı olmasına ve modelin uyum iyiliği ölçüsü olan R^2'nin oldukça düşük çıkmasına neden olmaktadır (Güriş ve Çağlayan, 2013, s. 664; Gujarati, 2004, s. 583-587). Yaşanılan tüm bu sorunlar

nedeniyle, ikili nitel tercih modellerinde doğrusal olasılık modeli yerine bu sorunların aşılmasında etkili olacağı düşünülerek geliştirilen logit ve probit modelleri tercih edilebilir.

4.1.3. Probit Modeli

Probit modeli, rasyonel fayda teorisine göre, bireylerin tercih davranışlarını incelemek ve nitel tercihlerini belirlemek amacıyla McFadden (1973) tarafından geliştirilmiş fayda kuramı ve normal birikimli dağılım fonksiyonu (BDF) üzerine kurulmuştur. Probit modelini bir ailenin ev sahibi olma örneği üzerinden anlatacak olursak, *i.* ailenin bir eve sahip olma ya da olmama kararının, gözlenemeyen bir fayda endeksi olan I_i 'ye bağlı olduğunu, I_i'nin ise geliri temsil eden X_i gibi bir açıklayıcı değişken tarafından belirlendiğini düşünürsek, X_i' ye bağlı olarak belirlenen I_i endeksinin değeri ne kadar büyük olursa, ailenin ev sahibi olma ihtimali da o kadar büyük olacaktır. Fayda endeksi şu şekilde belirtilmektedir.

$$I_{i=}\ \beta_1 + \beta_2 X_i \tag{4.8}$$

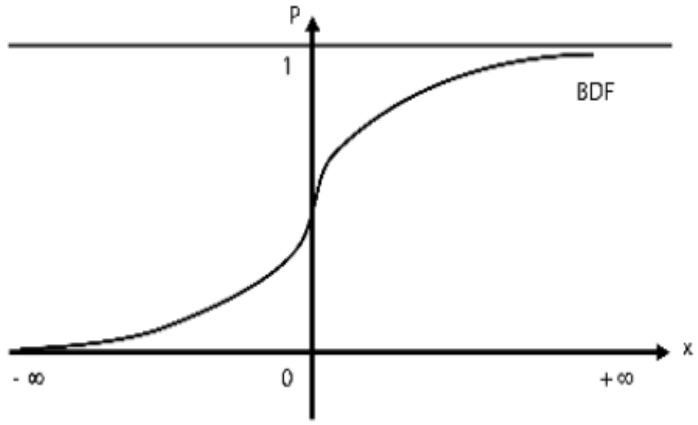
Bu denklemde X_i, *i.*ailenin gelirini temsil etmektedir. Daha önceden de belirtildiği gibi olayın gerçekleşme durumu yani ailenin ev sahibi olması durumu $Y_i = 1$, olayın gerçekleşmemesi durumu ailenin ev sahibi olmaması durumu $Y_i = 0$ olarak tanımlanmaktadır. Her bir aile için bu endeksin kritik değeri I_i^* olarak belirlenmektedir. Buna göre eğer I_i değeri, I_i^* değerini aşarsa aile ev sahibi olur, ancak I_i değeri I_i^* değerinin altında kalırsa aile ev sahibi olamaz.

Probit modeli için normal birikimli dağılım fonksiyonu denklemi şu şekilde gösterilmektedir:

$$P_{i=}F(\beta_0 + \beta_1 X_{\text{i}}) = \frac{1}{\sqrt{2}} \int_{-\infty}^{\beta_0+\beta_1 X_{\text{i}}} u^{-z^{2/2}dz} \tag{4.9}$$

P_i olasılık değeri standart normal dağılımdan sağlanan olasılık değeridir (Gujarati, 2004, s.609). Fonksiyona ait probit modeli kümülatif dağılım fonksiyonunun grafiği şekil 4.3 de gösterilmektedir.

Şekil 4. 3: Probit Birikimli Dağılım Fonksiyonu Grafiği

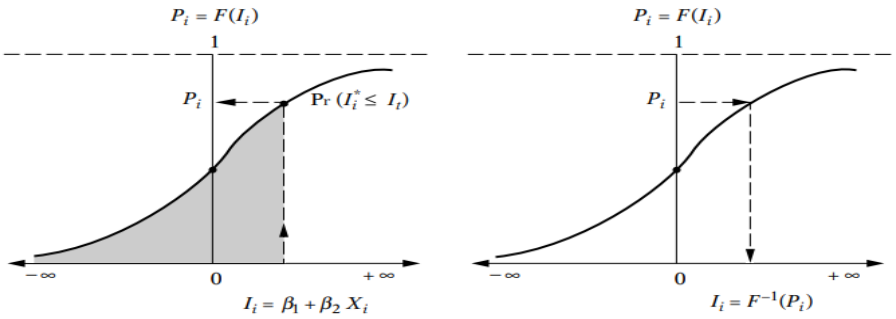
Kaynak: Gujarati, 2004, s.594

Modelde bağımsız değişken ile olasılık değeri arasındaki ilişkinin doğrusal olmaması sebebiyle simetrik bir dağılım mevcuttur, bu sigmoid dağılıma dayanmaktadır. Probit modelde kullanılan gözlenemeyen fayda endeksi, kümülatif normal dağılım fonksiyonunun tersi alınarak elde edilmektedir.

$$F^{-1}(P_i) = I_i = \beta_0 + \beta_1 X_i \qquad (4.10)$$

Elde edilen fayda endeksi modelde -∞ ve +∞ aralığında, olasılık değeri 0 ve 1 arasında bir değer alacaktır. Fayda endeksinin, olasılık değerinin ters kümülatif fonksiyonuna eşit olması ise probit modelin tahminini oluşturmaktadır.

Şekil 4. 4: Probit Modelin Tahmini

Kaynak: (Gujarati, 2004, s.609)

Probit modelin tahmininde en küçük kareler yöntemini kullanmak tahmincilerin sapmalı ve tutarsız olmalarına sebep olmaktadır. Bu sorunu ortadan kaldırabilmek ve

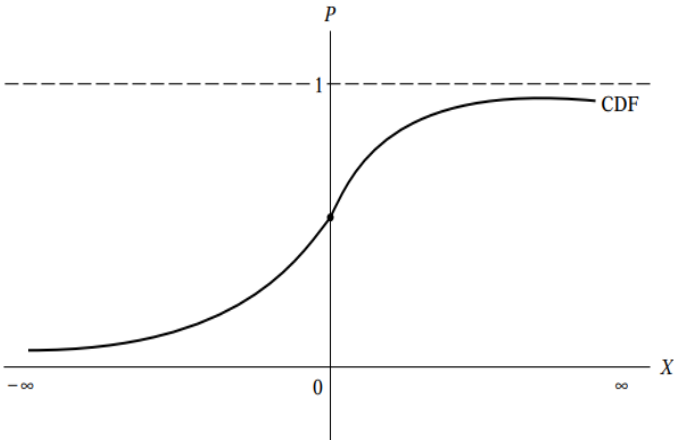
tahmincilerde etkinliği sağlayabilmek adına model en çok olabilirlik yöntemiyle tahmin edilmelidir. Bu yöntem sonucunda elde edilen katsayılar DOM'da olduğu gibi doğrudan yorumlanamaz. Bu modellerde katsayıların yorumlanabilmesi için marjinal etkilerin hesaplanması gerekmektedir. Probit modelinde marjinal etkilerin hesaplanması için, olasılık fonksiyonunun X_i'ye göre kısmi türevi alınmalıdır (Güriş ve Çağlayan, 2013, s. 679).

Marjinal etkiler $=\partial P_i / \partial X_k$ (4.11)

4.1.4. Logit Modeli

Literatürde lojistik regresyon olarak da bilinen logit modeli, doğrusal olasılık modellerinde yaşanan $\hat{y}_i$'nin olasılık değerlerinin 0 ve 1 değerleri harici değerleri alabilmesi, hata terimlerinin normal dağılıma sahip olmaması ve değişen varyanslı olabilmesi gibi sorunların ortaya çıkması sonucu bu sorunların ortadan kaldırılması amacıyla alternatif olarak geliştirilen modellerden birisidir (Güriş ve Çağlayan, 2013, s. 664). Logit modelinde, bağımlı değişkenin iki seçenekli yapıda olması, bir seçeneğin diğerine göre seçilme olasılığını inceleme fırsatı sunmaktadır. Lojistik regresyon modelleri kümülatif lojistik dağılım fonksiyonu temelleri üzerine kurulmaktadır (Şak, 2021, s. 197).

Şekil 4. 5: Lojistik Kümülatif Dağılım Fonksiyonu (CDF) Grafiği

Kaynak: Gujarati, 2004, s.594

Şekil 4.5'de gösterilen kümülatif standart lojistik dağılım fonksiyonu denklemi şu şekilde gösterilmektedir.

P_i =E($Y_i = 1 \mid X_i$) = F(Z_i) = F(β_0+$\beta_1 X_i$) = $\frac{1}{1+e^{-Z_i}} = \frac{1}{1+e^{-(\beta_0+\beta_1 X_i)}}$ (4.12)

Fonksiyon incelendiğinde, sıfır etrafında simetrik bir dağılıma sahip olduğu, fonksiyonda bulunan $Y_i = 1$ olayın gerçekleşme olasılığını, P_i'nin olasılık değerini yani i. bireyin bir alternatifi tercih etme olasılığını, Z_i'nin ise lojistik kümülatif standart dağılım fonksiyonunda -∞ ve +∞ arasında bir değer aldığı, fakat $F(Z_i)$ yani P_i olasılık değerinde 0 ve 1 değerlerini aldığı görülmektedir. Bu duruma göre logit modelleri, doğrusal olasılık modellerinden farklılaşarak hem olasılık değerinin 0 ve 1 arasında olma şartını sağlayacak hem de değişkenler arasındaki ilişkide doğrusal olma koşulunun ortadan kaldırmasına olanak sağlayacaktır (Şak, 2021, s. 198; Kutlar, 2005, s. 190).

Logit modelde bağımlı değişken 1 ve 0 değerini alır iken, genellikle 1 olayın gerçekleşme durumunu, 0 ise olayın gerçekleşmeme durumunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Logit modelde -∞ ile +∞ aralığında gözlenemeyen bir sürekli rassal Y* değişkeninin gözlenen Y değişkeni ile ilişkilendirildiği bir model oluşturulur (Greene, 2003, s. 663-665).

$Pi = \frac{1}{1+e^{-x_i\beta}} = \frac{1}{1+e^{-z_i}} = Olayın\ Gerçekleşme\ Olasılığı$ (4.13)

$1 - Pi = \frac{1}{1+e^{x_i\beta}} = \frac{1}{1+e^{z^i}} = Olayın\ Gerçekleşmeme\ Olasılığı$ (4.14)

şeklinde ifade edilir. Lojistik fonksiyon incelendiğinde Z_i ve P_i arasında doğrusal bir ilişki olmadığı görülmektedir. Bu nedenle lojistik modelde değişkenler arasındaki ilişkiyi doğrusal bir hale getirmek için modelde dönüşüm yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda olayın gerçekleşme olasılığını temsil eden P_i, olayın gerçekleşmeme olasılığını temsil eden 1- P_i' ye oranlanır.

$Pi = \frac{1}{1+e^{-z_i}}$ (4.15)

$1 - Pi = \frac{1}{1+e^{z^i}}$ (4.16)

$\frac{P_i}{1-P_i} = \frac{1+e^{Zi}}{1+e^{-Zi}} = e^{Zi}$ (4.17)

Fonksiyonda yapılan bu dönüşüm sonucunda elde edilen,

$$\frac{P_i}{1-P_i} \tag{4.18}$$

değeri, fark oranı (Odds ratio) olarak adlandırılmaktadır. Fark oranı, kümülatif lojistik dağılım fonksiyonu ile kurulan logit modellerin doğrusal olasılık modeli ile tahmin edilmesinde kullanılmaktadır. Bir olayın gerçekleşme ihtimalinin gerçekleşmeme ihtimaline oranı, fark oranı olarak ifade edilmektedir (Güriş vd. 2020, s.110; Kutlar, 2005, s. 189-190). Elde edilen fark oranının logaritması alındığında logit olasılık L_i, şu şekilde hesaplanmaktadır.

$$L_i = \ln\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right) = Z_i = \beta_1 + \beta_2 X_i \tag{4.19}$$

Böylece logit modeli elde edilmiş olunur. Burada hesaplanan L fark oranının logaritmasının sadece açıklayıcı değişkenlerle değil parametrelerle de doğrusal olduğu gözlemlenmektedir (Gujarati, 2004, s. 596). Bu sebeple logit model kendine özgü özelliklere sahiptir. Logit modelde P değeri, 0 ile 1 arasında olduğu için L_i -∞ ile +∞ arasında değişebilir ve olasılık sınırlama olmadan 0 ile 1 arasında değişebilmektedir. L, X ile doğrusal ilişkili iken, olasılıklar X ile beraber doğrusal olarak artmaktadır. β_2, X'deki bir birimlik değişime karşılık, P' de meydana gelen değişmeyi göstermektedir. DOM'da P_i, X_i ile doğrusal bir ilişkiye sahip iken, logit modelde fark oranının logaritması X_i ile doğrusal bir ilişkiye sahiptir (Gujarati, 2004, s. 596; Kutlar, 2005, s.190).

Logit modelin tahmini ile açıklayıcı değişkenlerde yaşanan değişimin sonucunda logit değeri elde edilmiş olunur. Ayrıca hesaplanan fark oranları sayesinde *i.*bireyin bir alternatifi tercih etme olasılığı bulunabilmektedir. Logit modelin tahmininde, olasılık değerinin 0 ve 1 arasında olma koşulu sağlanırken hata teriminde değişen varyans sorunun olması, en küçük kareler ile yapılan tahmin sonuçlarında etkin olmayan tahmincilerin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu sorunu ortadan kaldırabilmek amacıyla model tartılı en küçük kareler ile tahmin edilecek fakat bu yöntemde ise tahmincilerde etkinlik özelliği sağlanırken, doğrusallık özelliği sağlanamayacaktır (Şak, 2021, s. 199; Güriş ve Çağlayan, 2013, s. 672). Ancak logit modellerde elde

edilen tahmin sonuçlarının kolay ve doğru bir şekilde hesaplanabilmesi için doğrusallık özelliğinin sağlanması oldukça önemlidir.

Bu sebeple doğrusallık özelliğinin sağlanması için logit modellerin tahmininde en çok olabilirlik yöntemi kullanılmaktadır. Kullanılacak olan en çok olabilirlik yöntemi sayesinde logit modeli tahmin edilirken, analizde logaritmik olabilirlik fonksiyonunun iterasyonları kullanarak elde ettiği tahmin sonuçlarının asimptotik olarak normal dağıldığı ve tutarlı olduğu görülmektedir (Cameron ve Trivedi, 2009, s. 447; Greene, 2003, s. 468). Logit model için olabilirlik fonksiyonu şu şekilde gösterilmektedir (Akkuş ve Özkoç, 2018, s. 35-36; Greene, 2003, s. 511-515).

$$L(Y/\ X,\ b) = \prod_{i=1}^{N} \left[\frac{\exp(\sum \hat{b}_k x_{ik})}{1+\exp(\sum \hat{b}_k x_{ik})}\right] \left[\frac{1}{1+\exp(\sum \hat{b}_k X_{ik})}\right]^{1-Y_i} \tag{4.20}$$

$$L(Y/\ X,\ b) = \prod_{i=1}^{N} [\ Y_i\ logP_i\ + (1 - Y_i)\log\ (1 - P_i)] \tag{4.21}$$

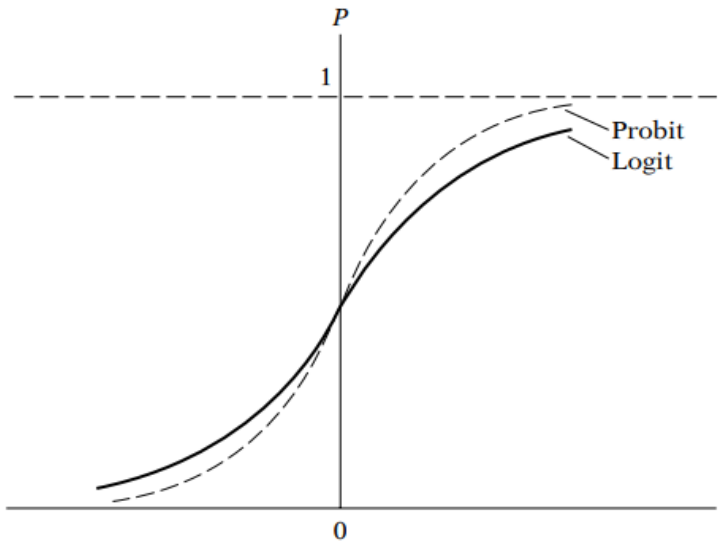
Logit modeli tahmini sonucunda elde edilen katsayılar, klasik regresyon modellerinde olduğu gibi doğrudan yorumlanamamaktadır (Emeç, 2021, s. 53; Şak, 2021, s. 199). Logit modelde katsayıların yorumlanabilmesi için fark oranları ya da fark oranlarının logaritmasının (L_i), açıklayıcı değişkenlere göre türevi alınarak elde edilen marjinal olasılıkları yani marjinal etkiler kullanılmalıdır. Logit modelin marjinal etkileri şu şekilde hesaplanmaktadır (Güriş vd., 2020, s.111).

$$\frac{\partial P(y=1|x}{\partial x_k} = \lambda(x\beta)\beta_k = \frac{e^{(x\beta)}}{[1+e^{(x\beta)}]^2}\beta_k = P(y=1|x)[1 - P(y=1|x)]\beta_k \tag{4.22}$$

İkili nitel tercih modellerinden DOM, Probit ve Logit modeli incelediğimiz bu bölümde, son olarak modellerin karşılaştırılmasını yapmak analizde kullanılacak modelin nedenini sunmak adına açıklayıcı olacaktır. DOM, değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal varsayılması nedeniyle modeldeki varsayımların ihlal edilmesi ve olasılık değerinin 0 ve 1 değerleri dışında değerleri alabilmesi gibi sorunlar sebebiyle model güvenilirliğini kaybetmektedir. Bu sorunların yaşanmaması amacıyla DOM'a alternatif sunularak probit ve logit modelleri geliştirilmiştir. Bu modellerden probit modelde normal dağılım ve logit modelde lojistik dağılım kullanılarak, olayın gerçekleşme ve gerçekleşmeme durumunu temsil eden bağımlı değişkenin olasılığının

0 ve 1 değerleri arasında olacak biçimde elde edilmesi sağlanmaktadır. Her iki modelde de tahmin sonucunda elde edilen katsayılar doğrudan değil, marjinal etkilerin hesaplanması sonucunda yorumlanmaktadır. Ayrıca probit model normal dağılıma ve logit model lojistik dağılıma sahip olmasına rağmen modellerin kümülatif dağılım fonksiyonlarının grafikleri sigmoid eğriye sahiptir ve benzer özellikleri sergilemektedirler (Şak, 2021, s. 201).

Şekil 4. 6: Probit ve Logit Modeli Kümülatif Dağılım Fonksiyonu Grafikleri

Kaynak: (Gujarati, 2004, s.614)

Probit ve logit modellerinin birbirine oldukça benzer olması hangi modelin seçileceği konusunda araştırmacıyı zorlamaktadır. Şekil 4.6 incelendiğinde logit modele ait eğrinin kuyruklu olması eksenlere daha geç ulaşmasına ve uzak kalmasına, probit modele ait eğrinin ise eksenlere daha hızlı ulaşmasına ve eksenlere daha yakın olmasına neden olduğu görülmektedir. Örnek vermek gerekirse, yapılan bir analizde gözlem noktalarımız orta noktada toplanıyorsa isteğe göre probit ya da logit modeli kullanabiliriz, ancak gözlemlerimiz eksenlere yakın noktalarda toplanıyorsa probit, eksenlere daha uzak noktalarda toplanıyorsa logit modelini tercih etmemiz gerekmektedir (Şak, 2021, s. 201; Gujarati, 2004, s. 614).

4.2. Veri Seti Yapısı ve Tanımlayıcı İstatistikler

Genç bireylerin kişisel özellikleri, yaşam standartları, ekonomik, demografik, sosyolojik ve psikolojik durumları ile işsizlik arasındaki ilişkiyi analiz etmek amacıyla çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hazırlanan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA)'nın 2013 ve 2017 yıllarına ait mikro-kesit veri setlerinden faydalanılmıştır. Bu araştırma ile bireylerden, ekonomik durum, sağlık durumu, eğitim durumu, gelir durumu, işgücü durumu, demografi, gayrimenkul sahipliği ve konut bilgileri hakkında bilgiler toplanarak, bireylerin gelir, yoksulluk, sosyal dışlanma ve yaşam standartlarına ait birçok gösterge elde edilmektedir. GYKA, ülkedeki gelir dağılımının gösterilmesi ve sosyo-ekonomik durumun incelenmesi ve bunların bireylerin yaşam koşulları üzerindeki etkisinin belirlenmesi açışından büyük bir öneme sahiptir.

Çalışmada kullanılacak olan genç bireylerin yaş aralığı dünya genelinde eğitimde geçen sürenin uzun olması göz önünde bulundurularak ILO ve UN' un kullanımına benzer şekilde 15-29 yaş aralığındaki bireyleri kapsamaktadır. Her iki yıl için de kurulan modellerde bağımlı değişken genç işsizlik, gencin işsiz olması durumunda 1, işsiz olmaması durumunda 0 değerini alan kukla bir değişken olarak belirlenmiştir. GYKA' da gençlere ait işsizlik verileri hazır bir gösterge olarak verilmemektedir. Bu sebeple genç işsizlik değişkeninin oluşturulması için GYKA istihdam durumu anket soruları kullanılarak bir sınıflandırma yapılmıştır. Tablo 4.1 de belirtildiği üzere yapılan ankette, FI010, ferdin kendi tanımlamasına göre şu anki durumu sorusuna "*iş arıyor, çırak/stajyer, eğitim öğretime devam ediyor, emekli, erken emekli veya işten ayrılmış, yaşlı, engelli veya çalışamaz halde, ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul, diğer faal olmayan*", FI040 sorusuna "evet", ve FI050 sorusuna "evet" yanıtını veren genç bireyler bir araya getirilerek bağımlı değişken olan genç işsizlik değişkeni oluşturulmuştur.

Tablo 4.1: Bağımlı Değişkenin Oluşturulması

Genç İşsiz (15-29) (yunem)	**FI010:** "Ferdin kendi tanımlamasına göre şu anki durumu" sorusuna - "*İş arıyor, çırak/stajyer, eğitim öğretime devam ediyor, emekli, erken emekli veya işten ayrılmış, yaşlı, engelli veya çalışamaz halde, ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul, diğer faal olmayan."* yanıtını verenler
	FI040: "*Ferdin son dört hafta içinde iş arayıp aramadığı"* sorusuna -"*Evet"* yanıtını verenler
	FI050*: "İş imkânı olsa ferdin iki hafta içinde işbaşı yapabilme durumu"* sorusuna -*"Evet"* yanıtını verenler

Kaynak: (TÜİK, 2013 ve 2017)

Tablo 4.2'de ise 2013 yılı için modelde kullanılan bağımsız değişkenlerin tanımları verilmiş ve değişkenler analiz için yeniden düzenlenmiştir. Bağımsız değişkenlerden olan eğitim düzeyi, "okur-yazar olmayan" ve "okuryazar olup bir okul bitirmeyen" genç bireyler için "0", "ilkokul, ortaokul, mesleki ortaokul ve ilköğretim" mezunu bireyler için "1", "genel lise ve mesleki teknik lise" mezunu bireyler için "2" ve "yüksekokul, fakülte ve üzeri[6] " mezunu bireyler için ise "3" olacak şekilde sıralı bir değişken olarak belirlenmiştir. Yaş değişkeni, yaş aralığı, "15-19" grubunda olan genç bireyler için "0", "20-24" grubundakiler için "1" ve "25-29" grubunda olanlar için "2" olacak şekilde ardışık bir değişken olarak belirlenmiştir. Cinsiyet değişkeni, birey erkek ise "0", kadın ise "1" değerini alacak şekilde düzenlenmiş bir kukla değişkendir. Medeni durum, genç bireyler "evli" ise "0", "hiç evlenmedi, eşi öldü, boşandı ve ayrı yaşıyor" ise "1" değerini alan kukla yapıda bir değişkendir. Genel sağlık durumu değişkeni, bireyin sağlık durumu "çok iyi ve iyi" ise "0", "fena değil" ise "1" ve "çok kötü ve kötü" ise "2" değerini alan kategorik yapıda bir değişkendir. Kukla bir değişken olan fiziksel ve ruhsal sağlık durumu değişkeninde ise, "evet çok sınırlandırdı ve evet sınırlandırdı" yanıtını verenler "1", "hayır sınırlandırmadı" yanıtını verenler

[6] 2013 veri setinde bireylere ait yüksekokul, fakülte ve üzeri eğitim düzeyleri tek bir kategori halinde verildiği için bu eğitim düzeyleri analizde ayrı ayrı ele alınamamıştır.

ise “0” değerini almıştır. Geçinebilme durumu değişkeni, bireylerin geçinebilme durumlarının “kolay ve çok kolay” olması durumunda “0”, “biraz kolay” olması durumunda “1”, “biraz zor” olması durumunda “2”, ve “zor ve çok zor” olması durumunda ise “3” değerini alan kategorik bir değişken olarak belirlenmiştir. Hanehalkı tipi değişkeni, bireylerin sahip oldukları aile tipine göre, “Tek kişilik hane halkı tipi” ne sahip olanların “0”, “bağımlı çocuk olmayan, iki yetişkinli, yetişkinlerin ikisi de 65 yaşın altında, bağımlı çocuk olmayan, iki yetişkinli, yetişkinlerden en az biri 65 ve daha fazla yaşta ve bağımlı çocuk olmayan diğer hane halkı” tipine sahip olanların “1”, diğer gruptakilerin ise “2” değerini aldığı kategorik bir değişkendir. Sosyalleşme durumu ve kültürel faaliyetlere katılma durumu değişkenleri ise genç bireylerin “evet” yanıtını vermesi durumunda “0”, “hayır-maddi yetersizlik ve hayır-diğer nedenler” yanıtını vermesi durumunda “1” değerini alan kukla değişkenler olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde maddi yoksunluk değişkeni, bireylerin “evet” yanıtını vermesi durumunda “0”, “hayır-maddi yetersizlik ve hayır-diğer nedenler” yanıtını vermesi durumunda “1” değerini alan kukla bir değişkendir. Ev alanı değişkeni, bireyler için evin kullanım alanlarının yeterli olup olmama durumda “evet” yanıtını verenlerin “0”, “hayır” yanıtını verenlerin “1” değerini aldığı kukla değişken olarak belirlenmiştir. Suç ve şiddet durumu ve çevresel sorunlar durumunu değişkenleri ise yanıtın “evet” olması durumunda “1”, “hayır” olması durumunda “0” değerini alan, kukla yapıya sahip değişkenlerdir.

Tablo 4.3’de ise 2013 yılına ait bağımlı ve bağımsız değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri yer almaktadır. Düzenlemiş veriler ile hazırlanan bu tabloda, genç işsizlik en az 0, en fazla 1 değerini almaktadır. Eğitim düzeyi ve geçinebilme durumu değişkenleri en az 0, en fazla 3 değerini alırken, yaş grubu, genel sağlık durumu ve hanehalkı tipi değişkenleri en az 0, en fazla 2 değerini almışlardır. Cinsiyet, medeni durum, fiziksel veya ruhsal sağlık durumu, sosyalleşme durumu, kültürel faaliyetlere katılabilme durumu, maddi yoksunluk, ev kullanım alanı, suç ve şiddet olayları ve çevresel sorunlar durumu gibi kukla değişkenler ise en az 0, en fazla 1 değerini almıştır.

Tablo 4.2: 2013 Yılı Bağımsız Değişken Tanımları

Eğitim Düzeyi (edu)	Ferdin en son bitirdiği okul (En son diploma alınan okul) "Okur-yazar olmayan ve Okuryazar olup bir okul bitirmeyen" bireyler **"0"** (**Referans grubu**)**,** "İlkokul, Ortaokul, Mesleki Ortaokul ve İlköğretim" mezunu bireyler **"1",** "Genel Lise, Mesleki veya Teknik Lise" mezunu bireyler **"2",** "Yüksekokul, Fakülte ve üzeri" mezunu bireyler **"3"** değerini almıştır.
Yaş (age)	Ferdin yaşı "15-19" aralığında ise **"0"**, "20-24" aralığında ise **"1"**, "25-29" aralığında ise **"2"** (**Referans grubu**) değerini almıştır.
Cinsiyet (gender)	Cinsiyet Erkek ise **"0"** (**Referans grubu**), Kadın ise **"1"** değerini almıştır.
Medeni Durum (marr)	Ferdin medeni durumu Evli ise **"0"** (**Referans grubu**), Hiç evlenmedi, Eşi öldü, Boşandı ve Ayrı yaşıyor ise **"1"** değerini almıştır.
Sağlık Durumu (health)	Ferdin genel sağlık durumu "Çok iyi ve iyi" ise **"0"** (**Referans grubu**), "Fena değil" ise **"1"**, "Kötü ve çok kötü" ise **"2"** değerini almıştır.
Fiziksel veya Ruhsal Sağlık Durumu (ment)	"En az 6 aydan beri süregelen fiziksel veya ruhsal herhangi bir sağlık problemi nedeniyle ferdin günlük faaliyetlerinde bir sınırlama olup olmadığı" sorusuna, "Evet, çok sınırlandı ve evet, sınırlandı" yanıtını verenler **"1"**, "Hayır, sınırlanmadı" yanıtını verenler **"0"** (**Referans grubu**) değerini almıştır.
Geçinebilme Durumu (exp)	Hanenin toplam aylık hane geliriyle bir ay boyunca geçinebilme durumu "Çok zor ve Zor" ise **"3"**, "Biraz zor" ise **"2",** "Biraz kolay" ise **"1"**, "Kolay ve Çok kolay" ise **"0"** (**Referans grubu**) değerini almıştır.
Sosyalleşme Durumu (social)	"Ayda en az bir kere arkadaşlarınız, aileniz/akrabalarınızla yemek yemek veya bir şeyler içmek için evde veya dışarıda (lokanta, pastane, kafe vb. yerlerde) bir araya gelir misiniz?" sorusuna, "Evet" yanıtını verenler **"0"** (**Referans grubu**), "Hayır" yanıtını verenler **"1"** değerini almıştır.
Kültürel Faaliyetlere Katılabilme Durumu (cult)	"Spor, sinema, konser gibi boş zaman faaliyetlerine düzenli olarak katılır mısınız?" sorusuna, "Evet" yanıtını verenler **"0"** (**Referans grubu**), "Hayır" yanıtını verenler **"1"** değerini almıştır.
Maddi Yoksunluk (mate)	"Kimseye danışmak zorunda kalmadan her hafta küçük bir miktar parayı kendi arzunuza göre harcar mısınız?" sorusuna, "Evet" yanıtını verenler **"0"** (**Referans grubu**), "Hayır" yanıtını verenler **"1"** değerini almıştır.
Ev Kullanım Alanı (space)	"Oturulan konutun kullanım alanının yeterli olup olmadığı" sorusuna, "Evet" yanıtını verenler **"0",** (**Referans grubu**), "Hayır" yanıtını verenler ise **"1"** değerini almıştır.
Suç ve Şiddet Durumu (crime)	"Yaşanılan çevrede suç veya şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşılıp karşılaşılmadığı" sorusuna, "Evet" yanıtını verenler "**1",** "Hayır" yanıtını verenler **"0" (Referans grubu**), değerini almıştır.
Çevresel Sorunların Durumu (noise)	"Yaşanılan çevrede trafik veya endüstrinin neden olduğu hava kirliliği, çevre kirliliği veya diğer çevresel sorunların olup olmadığı" sorusuna, "Evet" yanıtını verenler "**1**", "Hayır" yanıtını verenler **"0" (Referans grubu),** değerini almıştır.
Hane halkı Tipi (type)	Bireyin hane halkı tipi "Tek kişilik hane halkı tipi" ise **"0"** (**Referans grubu**)," İki kişilik hane haklı tipleri" ise **"1"**, "Diğer hane halkı tipleri" ise **"2"** değerini almıştır.

Kaynak: (TÜİK, 2013 veri setinden elde edilmiştir.)

Tablo 4.3: 2013 Yılı Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Minimum	Maximum	Ortalama	St. Hata
yunem	0	1	0.1316606	0.3381433
edu	0	3	1.332463	0.8341836
age	0	2	0.9238523	0.8404118
gender	0	1	0.5105659	0.4999035
marr	0	1	0.6898834	0.5135697
ment	0	1	0.0706218	0.2561998
health	0	2	0.1370537	0.4283673
exp	0	3	2.41614	0.8278415
social	0	1	0.4275565	0.4947391
cult	0	1	0.7215205	0.4482643
mate	0	1	0.4169298	0.493066
space	0	1	0.3333131	0.4714117
crime	0	1	0.0908428	0.2873942
noise	0	1	0.2489677	0.4324282
type	0	2	1.972201	0.4518726

Kaynak: (TÜİK, 2013 veri setinden elde edilmiştir.)

Tablo 4.4'de 2017 yılı için modelde kullanılan bağımsız değişkenlerin tanımları verilmiş ve değişkenler analiz için yeniden düzenlenmiştir. Bağımsız değişkenlerden olan eğitim düzeyi 2013 yılından farklı olarak "okur-yazar olmayan" ve "okuryazar olup bir okul bitirmeyen" genç bireyler için "0", "ilkokul, ilköğretim, ortaokul ve dengi" mezunu bireyler için "1", "genel lise ve mesleki teknik lise" mezunu bireyler için "2" ve "yüksekokul" mezunu bireyler için "3", "fakülte" mezunu bireyler için "4" ve "yüksek lisans ve doktora" mezunu bireyler için ise "5" olacak şekilde sıralı bir değişken olarak belirlenmiştir. 2013 veri seti ile aynı yapıya sahip olan yaş, cinsiyet, medeni durum, genel sağlık durumu, fiziksel ve ruhsal sağlık durumu, geçinebilme durumu, hanehalkı tipi, sosyalleşme ve kültürel faaliyetlere katılabilme durumu, suç ve şiddet durumu ve çevresel sorunlar durumu değişkenleri ise 2013 yılı ile aynı şekilde düzenlenmiştir.

Tablo 4.4: 2017 Yılı Bağımsız Değişken Tanımları

Eğitim Düzeyi (edu)	Ferdin en son bitirdiği okul (En son diploma alınan okul) "Okur-yazar olmayan ve okuryazar olup bir okul bitirmeyen" bireyler **"0" (Referans grubu**), "İlkokul, ilköğretim, ortaokul ve dengi" mezunu bireyler **"1"**, "Genel lise, Mesleki veya Teknik lise" mezunu bireyler **"2"**, "Yüksek okul" **"3"**, "Fakülte" **"4"**, "Yüksek lisans ve Doktora" mezunu bireyler ise **"5"** değerini almıştır.
Yaşı (age)	Ferdin yaşı "15-19" aralığında ise **"0"**, "20-24" aralığında ise **"1"**, "25-29" aralığında ise **"2"** (**Referans grubu**) değerini almıştır.
Cinsiyet (gender)	Cinsiyet Erkek ise **"0"** (**Referans grubu**), Kadın ise **"1"** değerini almıştır.
Medeni Durum (marr)	Ferdin medeni durumu Evli ise **"0"** (**Referans grubu**), Hiç evlenmedi, Eşi öldü, Boşandı ve Ayrı yaşıyor ise **"1"** değerini almıştır.
Genel Sağlık Durumu (health)	Ferdin genel sağlık durumu "Çok iyi ve iyi" ise **"0"** (**Referans grubu**), "Orta" ise **"1"**, "Kötü ve çok kötü" ise **"2"** değerini almıştır
Fiziksel veya Ruhsal Sağlık Durumu (ment)	"En az 6 aydan beri süregelen fiziksel veya ruhsal herhangi bir sağlık problemi nedeniyle ferdin günlük faaliyetlerinde bir sınırlama olup olmadığı" sorusuna, "Evet, çok sınırlandı ve evet, sınırlandı" yanıtını verenler **"1"**, "Hayır, sınırlanmadı" yanıtını verenler **"0"** (**Referans grubu**) değerini almıştır.
Geçinebilme Durumu (exp)	Hanenin toplam geliri ile gerekli harcamaları yapabilme durumu, "Çok zor ve Zor" ise **"3"**, "Biraz zor" ise **"2",** "Biraz kolay" ise **"1"**, "Kolay ve Çok kolay" ise **"0"** (**Referans grubu**) değerini almıştır.
Sosyalleşme Durumu (social)	Ayda en az bir kere arkadaşlarınız, aileniz/akrabalarınızla yemek yemek veya bir şeyler içmek için evde veya dışarıda (lokanta, pastane, kafe vb. yerlerde) bir araya gelir misiniz? "Evet" yanıtını verenler **"0"** (**Referans grubu**), "Hayır" yanıtını verenler **"1"** değerini almıştır.
Kültürel Faaliyetlere Katılabilme Durumu (cult)	"Spor, sinema, konser gibi boş zaman faaliyetlerine (ücret ödeyerek) düzenli olarak katılır mısınız?" sorusuna, "Evet" yanıtını verenler **"0"** (**Referans grubu**), "Hayır" yanıtını verenler **"1"** değerini almıştır.
Maddi Yoksunluk (mate)	"Çoğu hafta küçük bir miktar parayı kendinizi iyi hissetmek için (kendiniz için bir şey almak/yapmak gibi) harcar mısınız?" sorusuna, "Evet" yanıtını verenler **"0"** (**Referans grubu**), "Hayır" yanıtını verenler **"1"** değerini almıştır.
Ev Kullanım Alanı (space)	"Oturulan konutun kullanım alanının yeterli olup olmadığı" sorusuna, "Evet" yanıtını verenler **"0", (Referans grubu**), "Hayır" yanıtını verenler ise **"1"** değerini almıştır.
Suç ve Şiddet Durumu (crime)	"Yaşanılan çevrede suç veya şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşılıp karşılaşılmadığı" sorusuna, "Evet" yanıtını verenler "**1",** "Hayır" yanıtını verenler **"0", (Referans grubu**), değerini almıştır.
Çevresel Sorunların Durumu (noise)	"Yaşanılan çevrede trafik veya endüstrinin neden olduğu hava kirliliği, çevre kirliliği veya diğer çevresel sorunların olup olmadığı" sorusuna, "Evet" yanıtını verenler "**1",** "Hayır" yanıtını verenler **"0", (Referans grubu**), değerini almıştır.
Hane halkı Tipi (type)	Bireyin hane halkı tipi, "Tek kişilik hane halkı tipi" ise **"0"** (**Referans grubu**)," İki kişilik hane haklı tipleri" ise **"1"**, "Diğer hane halkı tipleri" ise **"2"** değerini almıştır.

Kaynak: (TÜİK, 2017 veri setinden elde edilmiştir.)

Tablo 4.5'de ise 2017 yılına ait bağımlı ve bağımsız değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri yer almaktadır. Düzenlenmiş veriler ile hazırlanan bu tabloda, genç işsizlik en az 0, en fazla 1 değerini almaktadır. Eğitim düzeyi en az 0, en fazla 5 ve geçinebilme durumu değişkeni en az 0, en fazla 3 değerini alırken, yaş grubu, genel sağlık durumu ve hanehalkı tipi değişkenleri en az 0, en fazla 2 değerini almışlardır. Cinsiyet, medeni durum, fiziksel veya ruhsal sağlık durumu, sosyalleşme durumu, kültürel faaliyetlere katılabilme durumu, maddi yoksunluk, ev kullanım alanı, suç ve şiddet olayları ve çevresel sorunlar durumu gibi kukla değişkenler ise en az 0, en fazla 1 değerini almıştır.

Tablo 4.5: 2017 Yılı Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişkenler	**Minimum**	**Maximum**	**Ortalama**	**St. Hata**
yunem	0	1	0.187325	0.390197
edu	0	5	1.600614	1.091835
age	0	2	0.9349891	0.8386095
gender	0	1	0.5046031	0.4999933
marr	0	1	0.7010796	0.4577984
ment	0	1	0.0742139	0.2621264
health	0	2	0.1112619	0.3805105
exp	0	3	1.32535	0.9907149
social	0	1	0.1565689	0.3634046
cult	0	1	0.6265117	0.4837443
mate	0	1	0.1722612	0.3776185
space	0	1	0.2701905	0.4440712
crime	0	1	0.0981653	0.2975468
noise	0	1	0.2365052	0.4249484
type	0	2	1.751106	0.4614276

Kaynak: (TÜİK, 2017 veri setinden elde edilmiştir.)

4.3. Model, Analiz ve Bulgular

Çalışmada, hem 2013 yılı hem de 2017 yılı için eğitim düzeyi, yaş grubu, cinsiyet, medeni durum, genel sağlık durumu, fiziksel veya ruhsal sağlık durumu, geçinebilme durumu, sosyalleşme ve kültürel faaliyetlere katılabilme durumu, maddi yoksunluk, ev kullanım alanı, hanehalkı tipi, suç ve şiddet durumu ve çevresel sorunlar durumu değişkenlerinin, genç işsizliği üzerindeki etkisi modelin uyum iyiliği test edilerek Akaike Bilgi Kriterine[7] (AIC) göre karşılaştırması yapılan diğer modele göre daha küçük değer alan logit modeli ile tahmin edilmiştir. Tahmin edilen modeldeki katsayı sonuçlarının yorumlanabilmesi için her iki yılda da modellerin fark oranları ve marjinal etkileri hesaplanmış ve yorumlanmıştır. Son olarak 2013 ve 2017 yılları arasında bir karşılaştırma yapılmış ve 4 yıllık süreçte genç işsizliğin değişimi incelenmiştir.

2013 yılı için Genç İşsizlik Modeli şu şekilde kurulmuştur.

$$yunem_i = \beta_0 + \beta_1 edu_i + \beta_2 age_i + \beta_3 gender_i + \beta_4 marr_i + \beta_5 ment_i + \beta_6 health_i + \beta_7 exp_i + \beta_8 social_i + \beta_9 cult_i + \beta_{10} mate_i + \beta_{11} space_i + \beta_{12} crime_i + \beta_{13} noise_i + \beta_{14} type_i + \varepsilon_i$$

Modelde $yunem_i$: genç işsizlik, edu_i: eğitim düzeyi, age_i: yaş grubu, $gender_i$: cinsiyet, $marr_i$: medeni durum, $ment_i$: fiziksel veya ruhsal sağlık durumu, $health_i$: genel sağlık durumu, exp_i: geçinebilme durumu, $social_i$: sosyalleşme durumu, $cult_i$: kültürel faaliyetlere katılabilme durumu, $mate_i$: maddi yoksunluk, $space_i$: ev kullanım alanı durumu, $crime_i$: suç ve şiddet durumu, $noise_i$: çevresel sorunlar durumu ve $type_i$: hanehalkı tipini temsil eden değişkenlerdir.

[7] LR (Uyum İyiliği) testi sonuçlarına göre 2013 yılına ait logit modelin AIC değeri: 5650.052 ve probit modelin AIC değeri: 5652.394 iken 2017 yılına ait logit modelin AIC değeri: 6952.151 ve probit modelin AIC değeri: 6956.447'dir. 2013 ve 2017 LR test sonuçları ekler bölümünde yer almaktadır.

Tablo 4.6: 2013 Yılı Genç İşsizlik Modeli Logit Odds Oranları Sonuçları

Gözlem Sayısı: 7.732				**LR (21)=** 427.66
Pseudo R^2: 0.0710				**Prob**= 0.000
yunem	**Odds Oranı**	**St. Hata**	**z**	**P>|z|**
edu				
1	1.225749	0.1614348	1.55	0.122
2	2.041718	0.2910805	5.01	0.000
3	2.820725	0.4419847	6.62	0.000
age				
0	2.00602	0.2123259	6.58	0.000
1	1.698786	0.1439175	6.26	0.000
gender	1.048213	0.0784091	0.63	0.529
marr	1.553376	0.1066374	6.42	0.000
ment	1.056312	0.1760737	0.33	0.742
health				
1	1.35614	0.1852275	2.23	0.026
2	0.6882495	0.2049873	-1.25	0.210
exp				
1	0.9898287	0.274459	-0.04	0.971
2	2.399532	0.559022	3.76	0.000
3	2.885351	0.6635777	4.61	0.000
social	0.8387956	0.0769349	1.92	0.055
cult	1.144005	0.1074092	1.43	0.152
mate	1.984132	0.1761158	7.72	0.000
space	1.245598	0.0938873	2.91	0.004
crime	1.391752	0.1537935	2.99	0.003
noise	1.264013	0.1004229	2.95	0.003
type				
1	3.718447	1.598386	3.06	0.002
2	2.919747	1.258836	2.49	0.013
cons	0.0037196	0.0018738	-11.10	0.000

Tabloda 4.6'daki fark oranları bağımlı değişken için, genç bireyin işsiz olma olasılığının, olmama olasılığına oranını göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre, genç bireylerin eğitim durumları incelendiğinde genel ve mesleki teknik lise, yüksek okul, fakülte ve üzeri eğitim düzeyi mezunu genç bireylerin, okur-yazar olmayan ve bir okul bitirmeyen genç bireylere göre işsiz olma olasılıklarının daha fazla olduğu, eğitim düzeyi arttıkça gençlerin işsiz olma olasılıklarının da arttığı görülmektedir.

Yaş grubuna bakıldığında, 15-19 ve 20-24 yaş grubundaki genç bireylerin, referans grubu olan 25-29 yaş grubundaki bireylere göre işsiz olma olasılığı daha fazladır. Medeni durum incelediğinde, bekar, boşanmış ve eşi ölmüş olan genç bireylerin, evli

olan genç bireylere göre işsiz olma olasılıkları 1.55 kat daha fazladır. Sağlık durumuna bakıldığında, genel sağlık durumları orta, kötü ve çok kötü olan genç bireylerin, sağlık durumları iyi ve çok iyi olan bireylere göre işsiz olma olasılıkları daha fazladır. Gencin yaşadığı hanenin geliri ile gerekli harcamaları yapabilme durumunun gencin işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, gerekli harcamaları yapabilme durumunun biraz zor, zor ve çok zor olduğu hanelerde genç bireylerin işsiz olma olasılığının, kolay ve çok kolay olması durumuna göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, hanenin geçinebilme durumunun çok kolaydan, çok zora doğru değişmesi genç bireylerin işsiz olma olasılıklarını daha fazla artırmaktadır. Sosyalleşmek amacıyla, gencin arkadaşları veya ailesi ile bir araya gelebilme durumunun, genç bireylerin işsizliği üzerindeki etkisine bakıldığında, birlikte faaliyetlere katılamayan gençlerin işsiz olma olasılığı, faaliyetlere katılan gençlerin işsiz olma olasılığına göre 0.83 kat daha fazladır. Gençlerin küçük bir miktar parayı kendilerini iyi hissedebilmek amacıyla harcayabilmeleri durumuna bakıldığında, harcama yapamayan genç bireylerin, harcama yapabilen genç bireylere göre işsiz olma olasılığı 1.98 kat daha fazladır. Genç bireylerin oturdukları konutların kullanım alanlarının yeterli olup olmama durumunun, bireylerin işsizliği üzerindeki etkisine bakıldığında, oturulan hanede yeterli kullanım alanlarının olmaması, olmasına göre genç bireylerin işsizliğini 1.24 kat daha fazla artırmaktadır. Genç bireylerin yaşadıkları çevrede suç ve şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşıp karşılaşmamalarının gençlerin işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, suç ve şiddet olayları ile karşılaşan gençlerin, bu olaylar ile karşılaşmayan gençlere göre işsiz olma olasılıklarının 1.39 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Benzer şekilde gençlerin yaşadıkları çevrede hava kirliliği, çevre kirliliği ve diğer çevresel sorunların olup olmamasının genç bireylerin işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, çevresinde bu sorunları yaşayan gençlerin işsiz olma olasılıklarının, bu sorunları yaşamayan gençlere göre 1.26 kat daha olduğu görülmüştür. Hanehalkı tipinin genç işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, kalabalık aile yapısına sahip olan genç bireylerin işsiz olma olasılıkları, tek kişilik aile yapısına sahip olan gençlere göre işsiz olma olasılıklarından daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7: 2013 Yılı Genç İşsizlik Modeli Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları

Gözlem Sayısı: 7732				
	dy/dx	**St. Hata**	**z**	**P>|z|**
Edu				
1	0.0170294	0.0104985	1.62	0.105
2	0.0718627	0.0129982	5.53	0.000
3	0.116443	0.0166864	6.98	0.000
age				
0	0.0750031	0.0121509	6.17	0.000
1	0.053842	0.0086077	6.26	0.000
gender	0.0050747	0.0080612	0.63	0.529
marr	0.0474658	0.007383	6.43	0.000
ment	0.0059041	0.017964	0.33	0.742
health				
1	0.0358448	0.0173315	2.07	0.039
2	-0.0351034	0.0246035	-1.43	0.154
exp				
1	-0.0005564	0. 0151089	-0.04	0.971
2	0.0690194	0.0141395	4.88	0.000
3	0.0900241	0.0135488	6.64	0.000
social	0.0189449	0.0098836	1.92	0.055
cult	0.014499	0.0101163	1.43	0.152
mate	0.0738429	0.0095399	7.74	0.000
space	0.0236683	0.008121	2.91	0.004
crime	0.0356253	0.0119005	2.99	0.003
noise	0.0252499	0.0085584	2.95	0.003
type				
1	0.1035999	0.0204447	5.07	0.000
2	0.0764775	0.0198846	3.85	0.000

Tablo 4.7'deki marjinal etkiler analiz sonuçlarına göre 2013 yılı için diğer değişkenler sabit tutulduğunda, eğitim düzeyindeki 1 birimlik artış genç bireylerin işsiz olma olasılığını genel, mesleki ve teknik lise düzeyinde %7, yüksek okul, fakülte ve üzeri eğitim düzeyinde %11 artırmaktadır. Benzer şekilde genç bireylerin yaşlarındaki 1 birimlik artış gencin işsiz olma olasılığını, 15-19 yaş grubunda %7 ve 20-24 yaş grubunda ise %5 artırmaktadır. Medeni duruma göre, bekar, boşanmış, eşi ölmüş olan genç bireylerin evli olan genç bireylere göre işsiz olma olasılıkları %4 daha fazladır. Genel sağlık durumuna göre ise sağlık durumu orta düzeyde olan genç bireylerin işsiz olma olasılığı, sağlık durumu iyi ve çok iyi olan gençlere göre %3 daha fazladır. Hanenin geliri ile geçinebilme durumuna göre, hanenin gelirindeki 1 birimlik artış

gencin işsiz olma olasılığını, biraz zor geçinebilme durumunda %6, zor ve çok zor geçinebilme durumunda ise %9 artırmaktadır.

Genç bireylerin sosyal faaliyetlere katılabilme durumuna göre sosyal faaliyetlere katılamayan gençlerin işsiz olma olasılığı, sosyal faaliyetlere katılan gençlere göre %1 daha fazladır. Benzer şekilde gençlerin kendilerini iyi hissedebilmek için harcama yapabilmeleri durumuna bakıldığında, harcama yapamayan gençlerin, harcama yapabilen gençlere göre işsiz olma olasılığı %7 daha fazladır. Ayrıca genç bireylerin oturdukları konutların kullanım alanlarının yeterli olmaması, yeterli olması durumuna göre gencin işsiz olma olasılığını %2 artırmaktadır. Yaşadıkları çevrede suç ve şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşan genç bireylerin, bu olaylar ile karşılaşmayan gençlere göre işsiz olma olasılığı %3 daha fazladır. Benzer şekilde yaşadıkları çevrede hava kirliliği, çevre kirliliği ve diğer çevresel sorunların bulunduğu genç bireylerin, çevresinde bu sorunlar bulunmayan gençlere göre işsiz olma olasılıkları %2 daha fazladır. Gencin sahip olduğu hane halkı tipine göre, kalabalık aile yapısına sahip olan genç bireylerin işsiz olma olasılıkları, tek kişilik aile yapısına sahip olan genç bireylere göre daha fazladır.

2017 yılı için Genç İşsizlik Modeli şu şekilde kurulmuştur:

$$yunem_i = \beta_0 + \beta_1 edu_i + \beta_2 age_i + \beta_3 gender_i + \beta_4 marr_i + \beta_5 ment_i + \beta_6 health_i + \beta_7 exp_i + \beta_8 social_i + \beta_9 cult_i + \beta_{10} mate_i + \beta_{11} space_i + \beta_{12} crime_i + \beta_{13} noise_i + \beta_{14} type_i + \varepsilon_i$$

Modelde $yunem_i$: genç işsizlik, edu_i: eğitim düzeyi, age_i: yaş grubu, $gender_i$: cinsiyet, $marr_i$: medeni durum, $ment_i$: fiziksel veya ruhsal sağlık durumu, $health_i$: genel sağlık durumu, exp_i: geçinebilme durumu, $social_i$: sosyalleşme durumu, $cult_i$: kültürel faaliyetlere katılabilme durumu, $mate_i$: maddi yoksunluk, $space_i$: ev kullanım alanı durumu, $crime_i$: suç ve şiddet durumu, $noise_i$: çevresel sorunlar durumu ve $type_i$: hanehalkı tipini temsil eden değişkenlerdir.

Tablo 4.8: 2017 Yılı Genç İşsizlik Modeli Logit Odds Oranları Sonuçları

Gözlem Sayısı: 7858				**LR(23):** 686.00
Pseudo R^2: 0.000				**Prob:** 0.000
yunem	**Odds Oranı**	**St. Hata**	**z**	**P>|z|**
edu				
1	1.05274	0.1422393	0.38	0.704
2	1.395333	0.1993052	2.33	0.020
3	2.02673	0.3223475	4.44	0.000
4	2.560247	0.4000256	6.02	0.000
5	1.888789	0.8821776	1.36	0.173
age				
0	1.606115	0.1619994	4.70	0.000
1	1.614596	0.1226024	6.31	0.000
gender	0.9572531	0.0651486	-0.64	0.521
marr	2.90801	0.255941	12.13	0.000
ment	0.9303087	0.1469031	-0.46	0.647
health				
1	1.359951	0.183675	2.28	0.023
2	2.285035	0.618353	3.05	0.002
exp				
1	1.422249	0.1188894	4.21	0.000
2	1.947406	0.1907324	6.81	0.000
3	2.679568	0.2687551	9.83	0.000
social	1.146523	0.1166867	1.34	0.179
cult	1.145286	0.080891	1.92	0.055
mate	1.961522	0.1931685	6.84	0.000
space	1.183557	0.0840574	2.37	0.018
crime	1.117074	0.1150438	1.08	0.282
noise	0.9455799	0.0704815	-0.75	0.453
type				
1	6.634801	2.443425	5.14	0.000
2	6.424926	2.378366	5.03	0.000
cons	0.0042309	0.0017132	-13.50	0.000

Tablo 4.8'deki fark oranları bağımlı değişken için, genç bireyin işsiz olma olasılığının, olmama olasılığına oranını göstermektedir. Analiz sonuçlarına göre, genç bireylerin eğitim durumları incelendiğinde genel ve mesleki teknik lise, yüksek okul, fakülte mezunu genç bireylerin, okur-yazar olmayan ve bir okul bitirmeyen genç bireylere göre işsiz olma olasılıklarının daha fazla olduğu, eğitim düzeyi arttıkça gençlerin de işsiz olma olasılıklarının arttığı görülmektedir.

Yaş grubuna bakıldığında, 15-19 ve 20-24 yaş grubundaki genç bireylerin, 25-29 yaş grubundaki bireylere göre işsiz olma olasılığı daha fazladır. Medeni durum incelediğinde, bekar, boşanmış ve eşi ölmüş olan genç bireylerin, evli olan genç bireylere göre işsiz olma olasılıkları 2.90 kat daha fazladır. Sağlık durumuna bakıldığında, genel sağlık durumları orta, kötü ve çok kötü olan genç bireylerin, sağlık durumları iyi ve çok iyi olan bireylere göre işsiz olma olasılıkları daha fazladır. Gencin yaşadığı hanenin geliri ile gerekli harcamaları yapabilme durumunun gencin işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, gerekli harcamaları yapabilme durumunun biraz zor, zor ve çok zor olduğu hanelerde genç bireylerin işsiz olma olasılıklarının, kolay ve çok kolay olması durumuna göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, hanenin geçinebilme durumunun çok kolaydan, çok zora doğru değişmesi genç bireylerin işsiz olma olasılığını daha fazla artırmaktadır. Kültürel faaliyetlere (sinema, konser, spor gibi) katılmanın genç bireylerin işsizliği üzerindeki etkisine bakıldığında, faaliyetlere katılmayan gençlerin işsiz olma olasılığının, faaliyetlere katılan gençlerin işsiz olma olasılığına göre 1.14 kat daha fazladır. Gençlerin küçük bir miktar parayı kendilerini iyi hissedebilmek amacıyla harcayabilmeleri durumuna bakıldığında, harcama yapamayan genç bireylerin, harcama yapabilen genç bireylere göre işsiz olma olasılığı 1.96 kat daha fazladır. Genç bireylerin oturdukları konutların kullanım alanlarının yeterli olup olmama durumunun, bireylerin işsizliği üzerindeki etkisine bakıldığında, oturulan hanede yeterli kullanım alanlarının olmaması, olmasına göre genç bireylerin işsizliğini 1.18 kat daha fazla artırmaktadır. Hanehalkı tipinin genç işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, kalabalık aile yapısına sahip olan genç bireylerin işsiz olma olasılıkları, tek kişilik aile yapısına sahip olan gençlere göre işsiz olma olasılıklarından daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 4.9: 2017 Yılı Genç İşsizlik Modeli Marjinal Etkiler Analiz Sonuçları

Gözlem Sayısı: 7858				
	dy/dx	**St. Hata**	**z**	**P>|z|**
edu				
1	0.0059199	0.0153854	0.38	0.700
2	0.0416946	0.016853	2.47	0.013
3	0.0978499	0.0208455	4.69	0.000
4	0.1378904	0.020883	6.60	0.000
5	0.0864919	0.0725712	1.19	0.233
age				
0	0.0647398	0.0143561	4.51	0.000
1	0.0655553	0.0103391	6.34	0.000
gender	-0.0060602	0.0094402	-0.64	0.521
marr	0.148075	0.0120318	12.31	0.000
ment	-0.0100207	0.0219037	-0.46	0.647
health				
1	0.0454487	0.0212352	2.14	0.032
2	0.136955	0.0516652	2.65	0.008
exp				
1	0.0428392	0.0098408	4.35	0.000
2	0.0890263	0.0133123	6.69	0.000
3	0.143482	0.0151269	9.49	0.000
social	0.0189672	0.0141133	1.34	0.179
cult	0.0188175	0.0097917	1.92	0.055
mate	0.0934558	0.0135387	6.90	0.000
space	0.023377	0.0098415	2.38	0.018
crime	0.0153577	0.0142828	1.08	0.282
noise	-0.0077621	0.0103387	-0.75	0.453
type				
1	0.1555688	0.0148716	10.46	0.000
2	0.1510115	0.0146653	10.30	0.000

Tablo 4.9' daki marjinal etkiler analiz sonuçlarına 2017 yılı için diğer değişkenler sabit tutulduğunda, eğitim düzeyindeki 1 birimlik artış genç bireylerin işsiz olma olasılığını mesleki ve teknik lise düzeyinde %4, yüksek okul düzeyinde %9 ve fakülte düzeyinde %13 artırmaktadır. Benzer şekilde genç bireylerin yaşlarındaki 1 birimlik artış gencin işsiz olma olasılığını, 15-19 yaş grubunda %6.4 ve 20-24 yaş grubunda ise % 6,5 artırmaktadır. Medeni duruma göre, bekar, boşanmış, eşi ölmüş olan genç bireylerin evli olan genç bireylere göre işsiz olma olasılıkları %14 daha fazladır. Genel sağlık durumuna göre ise gencin sağlık durumundaki 1 birimlik artış gencin işsiz olma olasılığını, orta düzeyde sağlık durumunda %4, kötü ve çok kötü düzeyde sağlık

durumunda %13 artırmaktadır. Hanenin geliri ile geçinebilme durumuna göre, hanenin gelirindeki 1 birimlik artış gencin işsiz olma olasılığını biraz kolay geçinebilme durumunda %4, biraz zor geçinebilme durumunda %8, zor ve çok zor geçinebilme durumunda ise %14 artırmaktadır. Genç bireylerin kültürel faaliyetlere katılabilme durumuna göre kültürel faaliyetlere katılmayan gençlerin işsiz olma olasılığı, sosyal faaliyetlere katılan gençlere göre %1 daha fazladır. Benzer şekilde gençlerin kendilerini iyi hissedebilmek için harcama yapabilmeleri durumuna bakıldığında, harcama yapamayan gençlerin, harcama yapabilen gençlere göre işsiz olma olasılığı %9 daha fazladır. Ayrıca genç bireylerin oturdukları konutların kullanım alanlarının yeterli olmaması, gencin işsiz olma olasılığını %2 artırdığı ve gencin sahip olduğu hane halkı tipine göre, kalabalık aile yapısına sahip olan genç bireylerin işsiz olma olasılığı, tek kişilik aile yapısına sahip olan genç bireylere göre %15 daha fazladır.

Analiz sonuçlarına göre, eğitim düzeyi, medeni durum, geçinebilme durumu, sosyalleşme, genel sağlık durumu, kültürel faaliyetlere katılabilme durumu, maddi yoksunluk, yaş grubu, hanehalkı tipi, oturulan konuttaki kullanım alanlarının, yaşanılan çevredeki suç ve şiddet olaylarının, gürültü, çevre ve hava kirliliğinin genç bireylerin işsizliği üzerinde etkili ve anlamlı değişkenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki yıl içinde cinsiyet ve bireyin fiziksel ve ruhsal sağlık durumu modelde anlamsız olduğu için genç işsizliği üzerindeki etkisi incelenememiş ve yorumlanamamıştır. Analizde elde edilen bulgular literatürde sosyo-ekonomik boyutta genç işsizliği üzerine yapılan çalışmalar ile benzerlik ve farklılıklara sahiptir. 2013 ve 2017 yılı analiz sonuçlarına göre, eğitim düzeyi incelendiğinde, genç bireylerin eğitim düzeyleri yükseldikçe işsiz olma olasılıkları da artmaktadır. Bu sonuca paralel olarak marjinal etkiler analizi sonuçlarına göre de gençlerin eğitim düzeylerindeki 1 birimlik artış işsiz olma olasılıklarını artırmaktadır. Bu durum eğitim düzeyi yükseldikçe genç bireylerin kendilerini bilgi, beceri ve yetenek yönünden daha donanımlı görmeleri sebebiyle iş konusunda daha seçici olmaları ile açıklanmaktadır. Eğitim düzeyi ile ilgili bu sonuçlar, genç işsizliği üzerine yapılan Aydos (2018), Görmüş (2019), Selim vd. (2014), Taşçı ve Darıcı (2010) ve Taşçı ve Tansel (2005) 'in çalışmalarında elde ettikleri sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Aydos (2018) çalışmasında, 15-29 yaş aralığındaki genç bireylerin mezun oldukları eğitim düzeylerine göre eğitimsiz, ilköğretim, lise ve üniversite mezunu genç bireyler arasında, yüksek eğitimli üniversite

mezunu gençlerin işsiz olma olasılıklarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Selim vd. (2014), çalışmalarında eğitim düzeylerine göre, okur yazar olmayanlar ile karşılaştırıldığında en yüksek işsiz olma olasılığının üniversite mezunu olan gençlerde görüldüğünü belirtmişlerdir. Görmüş (2019) ve Taşçı ve Darıcı (2010) çalışmalarında, 15-24 yaş aralığındaki genç bireylerde eğitim seviyesi okuryazar olmayandan, üniversite mezunu olanlara doğru eğitim seviyesi yükseldikçe gençlerin işsiz olma olasılıklarının arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Diğer taraftan eğitim düzeyi ile ilgili, Doku vd. (2019), Msigwa ve Kipesha (2013), Ünal (2019), Yu ve Sun (2018)'nın yapmış oldukları çalışmalarda elde ettikleri sonuçlar bu analizin sonuçları ile farklılık göstermektedir. Doku vd. (2019), çalışmalarında 16-28 yaş aralığındaki genç bireylerde düşük eğitim seviyesi ve okul başarısının genç bireylerin işsizliğini artırdığı, eğitim seviyeleri yükseldikçe gençlerin işsiz olma olasılıklarının azalacağı sonucuna ulaşmışlardır. Msigwa ve Kipesha (2013), 15-34 yaş aralığında Tanzanya'da, Ünal (2019), 15-29 yaş aralığı için Türkiye'de ve Yu ve Sun (2018), 18-29 yaş aralığı için ABD'de eğitim düzeyi arttıkça genç bireylerin işsiz olma olasılıklarının azalacağı sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmamızda elde edilen sonuçlara göre genel ve mesleki teknik lise ile yüksekokul, fakülte ve üzeri eğitim düzeylerinin genç işsizliği üzerindeki etkisinin okur-yazar olmayan, okur- yazar olup bir okul bitirmeyen ve ilkokul düzeylerinin etkisinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda eğitim düzeyi yükseldikçe, gencin işsiz olma olasılığının yükseldiği, eğitim düzeylerindeki artış ile genç işsizliği arasında pozitif bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. 2013 yılından 2017 yılına gelindiğinde ise 4 yıllık süreçte eğitim düzeyleri değişkeni incelendiğinde, eğitim düzeyindeki 1 birimlik artış 2017 yılında gencin işsiz olma olasılığını, 2013 yılına göre daha yüksek oranda etkilediği görülmektedir.

2013 ve 2017 yılı analiz sonuçlarına göre yaş grupları değişkeni incelendiğinde, yaş gruplarının genç işsizliği üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu ve genç bireylerin yaşları arttıkça işsiz olma olasılıklarının azaldığı görülmektedir. Marjinal etkiler analizi sonuçları da bu sonucu destekler niteliktedir. Marjinal etkiler sonucuna göre genç bireylerin yaşlarındaki 1 birimlik artış gençlerin işsiz olma olasılıklarını azaltmaktadır. Her iki yıl içinde, 15-19 ve 20-24 yaş gruplarındaki gençlerin işsiz olma olasılıkları 25-29 yaş grubundaki gençlere göre daha yüksektir. Bu sonuç dünya

genelinde eğitim sürelerinin ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte 25 yıllık bir süreci aşması ile yakından ilgilidir (Yentürk ve Başlevent, 2007, s. 2-5). Yaş değişkeniyle ilgili elde edilen bu bulgular, Ünal (2019)'ın çalışmasıyla benzerlik gösterirken, Aydos (2018) ve Görmüş (2019)'ün çalışmalarından farklılaşmaktadır. Ünal (2019), çalışmasında 15-29 yaş aralığındaki genç bireylerde, 15-19 yaş grubundaki gençlerin 20-24 yaş grubundakilere göre, 20-24 yaş grubundaki gençlerin ise 25-29 yaş grubundakilere göre işsiz olma olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aydos (2018) ve Görmüş (2019) ise yapmış oldukları çalışmalar sonucunda 15-29 yaş aralığındaki genç bireylerin yaşları artıkça işsiz olma olasılıklarının da artacağı sonucunu elde etmişlerdir. Çalışmamızda elde edilen sonuçlara göre 15-19 ve 20-24 yaş gruplarının genç işsizliği üzerindeki etkisinin 25-29 yaş grubunun etkisinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre yaş arttıkça, gencin işsiz olma olasılığı azalmaktadır. 2013 yılından 2017 yılına gelindiğinde ise yaştaki 1 birimlik artışın 2013 yılında gencin işsiz olma olasılığını, 2017 yılına göre daha yüksek oranda etkilediği söylenebilir.

Çalışmada kullanılan bir diğer değişken olan medeni durumun, genç işsizliği üzerindeki anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu görülmektedir. Hem 2013 hem de 2017 yılında, medeni durumu bekar, boşanmış, eşi ölmüş ve ayrı yaşıyor olan genç bireylerin, evli olan genç bireylere göre işsiz olma olasılıkları daha yüksektir. Bu sonuçlar marjinal etkiler analizi sonuçları ile desteklenmektedir. Analiz sonuçlarına göre yıllar içerisinde medeni durumun genç işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, medeni durumun bekar, boşanmış, eşi ölmüş ve ayrı yaşıyor olmasının 2017 yılında gencin işsiz olma olasılığını, 2013 yılına göre daha yüksek oranda etkilediği söylenebilmektedir. Medeni durum değişkeniyle ilgili elde edilen bu bulgular, Aydos (2018), Görmüş (2019), Msigwa ve Kipesha (2013), Ünal (2019) ve Taşçı ve Darıcı (2010)'nın yapmış oldukları çalışmalarda elde ettikleri sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Aydos (2018), Görmüş (2019), Ünal (2019), Taşçı ve Darıcı (2010), çalışmalarında Türkiye'de bekar, boşanmış olan genç bireylerin, evli olan genç bireylere göre genç işsiz olma olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Msigwa ve Kipesha (2013) ise çalışmalarında Tanzanya'da bekar olan genç bireylerin işsiz olma olasılıklarının, evli ve boşanmış olan gençlere göre yüksek olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Sağlık durumu değişkenine bakıldığında ise, bireyin genel sağlık durumunun genç işsizliği üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu görülmektedir. Genç bireylerin genel sağlık durumu çok iyiden, çok kötüye doğru değiştikçe genç işsiz olma olasılıkları artmaktadır. 2013 ve 2017 analiz sonuçlarına göre gencin sağlık durumunun fena değil, kötü ve çok kötü olması, iyi ve çok iyi olması durumuna göre gencin işsiz olma olasılığını daha yüksek oranda etkilemektedir. Bu bulgular marjinal etkiler analizi sonuçları ile doğrulanmaktadır. Marjinal etkiler analizi sonucuna göre sağlık durumundaki 1 birimlik artış gencin işsiz olma olasılığını azaltmaktadır. Sağlık durumu ile ilgili elde edilen bu sonuçlar, Doku vd. (2014), Selim vd. (2014) ve Ünal (2019)'ın çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Doku vd. (2014), çalışmalarında Finlandiya'da sağlık durumu kötü ve orta düzeyde olan genç bireylerin, iyi olanlara işsiz olma olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşırken, Selim vd. (2014) ve Ünal (2019), ise çalışmalarında Türkiye'de genç bireylerin sağlık durumlarının iyiden kötüye doğru gitmesinin işsiz olma olasılıklarını arttıracağı sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmamızda elde edilen analiz sonuçlarına göre yıllar içerisinde sağlık durumunun genç işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, sağlık durumunun kötü ve çok kötü olmasının 2017 yılında gencin işsiz olma olasılığını, 2013 yılına göre daha yüksek oranda etkilediği görülmektedir.

Hanede elde edilen gelir ile geçinebilme durumunun, genç işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, geçinebilme durumunun genç işsizliği üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu görülmektedir. Hanede elde edilen gelir ile geçinebilme durumu çok kolaydan çok zora doğru gittikçe genç bireylerin işsiz olma olasılıkları da artmaktadır. 2013 yılında geçinebilme durumunun, biraz zor, zor ve çok zor olması, kolay ve çok kolay olması durumuna göre genç bireylerin işsiz olma olasılıklarını daha yüksek oranda etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. 2017 yılında ise geçinebilme durumunun biraz kolay, biraz zor, zor ve çok zor olması, kolay ve çok kolay olması durumuna göre genç bireylerin işsiz olma olasılıklarını daha yüksek oranda etkilemektedir. Bu bulgular marjinal etkiler analizi sonuçları ile desteklenmektedir. Her iki yılın analiz sonuçlarına göre hanenin gelirindeki 1 birimlik artış gencin işsiz olma olasılığını azaltmaktadır. Geçinebilme durumu değişkeni ile ilgili elde edilen bu sonuçlar, Ünal (2019), Spengler ve Entorf (2000) ve Yu ve Sun (2018)'un çalışmaları ile benzerlik göstermektedir. Ünal (2019), çalışmasında Türkiye'de hanenin geliri ile geçinme durumu kolaydan

zora doğru gittikçe genç bireylerin işsiz olma olasılıklarının artacağı sonucuna ulaşmıştır. Spengler ve Entorf (2000), çalışmalarında Almanya'da ekonomik durumu kötü olan ve gelir yoksunluğu yaşayan ailelerdeki genç bireylerin işsiz olma olasılıklarının ekonomik durumu ve gelir durumu iyi olan ailelerde yaşayan gençlere göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Yu ve Sun (2018) çalışmalarında, ABD'de düşük gelir düzeyine sahip olan ailelerdeki genç bireylerin, orta ve yüksek gelir düzeyine sahip olan ailelerdeki gençlere göre işsiz olma olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmamızdaki bulgulara göre 2013 yılından 2017 yılına gelindiğinde ise geçinebilme durumundaki 1 birimlik artışın 2017 yılında gencin işsiz olma olasılığını, 2013 yılına göre daha yüksek oranda etkilediği söylenebilmektedir.

Sosyalleşme durumu değişkeninin genç işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, 2013 yılı için yapılan analizde genç bireylerin sosyalleşmek amacıyla ailesi, akrabaları ya da arkadaşları ile vakit geçirmesinin işsiz olma olasılıklarını azalttığı sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç marjinal etkiler analizi sonuçları ile destelenmektedir. Sonuç olarak sosyalleşme durumunun genç işsizliği üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu, sosyal faaliyetlere katılmayan genç bireylerin işsiz olma olasılıklarının, sosyal faaliyetlere katılan gençlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 2017 yılı analiz sonuçlarına göre ise sosyalleşme durumu değişkeni, genç işsizliği üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Çalışmada kullanılan bir diğer değişken olan kültürel faaliyetlere katılabilme durumu değişkeni ile kültürel faaliyetlere katılabilme durumunun genç işsizliği üzerindeki etkisi incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre 2013 yılı için kültürel faaliyetlere katılabilme durumunun genç işsizliği üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmazken, 2017 yılı sonuçlarına göre kültürel faaliyetlere katılmanın genç bireylerin işsiz olma olasılıklarını azalttığı sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç marjinal etkiler analizi sonuçları ile desteklenmektedir. Bu sonuca göre, kültürel faaliyetlere katılmayan genç bireylerin işsiz olma olasılıklarının, faaliyetlere katılan gençlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmada kullanılan maddi yoksunluk değişkeni ile genç bireylerin küçük bir miktar parayı kendilerini iyi hissedebilmek amacıyla harcama yapabilme durumunun genç

işsizliği üzerindeki etkisi incelenmiştir. Hem 2013 hem de 2017 yılı için yapılan analizde maddi yoksunluk değişkeninin genç işsizliği üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre maddi yoksunluk yaşayan genç bireylerin, maddi yoksunluk yaşamayan genç bireylere göre işsiz olma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. 2013 yılından 2017 yılına gelindiğinde ise 4 yıllık dönemde maddi yoksunluk değişkeni incelendiğinde, maddi yoksunluğun 2017 yılında genç bireylerin işsiz olma olasılıklarını, 2013 yılına göre daha yüksek oranda etkilediği söylenebilmektedir.

Genç bireylerin oturdukları konutlardaki kullanım alanlarının yeterli olup olmama durumunun genç işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, konutun kullanım alanlarının genç işsizliği üzerinde etkili ve anlamlı bir değişken olduğu görülmektedir. Her iki yıl için yapılan analiz sonuçlarına göre oturulan konutta kullanım alanlarının yeterli olmaması durumunun, kullanım alanlarının yeterli olması durumuna göre genç bireylerin işsiz olma olasılıklarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar marjinal etkiler analizi sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Genç bireylerin sahip oldukları hanehalkı tipinin, genç işsizliği üzerindeki etkisinin incelendiği hanehalkı tipi değişkeninin hem 2013 hem de 2017 yılı analizinde genç bireylerin işsiz olma olasılıkları üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre hanehalkı kalabalıklaştıkça gencin işsiz olma olasılığı da artmaktadır. Kalabalık aile yapısına sahip gençlerin işsiz olma olasılıkları, tek kişilik aile yapısına sahip olan gençlere göre daha yüksektir. 2013 yılından 2017 yılına gelindiğinde ise sahip olunan hanehalkı tipinin 2017 yılında gencin işsiz olma olasılığını, 2013 yılına göre daha yüksek oranda etkilediği söylenebilmektedir.

Genç bireylerin yaşadıkları çevrede suç ve şiddet olayları ile karşılaşma durumunun genç işsizliği üzerindeki etkisinin incelendiği, suç ve şiddet değişkeninin 2013 yılı için yapılan analizde genç işsizliği üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Analiz sonucuna göre, yaşadıkları çevrelerde suç ve şiddet olayları ile karşılaşan genç bireylerin işsiz olma olasılıklarının, suç ve şiddet olayları ile karşılaşılmayan çevrelerde yaşayan gençlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada elde edilen bu bulgular Eren ve Özkılbaç (2020) ve Spenler ve Enfort (2000)'un çalışmalarında elde ettikleri sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Eren ve Özkılbaç (2020) çalışmalarında

Türkiye'de 2014-2018 dönemi arasında genç işsizliği ile suç düzeyi arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu ve genç bireylerin işsiz olma olasılıklarının azalması durumunda suç düzeylerinin de azalacağı sonucuna ulaşmışlardır. Spenler ve Enfort (2000) ise çalışmalarında Almanya'da genç bireylerin işsiz kalması sonucu ortaya çıkan gelir yoksunluğu nedeniyle suç işleme olasılıklarının artacağı sonucunu elde etmişlerdir. Benzer şekilde genç bireylerin yaşadıkları çevrede hava kirliliği, çevre kirliliği ve diğer çevresel sorunların bulunmasının genç işsizliği üzerindeki etkisi incelendiğinde, gürültü ve kirlilik değişkeninin genç işsizliği üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre çevresinde gürültü ve kirlilik sorunları bulunan genç bireylerin, çevresinde bu sorunlar bulunmayan gençlere göre işsiz olma olasılıkları daha yüksektir. Bu sonuçlar marjinal etkiler analizi sonuçları ile desteklenmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde genç işsizliği sorununun dünya genelinde ciddi boyutlara ulaştığı ve kronikleşmiş bir sorun haline dönüştüğü görülmektedir. ILO ve UN'un verileri incelendiğinde dünya genelinde genç işsizlik oranlarının, genel işsizlik oranlarından yaklaşık olarak iki kat daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Bu durum Türkiye gibi yüksek genç nüfus potansiyeline sahip ülkelerde genç bireylerin ekonomik, sosyolojik, demografik ve psikolojik anlamda birçok sorun ile karşılaşmasına ve yetişkin bireylere kıyasla bu sorunlardan daha fazla etkilenmesine yol açmaktadır. Gençlerin işsiz kalmasına neden olan faktörler ekonomik boyutta makro ve mikro iktisadi perspektiften birçok çalışma ile analiz edilmiştir. Genel olarak toplam talep yetersizliği, ekonomik krizler, eğitimden işe geçiş sürecinde yaşanan zorluklar, işgücü piyasasında uygulanan yanlış politikalar, genç nüfusun büyüklüğü ve gençlere ait nitelikler gibi sorunların genç bireylerin işsiz kalmaları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Ancak genç işsizliği içerisinde sadece ekonomik değil, fizyolojik, demografik, sosyolojik ve psikolojik sorunları da içeren çok boyutlu bir olgudur. Bu sebeple gençlerin sahip oldukları karakteristik, demografik, fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik özelliklerinin genç işsizliği üzerindeki etkilerinin incelenmesi, genç işsizliği sorununun anlaşılması ve çözüm yolları geliştirilebilmesi açısından son derece önemlidir. Sosyo-ekonomik anlamda bu etkiyi inceleyen çalışmaların literatürde eksik kalmış olması, genç işsizliği üzerine mikro iktisadi boyutta bu çalışmayı özgün kılmaktadır.

Bu doğrultuda Türkiye'de genç işsizliğin sosyo-ekonomik belirleyicilerinin net bir şekilde incelenebilmesi ve anlaşılabilmesi için çalışmada, bireylerin ekonomik, fizyolojik, demografik, sosyolojik ve psikolojik durumları hakkında pek çok bilgiyi barındıran TÜİK tarafından hazırlanan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın 2013 ve 2017 yıllarına ait mikro-kesit verileri kullanılmıştır. Çalışma logit modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Bağımlı değişken olan genç işsizliği tüm yaş grupları içerisinden 15-29 yaş grubu ayrıştırılarak bireyin iş durumunu ifade eden farklı cevapların birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Bağımsız değişkenler ise veri seti yapısı içerisindeki yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, genel sağlık durumu, fiziksel ve ruhsal sağlık durumu, elde edilen gelir ile geçinebilme durumu, sosyalleşme durumu, kültürel faaliyetlere katılabilme durumu, maddi yoksunluk, oturulan

konuttaki kullanım alanlarının durumu, yaşanılan çevrede suç ve şiddet olayları karşılaşıp karşılaşmama durumu, gürültü ve çevre kirliliğinin olma ve olmama durumu ve hanehalkı tipi değişkenlerinden oluşmaktadır ve analizde bu değişkenlerin genç işsizliği üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, 2013 ve 2017 yıllarına ait modellerde, yaş grupları incelendiğinde 15-19 ve 20-24 yaş gruplarındaki genç bireylerin işsiz olma olasılıkları 25-29 yaş grubundaki bireylere göre daha yüksektir. Tüm yaş grupları genç bireylerin işsiz olma olasılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Medeni durum incelendiğinde, bekar, eşi ölmüş, boşanmış ve ayrı yaşıyor olan genç bireylerin işsiz olma olasılıklarının, evli olan genç bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum evli olan genç bireylerin ailelerine karşı olan sorumlulukları sebebiyle çalışma konusunda daha istekli ve iş seçimi konusunda daha az seçici olmaları ile açıklanabilir.

Genç bireylerin eğitim düzeyleri incelendiğinde ise genel ve mesleki teknik lise, yüksek okul, fakülte ve üzeri eğitim düzeylerine sahip olan genç bireylerin işsiz olma olasılıkları, okur-yazar olmayan ve okur-yazar olup bir okul bir okul bitirmeyen gençlere göre daha yüksektir. İlkokul ve ortaokul düzeyi hariç tüm eğitim düzeylerinin genç bireylerin işsiz olma olasılığı üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Genç bireylerin genel sağlık durumlarının çok iyi durumdan, çok kötü durumuna doğru değişmesi işsiz olma olasılıklarını artırmaktadır. Hanenin elde ettiği gelir ile geçinebilme durumunun çok kolaydan, çok zora doğru düşmesi, yani geçinebilme durumunun zorlaşması genç bireylerin işsiz olma olasılıklarını artırmaktadır. Sosyalleşme ve kültürel faaliyetlere katılabilme durumu olmayan genç bireylerin, işsiz olma olasılıkları sosyalleşen ve kültürel faaliyetlere katılan gençlere göre daha yüksektir. Genç bireylerin maddi yoksunluk yaşama durumunun genç işsizliği üzerinde önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir. Maddi yoksunluk yaşayan gençlerin işsiz olma olasılıkları, maddi yoksunluk yaşamayan gençlere göre daha yüksektir. Oturulan konuttaki kullanım alanlarının yeterli olması durumunda, genç bireylerin işsiz olma olasılıkları daha düşüktür. Gençlerin sahip oldukları hanehalkı tipi, genç işsizliği üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Hanehalkı kalabalıklaştıkça gençlerin işsiz olma olasılıkları artmaktadır. Bu durum gencin sahip olduğu ailenin kalabalık olması sebebiyle aile içinde daha az sorumluluk alması ve çalışma zorunluluğu hissetmemesi ile açıklanabilir.

2013 yılına ait modelde genç bireylerin yaşadıkları çevrede suç ve şiddet olayları ile karşılaşma durumu, genç işsizliği üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Çevresinde suç ve şiddet olayları ile karşılaşan gençlerin, bu olaylar ile karşılaşmayan gençlere göre işsiz olma olasılıkları daha yüksektir. Yaşanılan çevrede gürültü ve kirlilik olaylarının yaşanması durumunun ise genç işsizliği üzerinde anlamlı olduğu ve gencin işsiz olma olasılığını artırdığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak yaşın, medeni durumun, eğitim düzeylerinin, genel sağlık durumunun, geçinebilme durumunun, sosyalleşme ve kültürel faaliyetlere katılabilme durumunun, maddi yoksunluğun, konuttaki kullanım alanlarının, hanehalkı tipinin, suç ve şiddet olaylarının, gürültü ve kirliliği gibi değişkenlerin genç işsizliği üzerinde anlamlı ve belirleyici bir etkiye sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.

Bu doğrultuda analiz sonuçlarından elde edilen bulgular neticesinde genç işsizliği sorununun çözümü için genç işsizliği üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olan tüm bu faktörlere yönelik gerekli önlemlerin alınması ve belirlenecek uygun politikalar aracılığıyla iyileştirmelerin yapılması gerektiği düşünülmektedir. Genç işsizliği üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olan en önemli faktörlerden biri eğitim düzeyidir. Genç bireylerde eğitim düzeyi arttıkça, işsiz olasılıklarının da artması eğitimli genç işsizliği sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunun çözülebilmesi için eğitim sistemindeki gelişmelerin ve yeniliklerin sadece niceliksel olarak değil, niteliksel olarak da uygulanması gerekmektedir. Öyle ki uygulanan eğitim sistemlerinde, genç bireylere öğretilen bilgi ve becerilerin işgücü piyasasına geçişte yetersiz kaldığı, işgücü piyasası şartları ile uyumsuz olduğu ve işverenlerin beklentilerini karşılamadığı görülmektedir. Bu nedenle genç bireylerin bilgi ve beceri yönünden işgücü piyasasının gereksinim duyduğu nitelikte bir eğitim alması gerekmektedir. Bu sayede genç bireylerin gerek kendileri için gerekse toplumun ve ülkelerinin refahı ve sosyo-ekonomik olarak gelişmesi için potansiyel bir güç haline dönüşeceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, devletin genç işsizliği sorunun çözümü konusunda, eğitim sisteminde uygulayacağı doğru düzenlemeler ile nitelikli genç bireyler yetiştirmesi, işgücü piyasasında niteliksiz işgücü yerine günümüz teknoloji çağının gerektirdiği donanıma sahip işgücü oluşturması ve işgücü piyasasında gençlere yönelik belirleyeceği teşvik edici istihdam politikalarının uygulanması bu sorunun çözülebilmesi için gerekli ve önemli adımlardır.

Diğer taraftan gençlerin sosyalleşmelerinin ve kültürel faaliyetlere katılabilmelerinin onların niteliği üzerinde pozitif anlamda etkili olduğu, gençlerin boş zamanlarını arkadaşları, aileleri, akrabaları ile geçirmeleri ve bu zamanı kültürel faaliyetler ile verimli şekilde değerlendirmeleri konusunda teşvik edici olunması gerektiği düşünülmektedir. Bu aktiviteler ile birlikte gençlerin iş ve sosyal ilişkilerinin güçlenmesi, toplumsal değerlere bağlı kalması ve kötü alışkanlıklardan uzak durması sağlanmış olacaktır. Son olarak elde edilen bulgulara göre geçinebilme durumu zayıf olan, maddi yoksunluk yaşayan, oturduğu konutta kullanım alanları yetersiz kalan ve yaşadığı yere (çevreye) bağlı olarak suç, şiddet ve çevresel sorunlara maruz kalan dolayısıyla aslında yoksul olan genç bireylerin işsiz olma olasılığının daha yüksek olduğu, yoksulluğun gençlerin işsiz kalmaları üzerinde etkili olduğu bu nedenle genç işsizliği sorununun çözümünde devletin ve politika yapıcıların yoksullukla mücadelede genç bireylere de önem vermesi gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akkuş, Ö. ve Özkoç, H. (2018). *Stata Uygulamaları ile Nitel Veri Analizi.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Akyüz, Y. (1980). *Emek-değer teorisi ve nitelikli işgücü sorunu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Aldous, J., ve Tuttle, R. C. (1988). *Employment and economic problems: Families in trouble series, Unemployment and the family*, (*1*), 17-41.

Amato, P. R., ve Beattie, B. (2011). Does the unemployment rate affect the divorce rate? An analysis of state data 1960–2005. *Social Science Research*, *40*(3), 705-715.

Arslan, E., ve Solak, A. (2020). Meslek Gruplarına Göre Açık İş ve İşsizlik Karşılaştırması: 2007-2018 Dönemi İncelemesi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, *9*(18), 11-21.

Arıkan, Ç. (1986). Psiko-sosyal yönleriyle sapma. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, *4*(2-3), 123-140.

Arıkan, Ç. (1992). *Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma.* Ankara: Şafak Matbaacilik.

Arkun, N. (1978). *İntiharın psikodinamikleri*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası. İstanbul.

Ataman, B. C. (1998). İşsizlik Sorununa Yeni Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 53 (01), 59-72.

Ataman, B. C. (2003). İşsizlik Sorunu ve Türkiye'nin AB İstihdam Stratejisine Uyumu. *TİSK İşveren Dergisi,* 30, 229-250.

Ataman, B. C. (2016). *Çalışma Ekonomisi: Teori ve Politikalar.* (2. Baskı). Ankara: İmaj Yayınevi.

Banks, M. H., ve Jackson, P. R. (1982). Unemployment and risk of minor psychiatric disorder in young people: cross-sectional and longitudinal evidence. *Psychological medicine*, *12*(4), 789-798.

Baş, H. (2017). Türkiye'de genç nüfus: Sorunlar ve Politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 255-288.

Baştaymaz, T. (1983). İşşizlik Kavramı ve Gelişen Ülkeler. *Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 245-258.

Bayraktar, S., ve İncekara, A. (2013). Profile of youth unemployment in Turkey. *Journal of Labour Relations*, *4*(1), 15-38.

Becker, G. S. (1993*). Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. University of Chicago press.

Bell, D. N., ve Blanchflower, D. G. (2011). Youth unemployment in Europe and the United States. *Nordic Economic Policy Review*, *1*, 11-37.

Beveridge, W. S. (1909). *Unemployment: a Problem of Industry 1909 and 1930.* London: *London School of Economics and Political Science*.

Brzinsky-Fay, C. (2017). The interplay of educational and labour market institutions and links to relative youth unemployment. *Journal of European Social Policy*, *27*(4), 346-359.

Bulutay, T. (1995). *Employment, unemployment and wages in Turkey*. Ankara: International Labour Office.

Cameron, A. C., ve Trivedi, P. K. (2009). Microeconometrics with STATA. *College Station, TX: StataCorp LP*.

Carle, J. (1987). Youth unemployment individual and societal consequences, and new research approaches. *Social Science & Medicine*, *25*(2), 147-152.

Caroleo, F. E., ve Pastore, F. (2007). The youth experience gap: explaining differences across EU countries. *Quaderni del Dipartimento di Economia, Finanza e Statistica*, *41*, 2007.

Casson, M. (1979). *Youth unemployment*. Springer, The Macmıllan Press Ltd.

Chilman, C. S. (1980). Social and psychological research concerning adolescent childbearing: 1970-1980. *Journal of Marriage and the Family*. *42*(4), 793-805.

Couppié, T., ve Mansuy, M. (2001). The position of young people and new entrants in European labour market. *A comparative analysis of transitions from education to work in Europe (CATEWE). Final report*.

Cullen, J. H., Ryan, G. M., Cullen, K. M., Ronayne, T., ve Wynne, R. F. (1987). Unemployed youth and health: findings from the pilot phase of a longitudinal study. *Social Science & Medicine*, *25*(2), 133-146.

Darıcan, M. F. (2005). Ekonomik Krizler ve Türkiye. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, *5*(17), 39-46.

Dinler, Z. (2015). *İktisada giriş*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.

Doğan, C. (2002). Üniversite gençliğinin alkol ve uyuşturucuya ilişkin tutumları. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*, (6), 55-67.

Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji: Kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Doku, D. T., Acacio-Claro, P. J., Koivusilta, L., ve Rimpelä, A. (2019). Health and socioeconomic circumstances over three generations as predictors of youth unemployment trajectories. *European journal of public health*, *29*(3), 517-523.

Edin, K., ve Kefalas, M. (2006). *Promises I can keep: Why poor women put motherhood before marriage*. London: Unıversıty of Calıfornia Press.

Elliott, R. F., (1997). *Karşılaştırmalı Çalışma Ekonomisi*. (Beşeli, M. Çev.) Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.

Emeç, H. (2021). İki Durumlu Modeller ve Stata Uygulamaları. Editör. Ş. Ü. Birecikli ve S. Şengül, *Uygulamalarla Mikro Ekonometri* içinde (s. 53), Ankara: Atlas Basın Yayın Dağıtım.

Erdal, A. (2008). *Küresel krizi ve Türkiye Ekonomisine etkileri.* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Erdoğan, N. (1991). *Sosyolojik Açıdan Kent İşsizliği ve Anomi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Feather, N. T., ve O'Brien G. E. (1986). A longitudinal study of the effects of employment and unemployment on school eavers. *Journal of Occupational Psychology, 59*(2), 121-144.

Freeman, R. B. (1979). *Why is there a youth labor market problem?*, National Bureau of Economic Research, Massachusetts Avenue Cambridge MA (02138).

Gibson ve Davis, C. M. (2009). Money, marriage, and children: Testing the financial expectations and family formation theory. *Journal of Marriage and Family, 71*(1), 146-160.

Göze, A. (1976). *Sosyal Devlet Sistemi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Greene, W. H. (2003). *Econometric Analysis*. New Jersey: Prentice Hall.

Gujarati, D. N. (2004). *Basic Econometrics*. *McGraw-Hill Companies*. *New York, USA.*

Gujarati, D. N. ve Porter, D. C. (2012). *Temel Ekonometri*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Gündoğan, N. (1999). Genç işsizliği ve Avrupa Birliği-ne Üye Ülkelerde Uygulanan Genç istihdam Politikaları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 54*(01), 63-79.

Gündoğan, N. (2001). *Genç işsizliği*. Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Gündoğan, N., ve Biçerli, M. K. (2003). *Çalışma ekonomisi*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Güriş, S., Akay, E. Ç., ve Güriş, B. (2020). *R ile Temel Ekonometri*. İstanbul: Der Yayınları.

Güriş, S., Çağlayan, E., ve Güriş, B. (2013). *Eviews ile temel ekonometri*. İstanbul: Der Yayınları.

Hammarström, A., ve Janlert, U. (2002). Early unemployment can contribute to adult health problems: results from a longitudinal study of school leavers. *Journal of Epidemiology & Community Health*, *56*(8), 624-630.

Hammer, T. (2003). *Youth unemployment and social exclusion in Europe: A Health in Europe*. Berlin: Springer, Heidelberg.

Hammer, T. (2007). Labour market integration of unemployed youth from a life course perspective: The case of Norway. *International journal of social welfare*, *16*(3), 249-257.

Hansen, P. V. (2017). Turnover and Employment Among Youth: Causes of the Particular Problems of Youth Employment. *Unemployment: Theory, Policy and Structure*, 20, 129-146.

Hess, L. E., Petersen, A. C., ve Mortimer, J. T. (1994). Youth, unemployment and marginality: The problem and the solution. *Youth unemployment and society*, 3-33.

Işığıçok, Ö. (2017). *İstihdam ve işsizlik*. İstanbul: Dora Basım Yayın Dağıtım.

Işık, V. (2016). Türkiye'de genç işsizliği ve genç nüfusta atalet. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, *5*(11), 130-145.

İslatince, H. (2002). Doğal işsizlik oranı kavramına yönelik tartışmalar ve politika önerileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, *10*(22), 1-25.

İşkur, (2017). 2017 *Yılı İşgücü Piyasası Araştırması-Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler Sektör Raporu* (2017/b).

Karataş, K. (1996). *Genç işsizliği: ekonomik toplumsal ve ruhsal sonuçları*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi, (2), Ankara: Bizim Büro Basımevi

Kazgan, G. (1974). *İktisadî Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi* (2. baskı). *Bilgi Yayınevi.*

Kaya, V., ve Yalçınkaya, Ö. (2014). Nüfus ekonomik büyüme kaynağı olabilir mi ?: En az üç çocuk politikasına tarihsel bir bakış. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *28*(1), 165-198.

Kennedy, P. (2006). *Ekonometri Kılavuzu.* (M. Sarımeşeli-Ş. Açıkgöz Çev.). Ankara: Gazi Kitabevi.

Kesici, M. R. (2013). *Emek piyasaları*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Kieselbach, T. (1988). Youth unemployment and health effects. *International journal of social psychiatry*, *34*(2), 83-96.

Kocaoğlu, M. (1997). *Sosyal politika*. Ankara: TUHİS (Türk Ağır Sanayi ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Yayınları).

Kogan, I., Gebel, M., ve Noelke, C. (2008). *Europe enlarged: a handbook of education, labour and welfare regimes in Central and Eastern Europe*. MZES University of Mannheim: Policy Press.

Konya, S., Kabaloğlu, G., ve Küçüksucu, M. (2017). *Türkiye'de Farklı Boyutları ve Alternatif Çözüm Politikaları ile Genç İşsizliği*. Kocaeli: Küv Yayınları.

Korenman, S., ve Neumark, D. (2000). Cohort crowding and youth labor markets (a cross-national analysis). In *Youth employment and joblessness in advanced countries*. University of Chicago Press, 55-106.

Korkmaz, A. ve Mahiroğulları, A. (2018). *İşsizlikle Mücadelede Emek Piyasası Politikaları-Türkiye ve AB Ülkeleri*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Korkmaz, Ö. (2021). Multinominal logit ve probit modelleri. E. Ç. Akay ve Ö. Korkmaz (Ed), *Sağlık verileri ile uygulamalı mikroekonometri* içinde (225-236). İstanbul: Der Yayınları.

Kreyenfeld, M., ve Andersson, G. (2014). Socioeconomic differences in the unemployment and fertility nexus: Evidence from Denmark and Germany. *Advances in Life Course Research*, *21*, 59-73.

Kutlar, A. (2005). *Uygulamalı Ekonometri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Lordoğlu, K., ve Özkaplan, N. (2014). *Çalışma İktisadına Giriş*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Mamudi, R. (2009). *A survey of the Great Depression as recorded in the International Labour Review, 1931-1939*. Internat. Labour Office, Economic and Labour Market Analysis Department.

Mansuy, M., Couppié, T., Fetsi, A., Scatoli, C., Mooney, P., ve Van den Brande, G. (2001). *The Transition from Education to Working Life: Key Data on Vocational Training in the European Union. CEDEFOP Reference Series*. Bernan Associates, 4611-F Assembly Drive, Lanham, MD 20706-4391.

Marelli, E., ve Vakulenko, E. (2016). Youth unemployment in Italy and Russia: Aggregate trends and individual determinants. *The Economic and Labour Relations Review*, *27*(3), 387-405.

Marshall, A. (1980). *Elements of Economic of Industry*. New York: Political Economy in the Universty of Cambridge.

McFadden, D. (1973). *Conditional logit analysis of qualitative choice behavior*. University of California at Berkeley.

Murat, S., ve Şahin, L. (2011). *AB'ye uyum sürecinde genç işsizliği*. İstanbul Ticaret Odası: İnter Basım ve Yayınları.

Obumneke, E. (2012). Youth unemployment and its socio-economic implications in Nigeria. *Journal of Social Science and Public Policy*, *4*(1), 47-59.

O'higgins, N. (1997). The challenge of youth unemployment. *International Social Security Review*, *50*(4), 63-93.

O'higgins, N. (2001). *Youth unemployment and employment policy: A global perspective*. Geneva: International Labour Office.

Özaydın, Ç. İ. (2018). *Türkiye'de Genç İşsizliği İle Mücadele Politikaları,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Özdurak, T. S. (2015). *HYSTERESIS Makro İktisat*. İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları.

Özer, U., ve Topal, M. H. (2017). Genç İşsizliği, Suç, Göç, Intihar ve Boşanma Düzeyleri ile ilişkili midir? Türkiye'den Ampirik bir Kanıt. *Kirklareli University Journal of the Faculty of Economics and Administrative Science*, *6*(5), 50-63.

Özsağır, A. (2012). Küresel İşsizlik Krizi ve İşsizlikle Mücadele Politikaları. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 43-44).

Özgüler, V. C. (2018). İşgücü Piyasalarında Gençler ve Mesleki Yeterlilikler Sistemi. *Verimlilik Dergisi*, (2), 115-132.

Rayman, P. (1988). Unemployment and family life: The meaning for children. *Families and economic distress: Coping strategies and social policy*, 119-134.

Rodgers, G. (1989). *Urban poverty and the labour market: Access to jobs and incomes in Asian and Latin American cities*. Geneva: International Labour Office.

Rosenbaum, J. E., Kariya, T., Settersten, R., ve Maier, T. (1990). Market and network theories of the transition from high school to work: Their application to industrialized societies. *Annual review of sociology*, *16*(1), 263-299.

Sanford, M. N., ve Mullen, P. E. (1985). Health consequences of youth unemployment. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, *19*(4), 427-432.

Schioppa, F. K. P., ve Lupi, C. (2002). Family income and wealth, youth unemployment and active labour market policies. *International Review of Applied Economics*, *16*(4), 407-416.

Schwefel, D., Svensson, P. G., ve Zöllner, H. (1987). Unemployment social vulnerability and health in Europa, Berlin: Springer, Heidelberg.

Selim, S., Kırgel, H. D., Çelik, O., ve Yazıcıoğlu, H. (2014). Türkiye'de İşsizliğin Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri: Panel Veri Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, *10*(22), 1-25.

Seyhan, T. ve Bozkaya, G. (2012). Avrupa Birliğine uyum sürecinde Türkiye'de uygulanan istihdam politikaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *2*(1), 151-176.

Smyth, E., Gangl, M., Raffe, D., Hannan, D. F., ve McCoy, S. (2001). A comparative analysis of transitions from education to work in Europe (CATEWE). *Final Report, US Department of Education*.

Şahin, L., ve Yıldırım, K. (2015). On Dokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türkiye'de İşsizlikle Mücadele Politikalarının Gelişimi. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, *45*(2), 111-152.

Şak, N. (2021). İkili Nitel Tercih Modelleri. Editör. E. Ç. Akay ve Ö. Korkmaz (Ed), *Sağlık verileri ile uygulamalı mikroekonometri* içinde (s.193-214). İstanbul: Der Yayınları.

Talas, C. (1990). *Yaşama Hakkı ve Toplumsal Haklar*. *İnsan Hakları Yıllığı, C.12*, 83-90.

Taşcı, H. M., ve Darıcı, B. (2010). Türkiye'de eksik istihdamın belirleyenleri HIA ile bir mikro veri uygulaması. *Maliye Dergisi*, *158*, 278-300.

Taşcı, H. M., ve Tansel, A. (2005). Youth unemployment duration in Turkey. *METU* Thesis, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tiggemann, M., ve Winefield, A. H. (1984). The effects of unemployment on the mood, self esteem, locus of control, and depressive affect of school-leavers. *Journal of occupational Psychology*, *57*(1), 33-42.

Timurturkan, M. (2009). Cinsiyet Eşitsizliği Sorunu. Adak, N. *Sosyal problemler sosyolojisi: dünyadan ve Türkiye'den örnekler*. Ankara. Siyasal Kitabevi.

Tokol, A. (2000). *Sosyal Politika*. Bursa: Vipaş Yayınları.

TÜİK (2013). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.* TÜİK: Ankara.

TÜİK (2017). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.* TÜİK: Ankara.

TÜİK (2021). *İşgücü ve Yaşam Koşulları Araştırması.* TÜİK: Ankara

Viitanen, T. (1999). Estimating the probability of youth unemployment. *An extended essay for a BsocSC in economics and statistics, Inglaterra: CEP London School of Economics*.

Vogel, P. (2015). *Generation Jobless: Turning the youth unemployment crisis into opportunity*. USA: Palgrave Macmıllan, Martin's Press.

Watkins, S. J. (1983). Recession & Health A Research Strategy. In *Influence of Economic Instability on Health*, *21*,461-479, Springer, Berlin, Heidelberg.

Woodin, T., McCulloch, G., ve Cowan, S. (2013). *Secondary Education and the Raising of the School-leaving Age: Coming of Age?*. New York: Springer.

Yentürk, N., ve Başlevent, C. (2007). Türkiye'de genç işsizliği. *Gençlik Çalışmaları Birimi Araştırma Raporu, 2,* 1-51.

Yıldırım, K., Esen, E., Bakırtaş, İ., ve Yılmaz, R. (2012). *Makro iktisada giriş*. Ankara: Pelikan Yayıncılık.

Yılmaz, T., Fidan, F., ve Karataş, V. (2004). İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Sonuçları: Sosyo-Demografik Özeliklere Göre Bireylerin Tutumları Bir Alan Araştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*,*48,* 163-183.

Yu, W. H., ve Sun, S. (2018). Fertility responses to individual and contextual unemployment: Differences by socioeconomic background. *Demographic Research, 39*, 927-962.

Zaim, S. (1997). *Çalışma Ekonomisi*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

İnternet Kaynakları

African Union (2006). African Youth Charter, https://au.int/en/treaties/african-youth-charter, (Eişim tarihi: 22.09.2021).

ILO (2016). Key Indıcators of Labour Market. International Labour Market, https://www.ilo.org, (Erişim tarihi: 06.09.2021).

ILO (2020). ILOSTAT DATA, https://ilostat.ilo.org/data/#, (Erişim tarihi: 8.11.2021).

UN (2013). Definition of Youth,

https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf,

(Erişim tarihi: 22.09.2021).

UN Habitat (1992). Agenda 21,

https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf,(Erişim tarihi: 22.09.2021).

UNFPA(2008).https://www.unfpa.org/data/dashboard/adolescent-youth,(Erişim tarihi: 22.09.2021).

UNİCEF (2007). https://data.unicef.org/?s=youth, (Erişim tarihi: 22.09.2021).

TUİK (2019). Tüik İşsiz Tanımı, http://www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi: 12.05.2021).

TÜİK (2020). Nüfus Projeksiyonları, İstatistiklerle Gençlik,

https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1, (Erişim tarihi: 08.11.2021).

TÜİK (2020). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1, (Erişim tarihi: 08.11.2021).

EKLER

Ek 4.1: 2013 Yılı Bağımsız Değişken Tanımları

Eğitim Düzeyi (edu)	Ferdin en son bitirdiği okul (En son diploma alınan okul) Okur-yazar olmayan 0+okur-yazar olup bir okul bitirmeyen 1, İlkokul 2+ ortaokul, mesleki ortaokul ve ilköğretim 3+ Genel lise 4, Mesleki veya Teknik lise 5+ Yüksekokul, Fakülte ve üzeri 6.
Yaş (age)	Ferdin yaşı (2012 yılı Aralık ayındaki)
Cinsiyet (gender)	Cinsiyet Erkek 1, Kadın 2
Medeni Durum (marr)	Ferdin medeni durumu Evli 1, Hiç evlenmedi 2, Eşi öldü 3, Boşandı 4, Ayrı yaşıyor 5.
Sağlık Durumu (health)	Ferdin genel sağlık durumu Çok iyi 1, İyi 2 , Fena değil 3, Kötü 4+Çok kötü 5
Fiziksel veya Ruhsal Sağlık Durumu (ment)	En az 6 aydan beri süregelen fiziksel veya ruhsal herhangi bir sağlık problemi nedeniyle ferdin günlük faaliyetlerinde bir sınırlama olup olmadığı Evet, çok sınırlandı 1, Evet, sınırlandı 2, Hayır, sınırlanmadı 3
Geçinebilme Durumu (exp)	Hanenin toplam aylık hane geliriyle bir ay boyunca geçinebilme durumu Çok zor 1, Zor 2, Biraz zor 3, Biraz kolay 4, Kolay 5+Çok kolay 6
Sosyalleşme Durumu (social)	Ayda en az bir kere arkadaşlarınız, aileniz/akrabalarınızla yemek yemek veya bir şeyler içmek için evde veya dışarıda (lokanta, pastane, kafe vb. yerlerde) bir araya gelir misiniz? Evet 1, Hayır-maddi yetersizlik 2, Hayır-diğer nedenler 3
Kültürel Faaliyetlere Katılabilme Durumu (cult)	Spor, sinema, konser gibi boş zaman faaliyetlerine düzenli olarak katılır mısınız? Evet 1, Hayır-maddi yetersizlik 2, Hayır-diğer nedenler 3
Maddi Yoksunluk (mate)	Kimseye danışmak zorunda kalmadan her hafta küçük bir miktar parayı kendi arzunuza göre harcar mısınız? Evet 1, Hayır-maddi yetersizlik 2, Hayır-diğer nedenler 3
Ev Kullanım Alanı (space)	Oturulan konutun kullanım alanının yeterli olup olmadığı Evet 1, Hayır 2
Suç ve Şiddet Durumu (crime)	Yaşanılan çevrede suç veya şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşılıp karşılaşılmadığı Evet 1, Hayır 2
Çevresel Sorunların Durumu (noise)	Yaşanılan çevrede trafik veya endüstrinin neden olduğu hava kirliliği, çevre kirliliği veya diğer çevresel sorunların olup olmadığı Evet 1, Hayır 2
Hane halkı Tipi (type)	Hane halkı tipi Tek kişilik hane halkı tipi 5, Bağımlı çocuk olmayan, iki yetişkinli, yetişkinlerin ikisi de 65 yaşın altında 6+ Bağımlı çocuk olmayan, iki yetişkinli, yetişkinlerden en az biri 65 ve daha fazla yaşta 7+ Bağımlı çocuk olmayan diğer hane halkı 8, tek yetişkinli, en az bir bağımlı çocuk olan hanehalkı 9+iki yetişkinli, bir bağımlı çocuk olan hanehalkı 10+iki yetişkinli, iki bağımlı çocuk olan hane halkı 11+iki yetişkinli, üç ve daha fazla bağımlı çocuk olan hane halkı 12+bağımlı çocuk olan diğer hane halkı 13

Kaynak: (TÜİK, 2013)

Ek 4.2: 2017 Yılı Bağımsız Değişken Tanımları

Eğitim Düzeyi (edu)	Ferdin en son bitirdiği okul (En son diploma alınan okul) Okur-yazar olmayan 0+okur-yazar olup bir okul bitirmedi 1, İlkokul 2+ ilköğretim 3+ortaokul ve dengi 4, Genel lise 5+ Mesleki veya Teknik lise 6+ Yüksek okul 7, Fakülte 8, Yüksek lisans 9+ Doktora 10
Yaşı (age)	Ferdin yaşı (2016 yılı Aralık ayındaki)
Cinsiyet (gender)	Cinsiyet Erkek 1, Kadın 2
Medeni Durum (marr)	Ferdin medeni durumu Evli 1, Hiç evlenmedi 2, Eşi öldü 3, Boşandı 4
Genel Sağlık Durumu (health)	Ferdin genel sağlık durumu Çok iyi 1, İyi 2, Orta 3, Kötü 4+Çok kötü 5
Fiziksel veya Ruhsal Sağlık Durumu (ment)	En az 6 aydan beri süregelen fiziksel veya ruhsal herhangi bir sağlık problemi nedeniyle ferdin günlük faaliyetlerinde bir sınırlama olup olmadığı Evet, çok sınırlandı 1, Evet, sınırlandı 2, Hayır, sınırlanmadı 3
Geçinebilme Durumu (exp)	Hanenin toplam geliri ile gerekli harcamaları yapabilme durumu Çok zor 1, Zor 2, Biraz zor 3, Biraz kolay 4, Kolay 5+Çok kolay 6
Sosyalleşme Durumu (social)	Ayda en az bir kere arkadaşlarınız, aileniz/akrabalarınızla yemek yemek veya bir şeyler içmek için evde veya dışarıda (lokanta, pastane, kafe vb. yerlerde) bir araya gelir misiniz? Evet 1, Hayır-maddi yetersizlik 2, Hayır-diğer nedenler 3
Kültürel Faaliyetlere Katılabilme Durumu (cult)	Spor, sinema, konser gibi boş zaman faaliyetlerine (ücret ödeyerek) düzenli olarak katılır mısınız? Evet 1, Hayır-maddi yetersizlik 2, Hayır-diğer nedenler 3
Maddi Yoksunluk (mate)	Çoğu hafta küçük bir miktar parayı kendinizi iyi hissetmek için (kendiniz için bir şey almak/yapmak gibi) harcar mısınız? Evet 1, Hayır-maddi yetersizlik 2, Hayır-diğer nedenler 3
Ev Kullanım Alanı (space)	Oturulan konutun kullanım alanının yeterli olup olmadığı Evet 1, Hayır 2
Suç ve Şiddet Durumu (crime)	Yaşanılan çevrede suç veya şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşılıp karşılaşılmadığı Evet 1, Hayır 2
Çevresel Sorunların Durumu (noise)	Yaşanılan çevrede trafik veya endüstrinin neden olduğu hava kirliliği, çevre kirliliği veya diğer çevresel sorunların olup olmadığı Evet 1, Hayır 2
Hane halkı Tipi (type)	Hane halkı tipi Tek kişilik hane halkı tipi 5, Bağımlı çocuk olmayan, iki yetişkinli, yetişkinlerin ikisi de 65 yaşın altında 6+ Bağımlı çocuk olmayan, iki yetişkinli, yetişkinlerden en az biri 65 ve daha fazla yaşta 7+ Bağımlı çocuk olmayan diğer hane halkı 8, tek yetişkinli, en az bir bağımlı çocuk olan hanehalkı 9+iki yetişkinli, bir bağımlı çocuk olan hanehalkı 10+iki yetişkinli, iki bağımlı çocuk olan hane halkı 11+iki yetişkinli, üç ve daha fazla bağımlı çocuk olan hane halkı 12+bağımlı çocuk olan diğer hane halkı 13

Kaynak: (TÜİK, 2017)

Ek 4.3: 2013 Yılı Genç İşsizlik Logit Modeli Katsayı Sonuçları

Gözlem Sayısı: 7.732				**LR (21)=** 427.66
Pseudo R^2: 0.0710				**Prob**= 0.000
yunem	**Coef.**	**St. Hata**	**z**	**P>|z|**
edu				
1	0.2035517	0.131703	1.55	0.122
2	0.7137916	0.1425665	5.01	0.000
3	1.036994	0.1566919	6.62	0.000
age				
0	0.6961525	0.1058444	6.58	0.000
1	0.5299138	0.847179	6.26	0.000
gender	0.0470872	0.0748026	0.63	0.529
marr	0.4404309	0.0686488	6.42	0.000
ment	0.0547837	0.1666872	0.33	0.742
health				
1	0.3046422	0.1365844	2.23	0.026
2	-0.3736039	0.2978387	-1.25	0.210
exp				
1	-0.0102234	0.2772793	-0.04	0.971
2	0.8752736	0.2329713	3.76	0.000
3	1.059647	0.2299816	4.61	0.000
social	-0.1757883	0.917207	-1.92	0.055
cult	0.1345352	0.0938887	1.43	0.152
mate	0.6851815	0.0887622	7.72	0.000
space	0.2196155	0.0753753	2.91	0.004
crime	0.3305637	0.1105035	2.99	0.003
noise	0.2342917	0.0794477	2.95	0.003
type				
1	1.313306	0.4298531	3.06	0.002
2	1.071497	0.4311455	2.49	0.013
cons	-5.594127	0.5037506	-11.10	0.000

Ek 4.4: 2017 Yılı Genç İşsizlik Logit Modeli Katsayı Sonuçları

Gözlem Sayısı: 7858				**LR(23):** 686.00
Pseudo R^2: 0.000				**Prob:** 0.000
yunem	**Coef.**	**St. Hata**	**z**	**P>|z|**
edu				
1	0.0513966	0.1351134	0.38	0.704
2	0.3331334	0.142837	2.33	0.020
3	0.7064236	0.1590481	4.44	0.000
4	0.9401036	0.1562449	6.02	0.000
5	0.635936	0.4670599	1.36	0.173
age				
0	0.4738185	0.1008641	4.70	0.000
1	0.0479085	0.0759338	6.31	0.000
gender	-0.0436875	0.0680578	-0.64	0.521
marr	1.067469	0.0880124	12.13	0.000
ment	-.0.0722388	0.1579079	-0.46	0.647
health				
1	0.3074489	0.13506	2.28	0.023
2	0.8263812	0.2706099	3.05	0.002
exp				
1	0.3522396	0.0835925	4.21	0.000
2	0.6664984	0.0979417	6.81	0.000
3	0.9856554	0.1002979	9.83	0.000
social	0.1367339	0.1017744	1.34	0.179
cult	0.1356547	0.0706295	1.92	0.055
mate	0.6737205	0.0984789	6.84	0.000
space	0.1685245	0.071021	2.37	0.018
crime	0.1107131	0.1029867	1.08	0.282
noise	-0.0559569	0.0745379	-0.75	0.453
type				
1	1.892329	0.3682741	5.14	0.000
2	1.860185	0.370178	5.03	0.000
cons	-5.465349	0.4049406	-13.50	0.000

Ek 4.5: 2013 Yılı LR Test Sonuçları

Model	Obs	ll(null)	ll(model)	df	AIC	BIC
Logit	7,732	-3011.886	-2798.026	22	5650.052	5793.021
Probit	7,732	-3011.886	-2798.026	22	5652.394	5795.362

Ek 4.6: 2017 Yılı LR Test Sonuçları

Model	Obs	ll(null)	ll(model)	df	AIC	BIC
Logit	7,858	-3790.078	-3447.076	22	6952.151	6840.710
Probit	7,858	-3790.078	-3447.076	22	6956.447	6852.415

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCID	0000-0001-7853-9776
Adı Soyadı	Özlem Serap ÖZTÜRK
Doğum Yeri	Sakarya
Doğum Tarihi	28/06/1993

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölüm	İktisat

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	YDS (67,50) YÖKDİL (71,25)

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	MUDO A.Ş
Pozisyon	Görsel Danışman
Tecrübe Süresi	15.05.2012-27.09.2013

İLETİŞİM

E-mail	ozturkozlenserap@gmail.com